

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI DESTEĞİ VE BASKISI
İLE ERGEN-EBEVEYN KARİYER UYUMUNUN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ARSLAN ZEYTİN

Malatya- 2024

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI DESTEĞİ VE
BASKISI İLE ERGEN-EBEVEYN KARİYER UYUMUNUN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ARSLAN ZEYTİN

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR

Malatya-2024

	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-142
		Yayın Tarihi	19.08.2019
		Revizyon No	
		Revizyon Tarihi	
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ			
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ			

KABUL ONAY FORMU

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI DESTEĞİ VE BASKISI İLE ERGEN-EBEVEYN KARIYER UYUMUNUN İNCELENMESİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr.Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR

HAZIRLAYAN

Elif Arslan ZEYTİN

Jürimiz tarafından 27/11/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği** ile başarılı bulunarak Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

İmza

1. Prof.Dr. Mustafa KUTLU

.....

2. Doç.Dr. Eyyüp ÖZKAMALI

.....

3. Dr.Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR

.....

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20... tarih ve 20..../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Prof.Dr. Eyüp İZCİ
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr.Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Lise Öğrencilerinde Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumunun**” incelenmesi başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Elif ARSLAN ZEYTİN
Malatya 2024

ÖN SÖZ

Yüksek lisans öğrenim süresi boyunca bana yardım ve desteklerini esirgemeyen başta değerli tez danışmanım Dr.Öğr. Üyesi Nuri ERDEMİR ve Prof.Dr. Mustafa KUTLU hocalarıma olmak üzere, İnönü Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı öğretim elemanlarına ve Doç.Dr. Eyyüp ÖZKAMALI hocamıza teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca bu günlere gelmemde büyük emekleri olan annem ve babama; duygusal desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kardeşlerim ve arkadaşlarıma; araştırma sürecinde fikir ve destekleri ile yanımda olan eşim Yusuf ve bu süreçte zamanlarından çaldığım çocuklarım Nevşin ve Hüseyin'e sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Elif ARSLAN ZEYTİN

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI DESTEĞİ VE BASKISI İLE ERGEN-EBEVEYN KARIYER UYUMUNUN İNCELENMESİ

ARSLAN ZEYTİN, Elif
Yüksek Lisans Tezi,
İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR
Kasım 2024 xıı+, 111 sayfa

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumunu çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri setindeki her bir değişken için normal dağılım ölçütlerini sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için normallik testleri, ortalama, medyan, mod, histogram grafiği, basıklık ve çarpıklık değerleri değerlerine bakılmıştır. Veri seti normallik ölçütlerini sağladığı için Parametrik testler (T-testi, One-Way Anova, basit doğrusal korelasyon) kullanılmıştır. Ayrıca Kruskal-Wallis Test ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim öğretim yılı Diyarbakır ili merkez ilçelerinde 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Veriler, Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı Ölçeği, Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ebeveyn akademik başarı baskısı puanları cinsiyet ve anne öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ebeveyn akademik başarı desteği puanları sınıf düzeyi ve anne-baba öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği puanları sosyoekonomik durum ve algılanan akademik başarı durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği puanları okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ergen-ebeveyn kariyer uyumu puanlarının sosyoekonomik durum ve algılanan akademik başarı durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ergen-ebeveyn kariyer uyumu benzerlik uyum puanları sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ergen-ebeveyn kariyer uyumu puanları cinsiyet, okul türü, anne baba

öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu arasındaki korelasyonun negatif yönlü ve zayıf olduğu bulunmuştur. Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu arasındaki korelasyon, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlardan hareketle, ilgili alan yazına dayanarak bulgular tartışılmış ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Lise öğrencileri, ebeveyn başarı desteği-baskısı, ergen-ebeveyn kariyer uyumu, ergenlik, ebeveyn

ABSTRACT

EXAMINATION OF PARENTAL ACADEMIC ACHIEVEMENT SUPPORT AND PRESSURE AND ADOLESCENT-PARENT CAREER ADJUSTMENT IN HIGH SCHOOL STUDENTS

ARSLAN ZEYTİN, Elif

Master Thesis, Inonu University Institute of Educational Sciences
Department of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological
Counseling

Thesis advisor: Asst.Prof.Dr. Nuri ERDEMİR
Kasım-2024, xii+111 Pages

The aim of this study is to investigate parental academic achievement support and pressure, and adolescent-parent career adjustment in high school students in terms of various variables. In accordance with this purpose, correlational survey model, one of the quantitative research methods, was used in this study. For each variable in the data set, normality tests, mean, median, mode, histogram graph, kurtosis and skewness values were examined to check whether they met the normal distribution criteria. Parametric tests (T-test, One-Way Anova, simple linear correlation) were used since the data set met the normality criteria. Kruskal-Wallis Test and Mann Whitney U test were also used. The sample of the study consists of students attending 9th, 10th, 11th and 12th grades in the central districts of Diyarbakır province in the 2023-2024 academic year. The data were collected with the Parental Academic Achievement Support and Pressure Scale, the Adolescent-Parent Career Congruence Scale, and the Personal Information Form prepared by the researcher.

According to the results acquired from the research, a statistically significant difference was found in parental academic achievement pressure scores for gender and mother's educational status. There was a statistically significant difference in parental academic achievement support scores for grade level and parental educational status. A statistically significant difference was found in parental academic achievement pressure and support scores for socio-economic status and perceived academic achievement. There

was no statistically significant difference in parental academic achievement pressure and support scores for school type. A statistically significant difference was found in adolescent-parent career adaptation scores for socio-economic status and perceived academic achievement. There was a statistically significant difference in adolescent-parent career adjustment similarity adjustment scores for grade level. There was no statistically significant difference in adolescent-parent career adaptation scores for gender, school type, and parental education level. The correlation between Parental Academic Achievement Pressure and Adolescent-Parent Career Congruence was found to be negative and weak. The correlation between Parental Academic Achievement Support and Adolescent-Parent Career Congruence was found to be a positive and moderate relationship. Based on these results, the findings were discussed based on the related literature and suggestions for future research are presented.

Keywords: High school students, parental achievement support-pressure, adolescent-parent career congruence, adolescence, parent

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY FORMU	i
ONUR SÖZÜ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Araştırmanın Sayıtları	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II	6
2. KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Ergenlik Dönemi ve Kariyer Gelişimi	6
2.1.1. Ergenlik Döneminin Psikolojik Özellikleri	6
2.1.2. Kariyer Gelişim Teorileri	7
2.1.3. Ergenlerde Kariyer Karar Verme Süreçleri	13
2.2. Ebeveyn Rolü ve Akademik Destek	14
2.2.1. Ebeveynlerin Akademik Desteğin Tanımı ve Önemi	14
2.2.2. Ebeveyn Akademik Baskısının Tanımı ve önemi	16
2.2.3. Ebeveyn desteği ve baskısının akademik başarı üzerindeki etkileri	18
2.3. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumunun Önemi	19
2.3.1. Kariyer Uymu Kavramı ve Önemi	19

2.3.2.Ebeveyn ve ergen arasındaki kariyer beklentilerinin uyumu	22
2.3.3. Kariyer uyumsuzluğunun ergen üzerindeki psiko-sosyal etkileri	25
2.4. Ebeveyn Desteği ve Kariyer Uyumu Arasındaki İlişki	26
2.4.1. Teorik çerçeveler ve önceki çalışmalar	26
2.4.2. Ebeveyn desteğinin ergenin kariyer kararlarına etkisi	28
2.4.3. Ebeveyn baskısının kariyer kararlarına olumsuz yansımaları.....	33
2.5. İlgili Araştırmalar	34
2.5.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar	34
2.5.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar.....	48
BÖLÜM III.....	55
3. YÖNTEM	55
3.1. Araştırmanın Modeli.....	55
3.2. Evren ve Örneklem.....	55
3.3. Veri Toplama Araçları.....	56
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	56
3.3.2. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (EABBDÖ)	56
3.3. 3. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyum Ölçeği (EEKUÖ).....	56
3.4. Verilerin Toplanması	57
3.5. Verilerin Analizi.....	57
BÖLÜM IV.....	58
BULGULAR ve YORUM.....	58
4.1. Betimsel İstatistikler	58
4.2. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	60
4.2.1. Cinsiyete Göre.....	60
4.2.2. Sınıf Düzeyine Göre.....	61
4.2.3. Okul türüne göre	63
4.2.4. Baba Öğrenim Durumuna Göre	65
4.2.5. Anne Öğrenim Durumuna Göre	67
4.2.6. Algılanan sosyoekonomik Duruma Göre	69
4.2.7. Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre	70
4.3. Basit Doğrusal Korelasyon	72
BÖLÜM V	74

5. TARTIŞMA ve SONUÇ	74
BÖLÜM VI.....	88
6. ÖNERİLER	88
KAYNAKÇA	91
EKLER	103
Ek 1. Diyarbakır il Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı	103
Ek 2. Etik Kurul İzin Yazısı	105
Ek 3. Tez Danışmanı Değişiklik Kararı.....	106
Ek 4. Araştırma İçin Ölçek Kullanım İzinleri	108
Ek 5. Kişisel Bilgi Formu	109
Ek 6. Ebeveyn Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (Örnek Maddeler)	110
Ek 7. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyum Ölçeği (Örnek Maddeler)	111

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı (n=517)	58
Tablo 2. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ve Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Betimsel İstatistikler (n=517)	59
Tablo 3. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ve Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları İlişkin t-Testi Sonuçları (n=517)	60
Tablo 4. Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)	61
Tablo 5. Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)	63
Tablo 6. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)	65
Tablo 7. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)	67
Tablo 8. Öğrencilerin Algılanan sosyoekonomik Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları ilişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları (n=517)	69
Tablo 9. Öğrencilerin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları ilişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları (n=517)	71
Tablo 10. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki Basit Doğrusal Korelasyon	72

KISALTMALAR LİSTESİ

BU	: Benzerlik Uyumu
EABB	: Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı
EABD	: Ebeveyn Akademik Başarı Desteği
EABBDÖ	: Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği
EEKU	: Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu
EEKUÖ	: Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği
İHL	: Imam Hatip Lisesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTAL	: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
TU	: Tamamlayıcı Uyum

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

Ebeveynler çocuklarının okulda ve hayatta başarılı olmasını ister. Ebeveynler, çocuklarının akademik olarak başarılı olmasını sağlamak için farklı yöntemlere başvurabilirler. Bu yöntemlerin bazıları çocuk üzerinde baskı yapmak olarak nitelendirilirken bazıları destek sağlayıcı olarak değerlendirilir. Başarılı olmaya yönelik ebeveyn baskısı, ebeveynlerin çocuklarının daha başarılı olmasını istemeye yönelik yaptığı zorlamalardır. Ebeveynler çocuklarının daha başarılı olmasını isterler. Bazı ebeveynlerin başarılı olmaları için çocuklarına uyguladığı baskı; çocuklarından öğrenme konusunda aşırı çalışma isteğinde bulunmaları, yüksek notlar beklemeleri ya da gerçekçi olmayan başarı beklentileri, onları diğer çocuklarla kıyaslama ve başarılarını küçümseme gibi olumsuzluklar olarak ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu olumsuzluklar çerçevesinde ebeveyn başarı baskısı, ebeveynlerin çocuklarına kendi başarı ölçütlerine ulaşmaları için uyguladığı baskı olarak tanımlanabilir (Kapıkıran, 2016). Bazı ebeveynler çocuklarının daha iyi bir eğitim başarısına sahip olmaları için destek sağlayabilirler. Çocuklarının akademik yeteneklerine güvenen, onları bağımsız ve sıcak bir şekilde yetiştiren, başarı durum ve davranışlarını ödüllendiren, öğrenme süreçlerine katılımlarında yardımcı olan ve bilişsel açıdan teşvik edici ev ortamı oluşturan ebeveynler çocuğun akademik başarısını desteklerler (Kapıkıran, 2020).

Akademik başarı baskısı ve desteği, ergenlik dönemi gelişim görevlerini gerçekleştirmeye çalışan gencin, en önemli gelişim görevlerinden biri olan, meslek seçimi ve kariyer gelişimini etkileyebilmektedir. Gençlerin kariyer karar sürecinde karşılaştıkları en yaygın kariyer kararı güçlüklerinin aile, öğretmen ve akranlarından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Gati ve Saka, 2001; Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013; Bacanlı, 2016). Özellikle aileden kaynaklanan karar verme güçlüklerinin anne baba tutumları ve yaklaşımları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Çocuğu yetiştirirken benimsenen anne baba tutumu

kendisini akademik başarı desteği ve baskısı tutumlarını belirlediği gibi gencin mesleki karar verme süreçlerini ve kariyer gelişiminde de etkilemektedir. Toplumsal değerler göz önünde bulundurularak veli isteğine göre yapılan mesleki yönlendirme "başarıya yönelik ebeveyn baskısı" haline gelip çocuğu diğer çocuklarla karşılaştırmaya ve rekabet etmeye teşvik edebilir (Bakır ve Büyükgözekavas, 2021). Bu durum akademik başarı için baskı uygulayan ailenin çocuğun meslek seçimi ve kariyer gelişiminde de baskıcı bir tutum içine girmesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle kariyer kararı sürecinde rehberlik etme, motive etme, bilgi toplama, zengin uyaranlar oluşturma ve deneyimleme konularında ebeveynlerin olumlu tutumlarının önemli olduğu belirtilmektedir (Whiston ve Keller, 2004; Kesici, 2005). Young ve diğerleri (2001) gençler ve ebeveynler arasındaki kariyer tartışmasını inceledikleri araştırmada, ebeveyn-ergen arasındaki sözlü iletişimin etkisi arttıkça ebeveyn-ergen iletişiminin daha net hale geldiğini, daha fazla hedefin paylaşıldığını, başarı hedeflerine ulaşmak için daha iyi yöntemlerin tanımlandığını ve öğrenmenin daha etkili olduğu saptanmıştır. Phillips, Blustein, Jobin-Davis ve White (2002), destekleyici yetişkinlerin olduğu bir ortamın lise öğrencilerinin okul ortamından iş ortamına geçişe hazır olmalarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır (akt:Bacanlı, Yıldız Akyol, Kaynak ve Özhan, 2018).

Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerinde yardım ve desteğinin mesleki karar verme süreci ve kariyer gelişimi üzerinde araçsal yardım anlamında önemli olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde ergenlik dönemine denk düşen lise ve üniversite hazırlık süreçleri gençleri akademik başarı olarak sıvandıkları ve meslek seçimine karar verdikleri önemli bir dönemdir. Bu dönemde gencin sağlıklı bir meslek seçimi ve kariyer gelişim süreci geçirerek yetenek ve ilgilerine uygun seçimler yapması aile akademik desteği ve baskısı ile yakından ilgilidir. Çocukları üzerinde baskı uygulayarak akademik başarı hedefleyen anne ve babaların, gencin kariyer hedefleri ve meslek seçimi konusunda bir uyum içinde olma ihtimallerinin düşük olacağı; buna karşın akademik başarı için destek sunan anne ve babaların gencin kariyer hedefleri ve meslek seçimi ile uyum içinde olacağı söylenebilir.

Hayattaki belki de en önemli kararlardan olan kariyer, hayatın önemli bir boyutunu temsil ediyor. Kariyer, yaşam boyunca devam eden olaylar dizisidir ve diğer yaşam rollerini takip eden mesleklerden oluşan genel bir bakışı ifade eden bir kavramdır (Kuzgun, 2006). Super (1990) kariyer kavramını; gelişimsel açıdan bakıldığında bunu bir kişinin

yaşamı boyunca karşılaştığı kariyerle ilgili olayların toplamı olarak tanımlıyor. Ailenin meslek seçimindeki etkilerinin belirlenmesi ve ebeveynlerin ergenlerin meslek gelişim ve seçimine nasıl destek oldukları yönünde bilgilendirilmeleri ergenin meslek seçim sürecini kolaylaştıracakları belirtilmektedir (Bacanlı, Yıldız Akyol, Kaynak, ve Özhan, 2018). Ergenler, ailelerinin kariyer ilgileri, değerleri, planları ve hedeflerine benzeyen veya bu durumlara uyumlu inançlara sahip olduğuna inanmaktadır. Ergenlerin ve ebeveynlerinin hedef ve beklentileri arasında uyum varsa gençlerin kariyer gelişimi daha olumlu olur, ebeveynler arasında gençlerin hedef ve beklentileri farklılık gösteriyorsa gençlerin kariyer gelişimi olumsuz ve istenmeyen sonuçlar doğurabilir (Sanatı, 2019). Gencin sağlıklı bir akademik süreçten geçerek ilgi ve yeteneklerine uygun bir meslek seçimi yapması ilerleyen süreçlerde iş yaşamında başarılı, üretebilen, mutlu ve kendini gerçekleştirmiş birey olması için son derece önemlidir. Gencin; eğitim yaşamının ayrılmaz bir parçası, meslek seçim ve kariyer gelişimini etkilen faktörlerin başında gelen anne babalara bu konularda okullarda destek hizmet sunulması önemlidir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumunu çeşitli demografik değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı puan ortalamaları ile ergen ebeveyn kariyer uyumunun puan ortalamalarının incelenmesi aşağıdaki şekilde olacaktır.

1- Ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı puan ortalamaları ile ergen ebeveyn kariyer uyumu puan ortalamaları öğrencilerde (aşağıda sıralanan demografik değişkenlere göre) farklılaşmakta mıdır?

- * Cinsiyete göre
- * Sınıf düzeyine göre
- * Okul türüne göre
- * Anne öğrenim durumuna göre
- * Baba öğrenim durumuna göre
- * Algılanan sosyo ekonomik duruma göre
- * Algılanan akademik başarı düzeyine göre

2- Ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı puan ortalamaları ile ergen ebeveyn kariyer uyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi genellikle ortaokulun son birkaç yılını ve lise döneminin tamamını kapsar. Bu dönemde bireylerden fiziksel, psikolojik ve buna benzer sorunlarla yüzleşmek gibi gelişimsel görevleri yerine getirmeleri beklenir. Aynı zamanda, ortaokulda okuyan ergenlerden lise giriş sınavlarına hazırlanma ve lise türünü seçme gibi eğitim ve kariyer geliştirme görevlerini yerine getirmeleri beklenirken, liseye devam eden ergenlerden üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanmak ve lise son sınıfta kariyer kararları vermek gibi eğitsel ve kariyer gelişim görevlerini yerine getirmeleri bekleniyor. Ülkemizde ve yurt dışında gençlerin genel gelişim görevlerinin, eğitsel ve kariyer gelişim görevlerinin yerine getirilmesi sürecinde ebeveynler, diğer aile üyeleri, akranlar ve öğretmenler önemli rol oynamaktadır (Bacanlı, Yıldız Akyol, Kaynak, ve Özhan, 2018). Türkiye'de, ortaöğretim kademeleri (ortaokul-lise) arasında geçişte ve lise düzeyinden üniversiteye geçişlerde öğrencilerin elde etmeleri gereken okul başarısı ve sınav puanları, ebeveynlerin karar süreçlerine çeşitli şekillerde müdahil olmasını etkilemektedir. Bu süreçte; aile içi ilişkiler, ailenin yapısı, sosyoekonomik düzeyi, mali destek süresi ve miktarı gibi faktörler, ebeveynlerin ergen çocuklarının eğitsel ve kariyer planlamalarına, lise türü seçimlerine ve kariyer tercihlerine katılımını doğrudan etkilemektedir. Özellikle, ebeveynlerin olumlu veya olumsuz müdahaleleri, çocukların akademik başarıları ve sınav sonuçları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır (Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013). Bu durumun doğal bir sonucu olarak ülkemiz ergenlerinin eğitim ve kariyer planları yaparken ve karar alma süreçlerinde ebeveynleri ile uyum içinde olmaları gerekli ve önemli görülmektedir.

Ebeveynler, çocuklarının akademik başarılarında ve meslek seçimlerinde önemli bir role sahiptirler. Ailelerin akademik başarı desteği ve baskısının ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ilişkilerinin belirlenmesinin ve ailelerin çocuklarına nasıl yardımcı olmaları konusunda bilgilendirilmelerinin, ergen-ebeveyn kariyer uyumunu kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde ülkemizde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile ilgili çalışmaların yeterince olmadığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, yaptığımız çalışmadan elde edilecek bulgu ve sonuçların bu konuyla ilgili literatüre yönelik katkıları olabileceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın katılımcıları, 2023-2024 eğitim öğretim yılında, Diyarbakır İl merkezinde bulunan ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenimlerine devam eden öğrencilerle sınırlıdır.

2. Bu çalışmada kullanılan veriler; Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ölçeği, Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumlu ölçeği ve kişisel bilgi formu ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan öğrencilerin çalışmada kullanılan veri toplama araçlarına kendi durumlarını yansıtacak şekilde doğru ve samimi bir şekilde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı: Bazı ebeveynler daha iyi bir eğitim için çocuklarına destek sunmasına akademik başarı desteği; bazı ebeveynler çocuklarının daha iyi bir eğitim alması için en iyi yolun baskı olduğunu düşünmesine akademik başarı baskısı denilmektedir (Kapıkıran, 2016).

Ergen-ebeveyn kariyer uyumu: Ebeveynler ve ergenlerin, ergenlerin kariyer hedefleri ve istekleri konusunda hem fikir olması ergen-ebeveyn kariyer uyumu olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlerin ve ergenlerin hedefleri ve amaçları arasında bir anlaşma olduğunda, anlaşmanın pozitif kariyer gelişiminin bir parçası olması gerektiğini göstermektedir (Sawitri, Creed ve Zimmer Gembeck, 2012).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın konusuyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmektedir.

2.1.Ergenlik Dönemi ve Kariyer Gelişimi

2.1.1. Ergenlik Döneminin Psikolojik Özellikleri

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden değişimlerin yoğun bir şekilde yaşandığı önemli bir gelişim evresidir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş yapılan bu dönemde bireyler birçok önemli değişim yaşamaktadır. Bu dönem, bireylerin kimlik gelişiminin yoğun olduğu, bilişsel yeteneklerin arttığı, duygusal dalgalanmaların yaşandığı, sosyal ilişkilerin gelişimini ve bağımsızlık kazanma süreçlerini içermektedir (Özbay ve Erkan, 2009).

Kimlik Gelişimi: Kimlik gelişiminin merkezi olduğu ergenlik döneminde bireyler, kim olduklarını, hangi değerleri benimsediklerini ve gelecekte ne olmak istediklerini keşfetmeye çalışırlar. Erik Erikson (1968)'a göre, ergenler bu dönemde kimliklerini bulmak için çeşitli rolleri dener. Başarılı bir kimlik gelişimi, güçlü bir benlik duygusu ile sonuçlanırken, başarısız bir kimlik gelişimi ise rol karmaşasına yol açabilmektedir. Ergenler, çeşitli kimlikleri denerken bazen karmaşa yaşayabilirler. Bu süreçte ergenler, aile, arkadaşlar ve toplumsal beklentiler arasında denge kurmaya çalışırlar (Yavuzer, 2000).

Bilişsel Gelişim: Bilişsel yeteneklerin önemli ölçüde geliştiği ergenlik döneminde bireyler, Piaget'nin bilişsel gelişim teorisine göre, soyut düşünme yeteneklerini geliştirmektedir. Soyut işlem döneminde ergenler, soyut düşünme, mantıksal akıl yürütme ve hipotez kurma yeteneklerini geliştirirler. Bu yetenekler, problem çözme ve karar verme becerilerini artırmaktadır (Piaget, 1972; akt:Yavuzer,2000).

Duygusal Gelişim: Ergenlerlik döneminde bireyler, duygusal dalgalanmalar ve yoğun duygular içerisinde. Hormonal değişikliklerden kaynaklı, ergenlerde ani duygu

değişimleri görülebilmektedir. Bu, ergenlerin kendilerini tanımalarını ve duygusal dengeyi sağlamalarını zorlaştırabilir. Bu dönemde duygusal dengeyi sağlamak ve duyguları yönetmek oldukça önemli görünmektedir (Harter, 1999).

Sosyal Gelişim: Ergenler, ailelerinden bağımsızlaşmaya başlarlar. Ergenler, bağımsızlık kazanma ve sorumluluk alma sürecini yoğun yaşarlar. Bu süreçte, kendi kararlarını verme ve bu kararların sonuçlarını üstlenme yeteneklerini geliştirebilir. Aynı zamanda kendi kimliklerini geliştirme çabası içindeler. Bu durum zaman zaman ergenin kendisi yada ailesi ile çatışmalara neden olabilmektedir (Steinberg, 2001).

Psikopatolojik Riskler: Kulaksızoğlu (2004), ergenlik döneminde bazı psikopatolojik risklerin arttığını belirtmektedir. Hormonal değişiklikler, stres ve akran baskısı gibi faktörler, ergenlerde depresyon ve anksiyete riskini artırmaktadır. Beden imajı ve sosyal baskılar, özellikle kız ergenlerde yeme bozukluklarına yol açabilmektedir.

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı karmaşık bir süreçtir. Bireyler bu süreçte, kimliklerini geliştirir, bilişsel yeteneklerini artırır, duygusal dengeyi sağlamaya çalışır ve sosyal ilişkilerini şekillendirirler. Bu değişimlerin her biri, ergenlerin gelecekteki yaşamları üzerinde etkiler bırakır.

2.1.2. Kariyer Gelişim Teorileri

2.1.2.1. Ginzberg Mesleki Gelişim Modeli

Ginzberg ve arkadaşlarının meslek gelişim kuramı Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma tarafından geliştirilmiştir. Meslek gelişimini süreç odaklı olarak geliştiren kurama göre; bireyin meslek seçimi, anlık alınan bir karar sonucu gerçekleşmekten ziyade yıllar içinde alınan kararların oluşturduğu gelişimsel bir süreçtir. Temelde üç ana unsura sahip olan kuram, meslek gelişim sürecini üç evre olarak tarif etmiştir. Kuramın ana unsurları; meslek gelişimin bir süreç halinde ilerlediği, bu sürecin geri dönülmez yapıya sahip olduğu ve uzlaşma zemininde ilerlediği belirtilmiştir. Meslek seçim süreci evrelerini; fantazi dönemi (5-11 yaş arası), deneme dönemi (11-18 yaş arası) ve gerçekçi dönem (18-22 yaş arası) olmak üzere üçe ayırmıştır.

Fantazi Dönemi: Çocuk gelişiminin 5-11 yaş arası sürece tekabül eden bu mesleki gelişim dönemi; oyun ile öğrenme, hayal kurma, oyunlaştırma ve büyüklerle özdeşim kurma dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönemin başlarında haz almak ve eğlenmek

amaçlı başlayan süreç dönemin sonlarına doğru yetişkinlerinin onayını alma veya başka amaçlar için faaliyette bulunma olarak devam eder. Özellikle özdeşim kurularak geliştirilen oyunlarla çocuk, kendi güçsüzlüğünü özdeşim kurduğu güçlü kişinin özellikleri ile telafi etme çabası içindedir. Çocuk, oyun oynayarak ileriki dönemlerde gerçekleştirilecek meslek seçimlerine hazırlık yapar (Kuzgun, 2006).

Deneme Dönemi: yaklaşık olarak 11-18 yaş arası kapsayan bu dönem; ilgi, yetenek, değerler ve geçiş basamağı olmak üzere dört aşamadan oluşur (Kuzgun, 2006). Çocuğun kendi ilgilerinin farkına varmaya çalışması ve meslek seçiminde ilginin önemli olduğunu anlamaya başlaması ilk aşamayı oluşturur (Güner ve Selçuk, 2004). Ergenlik döneminin başlama aşamasına denk gelen bu aşamada; beğenilen ve beğenilmeyen etkinliklerin ayrımı, ilginin meslek seçimindeki önemini kavrama ve ilgiler doğrultusunda tercihlerde bulunma gerçekleşir. Yetenek aşamasında genç, beceri ve yetenekleri üzerinde düşünmeye, yeteneklerin meslek seçimindeki önemini anlamaya başlar. Yetişkin rol modeller ile özdeşimin azaldığı ve daha önce özdeşim kurulan figürden daha farklı modeller tercihleri etkilemektedir. Genç, özel meslek türlerine göre kapasite değerlendirmesine bu aşamada başlar (Temel ve Aksoy, 2010). Eğitim sürecinin önemini kavramaya başlayan genç, sahip olduğu yetenek ve becerileri ile birlikte mesleki hedeflerini de oluşturmaktadır. (Sharf, 2017). Bir sonraki aşama olan değer aşamasında ergen birey meslek yoluyla elde edeceği başka doyum seçeneklerini etkilediğini, farklı mesleklerin farklı yaşam biçimlerini oluşturduğunun farkına varmaya başlar. Mesleklerin sağlayacağı farklı doyum kaynaklarını araştırır ve değer anlamı ile meslekleri değerlendirir (Güner ve Selçuk, 2004). Bu dönemin son aşaması olan geçiş aşamasında ergen, bağımsızlık kazanmak için seçimlerinin somut ve gerçekçi olarak yapılması gerektiğini fark eder. Ergen kendini tanımaya, meslekler ve çalışma hayatı hakkındaki bilgisini geliştirmeye çalışır (Kuzgun, 2006).

Gerçekçi Dönem: Ergenlik döneminin sonlarına denk gelen bu dönem 18-22 yaşları arasında kapsamaktadır. Keşfetme, billurlaşma ve belirleme olmak üzere üç aşamada gerçekleşir. Bu aşamalara kısaca değinmek gerekirse; keşfetme basamağı, bireyin üniversiteye girmesiyle başlayan ve araştırmaların devam ettiği basamaktır (Kuzgun, 2006). Kariyer seçeneklerin iki veya üçe düşürüldüğü dönemdir. Bireyin, yapılan meslekten elde edeceği kazancı araştırdığı (Siyez, 2011), iş dünyasına ilişkin anlayışını genişletmeye ve derinleştirmeye çalışırken aynı zamanda kendini sınamaya çalıştığı bir

dönemdir. Bir sonraki aşama olan billurlaşma basamağında birey, meslek alanını belirlemek için daha fazla yoğunlaşarak meslek tercihinin kesinlik kazandırır. Birey, seçim yapmaktan korkuyor veya seçim yapması yönünde baskıya maruz kalıyor ise seçimi üzerine düşünmeden bir tercihte bulunabilir. Bu durum sahte billurlaşma olarak tanımlanır. Son aşama olan belirleme basamağında kişi, meslek seçiminde karar verme aşamasını tamamladıktan sonra eğitim görmeye başlar ve çalışma alanını seçer (Kuzgun, 2006).

2.1.2.2. Super'ınYaşam Boyu-Yaşam Alanı Mesleki Gelişim Modeli

Super, benlik kavramının kariyer gelişimi ve meslek seçimindeki önemi üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda Super, geliştirdiği kuramında farklı kişilik özelliklerinin meslek seçiminde etkili olduğunu bulmuştur (Yeşilyaprak, 2018). Super' e göre bireyin mesleğini seçmesi, mesleki kararını verdiği zamana kadar geliştirdiği benlik tasarımı ortaya koymaktadır. Benlik kavramı gelişimi, bebeğin nesneleri birbirinden ve kendinden farklı şekilde anlamlandırmasıyla başlamaktadır ve benlik kavramı hayat boyu devam eden bir süreçtir (Yeşilyaprak, 2018). Super'ın Yaşam Boyu meslek gelişim kuramı bireyin yaşamındaki farklı rolleri ve bu rollerin kariyer gelişimi üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu çeşitli roller; öğrenci rolü, çalışan rolü, ebeveyn rolü, vatandaş rolü, çalışma hayatı dışındaki rol, evde üstlenilen rollerdir. Kariyer gelişim sürecini ve bireyin benlik tasarımı şekillendirmede önemli etkisi olan bu rollerin, bireylerin kariyer seçimlerini ve mesleki gelişim süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Her bir rolün, bireyin kariyer gelişiminde nasıl bir etkisi olduğunu anlamak, kariyer danışmanlığı ve planlaması açısından büyük önem taşır (Super, 1990).

Super'ın Mesleki Gelişim Modelinin geliştirdiği 1953 yılında on ilke olarak belirlediği kariyer gelişim ilkeleri zaman içinde yapılan yeni araştırmalar ile on dört ilke belirlemiştir (Super, 1990). Super'ın kariyer gelişimi teorisi, bireylerin kariyer yolculuklarını daha iyi anlamak ve yönlendirmek için kapsamlı bir çerçeve sunar. Super'ın teorisinin on dört ilkesi, kariyer gelişimini anlamada temel taşlar olarak kabul edilir. Bu ilkeler:

1. Yaşam Boyu Gelişim: Kariyer gelişimi, bireyin doğumdan ölüme kadar süren bir süreçtir ve kişiler hayatlarının farklı dönemlerinde çeşitli kariyer aşamalarından geçerler.

2. Kişisel ve Durumsal Etkenler: Bireysel özellikler ve çevresel durumlar kişinin kariyer gelişimini şekillendirir. Bu etkenler kariyer seçimi ve gelişimini doğrudan etkiler.

3. Mesleki Benlik Kavramı: Bireyin kendini tanıması, yeteneklerini, ilgilerini ve değerlerini anlaması ve bu kişisel farkındalığa göre kariyer seçimleri yapması önemlidir. Meslek, bireyin kendini ifade etme şeklidir.

4. Yaşam Roller: Birey yaşamı süresince farklı roller üstlenirler (çalışan, aile üyesi, öğrenci, vatandaş, ebeveyn vb.). Üstlenilen roller, kariyer gelişimini etkiler ve yönlendirir.

5. Gelişim Görevleri: Birey, belirli yaşam dönemlerinde belirli gelişimsel görevleri yerine getirir. Kariyer gelişimi ve meslek seçiminin yapı taşlarını oluşturan görevlerdir.

6. Kariyer Olgunluğu: Bireyin yaşına uygun olarak belirli görevleri gerçekleştirme kapasitesi kariyer gelişimi için önemlidir.

7. Bireysel Farklılıklar: Kariyer gelişimi, bireyin yetenekleri, ilgi alanları ve kişisel özelliklerine göre farklılık gösterir.

8. Sosyal Roller: Kariyer kararını ve kariyer gelişimini bireyin sahip olduğu sosyal roller ve beklentiler etkiler.

9. Kişisel Deneyimler: Bireyin tecrübe ve deneyimlerinden öğrendikleri, kariyer gelişiminde kritik rol oynar.

10. Benlik Kavramı: Bireyin kendisini nasıl algıladığı ve toplumda nasıl bir yer edinmek istediği, kariyer seçimi ile yakından ilişkilidir.

11. Mesleki Kimlik: Kariyer gelişimlerinde, bireyin kendisini bir meslek ile özdeşleştirmesi kariyer gelişimi için önemli bir adımdır.

12. Uyum Sağlama: Birey, değişen koşullara adapte olma yeteneği ile kariyerinde başarılı olabilir.

13. Kariyer Kararları: Kariyer kararları, bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları fırsatlar ve kısıtlamalar doğrultusunda şekillenir.

14. Değişim ve Devamlılık: Kariyer gelişimi, süreklilik gösteren bir değişim sürecidir ve bireyler yaşam boyu kariyerlerinde değişiklikler yapabilirler.

Super (1957)'in yaşam boyu mesleki gelişim modeli, bireylerin kariyer gelişimini yaşamlarının farklı dönemlerine özgü evrelerle açıklar. Bu perspektif, kariyerin sadece

belirli bir dönemle sınırlı olmadığını, aksine yaşam boyu süren bir süreç olduğuna vurgu yapar. Mesleki gelişimi, sırası ile büyüme evresi (0-14 yaş), araştırma evresi (14-24 yaş), yerleşme evresi (25-44 yaş), sürdürme evresi (45-64) ve çöküş evresi (65 yaş üzeri) olmak üzere beş evreye ayırmıştır (Kuzgun, 2006).

1. Büyüme Evresi (0-14 Yaş); çocukluk ve erken ergenlik dönemini kapsar, bireyin kendini ve dünyayı keşfetmeye başladığı dönemdir. Bireyin, bu dönemde temel motor beceriler ve el-göz koordinasyonu ile fiziksel gelişimi, kimlik kazanma ve özgüven inşası ile duygusal gelişimi, oyun yolu ile meslekler hakkında farkındalık kazanması ile kariyer bilinç gelişimi oluşur. Bu evre, çocukların kendilerini ve çevrelerini tanıyarak kariyer bilincinin temellerini attıkları önemli bir gelişim dönemidir (Super, 1990).

2. Keşfetme Evresi (15-24 Yaş); ergenlik ve genç yetişkinlik dönemini kapsayan bu evrede birey, ilgi ve yeteneklerini keşfetmeye başlar, kariyer ve meslek seçeneklerini araştırdığı dönemdir. Güçlü ve zayıf kişilik özelliklerini belirleyerek kendini tanımlar, çeşitli çalışma yollarını (staj, yarı zamanlı çalışma, gönüllü çalışma) deneyerek meslekleri deneyimler (Super, 1980). Meslek için gerekli olan eğitim süreçleri ve kariyer planları bu evrede gerçekleştirir. Keşfetme evresi, bireylerin kariyer yollarını sınavarak ve ilgi alanlarını keşfederek geleceklerini şekillendirdikleri kritik bir dönemdir (Hartung ve Subich, 2010).

3. Yerleşme Evresi (25-44 Yaş); birey, iş yaşamına ve profesyonel kariyeri için sağlam adımlar attığı ve iş ve meslek yaşamında istikrar geliştirdiği dönemdir. Bu dönemde birey, tam zamanlı işlerde çalışarak belirli bir meslek veya iş kolunda kendine yer bulması ve kariyerinde gelişim ve başarı göstererek yükselmesi gibi görevler yerine getirilir (Super, 1980). Bireyin meslek ve iş kolunda uzmanlaşarak ve kariyerinde başarı sergileyerek profesyonel kimlik oluşturduğu dönem yerleşme evresidir. (Savickas, 2002).

4. Sürdürme Evresi (45-64 Yaş); bireyin mevcut kariyer konumunu, statüsünü koruduğu ve mesleki başarısını sürdürdüğü dönemdir. Bireyin bu dönemde gerçekleştirmesi gereken görevler; mevcut pozisyonunu koruyarak istikrar sağlama, kariyerin başındaki genç nesle rehberlik ederek deneyim paylaşımında bulunma ve mesleğin gerektirdiği yeni becerilere adaptasyon için gelişim çabasında bulunma olarak belirlenmiştir. Sürdürme evresi, bireylerin kariyerlerinde istikrarı koruyarak ve mesleki gelişimlerini sürdürerek aktif rol aldıkları dönemi içerir (Super, 1990).

5. Çözölme Evresi (65+ Yaş); bireyin emeklilik planları yaptığı ve mesleki kariyerinin sona erdiği dönemdir. Birey bu evrede emeklilik için mali ve kişisel hazırlık yapar. Emeklilik ile birlikte yeni hobi ve ilgi alanlarını keşfeder. Yaşlılığı etkisi ile birlikte sağlık ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik arayışlara girer (Super, 1990). Çözölme evresi, bireyin meslek ve iş kariyerin sonlanması ve emeklilikle birlikte yeni yaşam rollerine uyum sağladıkları dönemi kapsar (Gysbers, Heppner ve Johnston, 2014).

2.1.2.3.Holland'ın Tipoloji Kuramı

Uzun ve karmaşık bir süreç olan mesleki gelişimini açıklamaya çalışan bir başka kuram ise Holland tarafından geliştirilen Tipoloji Kuramıdır. John L. Holland'ın Tipoloji Kuramı (1997), bireylerin kişilik tiplerine ve çalışma ortamlarının özelliklerine göre kariyer seçimi yapmalarını açıklayan bir kuramdır. Holland'a göre insanlar, altı kişilik tipinden birine sahip ve bu kişilik tipine uygun mesleklerden birini seçmektedir (Yeşilyaprak, 2018). Bu kuram, bireylerin belirli kişilik özelliklerine sahip olduklarını ve bu özelliklerin belirli iş türleriyle uyumlu olduğunu savunur. Holland, insanların ilgi alanlarını, yeteneklerini ve kişiliklerini yansıtan altı ana kişilik tipi belirlemiştir (Bacanlı, 2011; Kuzgun, 2006). Holland'ın kuramına göre, kişiler genelde altı kişilik tipinden birine veya birkaçının birleşimine uymaktadır. Bunlar:

Gerçekçi: Bu kişilik tipine sahip bireyler, fiziksel olarak aktif işleri tercih ederler ve pratik, mekanik ve teknik yeteneklere sahiptirler.

Araştırmacı: Bu kişiler analitik, entelektüel ve bilimsel faaliyetlere ilgi duyarlar.

Sanatçı: Yaratıcı, orijinal ve ifade özgürlüğüne önem veren bireylerdir.

Sosyal: İnsanlarla etkileşimde bulunmaktan hoşlanan ve başkalarına yardım etmeyi seven bireylerdir.

Girişimci: Liderlik ve ikna yeteneklerine sahip, enerjik ve hedef odaklı bireylerdir.

Geleneksel: Düzenli, sistematik ve detay odaklı çalışmayı seven bireylerdir.

Holland'ın Kuramı, bireylerin en tatmin edici ve başarılı oldukları meslekleri seçmelerine yardımcı olmak için kullandığı temel ilkeler şunlardır (Kuzgun, 2006; Bacanlı, 2011):

Uyum: Bireyin kişilik tipi ile seçtiği meslek arasındaki uyum, iş tatmini ve performans üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bireyler, kişilik özelliklerine uygun mesleklerde daha mutlu ve başarılı olurlar.

Tutarlılık: Bireyin kişilik özellikleri arasında tutarlılık olması, kariyer seçimini kolaylaştırır. Benzer kişilik tiplerine sahip bireyler, daha kararlı ve belirli mesleklere yönelirler.

Farklılık: Bireyin kişilik profili ne kadar belirginse, kariyer seçiminde o kadar net ve kararlı olur. Belirgin kişilik tipleri, daha spesifik meslek seçimlerine yönelirler.

Kimlik: Bireyin kendini tanıma ve kişisel değerlerini anlama derecesi, kariyer seçimini etkiler. Güçlü bir kimlik duygusu, kariyer seçiminde daha bilinçli ve tatmin edici kararlar almaya yardımcı olur.

2.1.3.Ergenlerde Kariyer Karar Verme Süreçleri

Ergenlik dönemi, bireyin kimlik gelişiminin oluşmasının yanı sıra gelecekteki meslek seçimini de etkileyen önemli bir gelişim aşamasıdır. Kariyer karar verme süreçleri, ergenlik döneminde çeşitli psikososyal faktörler tarafından şekillenir ve bireylerin hayatları boyunca devam edecek olan mesleki kimliklerinin temellerini atar. Kariyer karar verme süreçleri, hem bireysel hem de çevresel faktörlerin etkileşimiyle karmaşık bir yapıya sahiptir (Kuzgun, 2006).

Ergenlik döneminde kimlik gelişimi, kariyer karar verme süreçlerinin merkezinde yer alır. Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre, ergenler kimlik karşıtı rol karmaşası yaşarlar ve bu dönem boyunca kimliklerini bulmaya çalışırlar. Bu dönemde ergen ne olduğunu anlamaya başladığı ve ne olabileceği ile ilgili düşünmeye başlar. Bu kimlik arayışı, mesleki kimlik ve kariyer planlamasıyla da ilişkilidir (Kulaksızoğlu, 2004).

Kariyer karar verme sürecini etkileyen etmenlerden bireysel faktörler, ergenlerin ilgi alanları, yetenekleri, değerleri ve kişilik özellikleri yer almaktadır. Holland'ın Tipoloji Kuramı'na göre, bireylerin kişilik özellikleri ve ilgi alanları, onların kariyer seçimlerinde önemli rol oynar. Ergenler kendi kişilik özelliklerine ve ilgi alanlarına en uygun meslekleri seçmeye eğilimli olmaktadır (Holland, 1997; akt: Özyürek, 2010). Aile, okul ve akranlar gibi çevresel faktörler de ergenlerin kariyer karar verme süreçlerinde önemli bir role sahiptir. Aile desteği ve ebeveynlerin mesleki yönlendirmesi, ergenlerin kariyer kararlarını

etkileyen en önemli çevresel faktörlerden biridir. Ebeveynlerin mesleki deneyimleri ve beklentileri, çocuklarının meslek seçimlerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

Okul ve eğitim, ergenlerin kariyer karar verme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Okulda verilen rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri, ergenlerin mesleki farkındalıklarını artırır ve kariyer planlamalarına yardımcı olur (Kuzgun, 2009). Ergenler, kariyer karar verme süreçlerinde çeşitli güçlüklerle karşılaşabilirler. Bu güçlükler arasında belirsizlik, kaygı ve karar verme becerilerinin eksikliği yer alır. Bu noktada, psikososyal destek hizmetleri önem kazanır. Kariyer danışmanlığı, ergenlerin bu süreçte karşılaştıkları güçlükleri aşmalarına ve sağlıklı kariyer kararları almalarına yardımcı olmaktadır (Gati & Saka, 2001).

Bireyin meslek ve kariyer ile ilgili seçimleri hayatlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu yüzden yapılan seçimler ilerideki yaşamları için önem arz etmektedir. Kariyer karar verme süreçlerini, kişinin kendini tanıması, yeteneklerini, ilgi alanlarını, değerlerini, aile süreçlerini anlaması, mevcut seçenekleri değerlendirebilmesi, kendisinden beklenen gelişim görevlerini yerine getirmesi, karar verme sürecinde kendisini ne kadar yetkin görmesi gibi pek çok değişkenden etkilendiğini belirtmektedir (Duru, 2019).

2.2. Ebeveyn Rolü ve Akademik Destek

2.2.1. Ebeveynlerin Akademik Desteğin Tanımı ve Önemi

Ebeveyn akademik desteği, ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak katılım sağlamaları ve bu süreçte çocuklarına rehberlik etmeleri anlamına gelir. Bu destek, çocukların akademik başarılarını artırmanın yanı sıra, onların motivasyonlarını, özgüvenlerini ve okul ile ilgili tutumlarını da olumlu yönde etkiler. Ebeveyn akademik desteği çocukların akademik performansını, okula olan ilgisini ve genel olarak eğitimle ilgili tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Yavuzer, 2000; Kulaksızoğlu, 2004).

Çocukların akademik başarıları üzerinde; ebeveynlerin ve ebeveyn tutumlarının etkisi günümüzde fazlaca araştırma konusu olmaktadır (Aslanargun ve Özakça, 2015). Ebeveynlerin daha iyi bir eğitim için çocuklarına destek sunmasına akademik başarı desteği denilmektedir (Kapıkıran, 2016). Araştırmalar, kültürler arasında ebeveyn desteği ve kabulünün, çocuklar ve ergenler arasında psikolojik uyumsuzluğun daha

düşük oranda görülmesini öngördüğünü göstermektedir (akt: Riley, 2003).

Güneş ve Bacanlı (2020) çocuğunun hatalarına yapıcı bir şekilde dikkat çeken, çocuklarına güvendiklerini söyleyen, onların güçlü yönlerini pekiştiren, zayıf yönlerini düzelten davranış ve tutumlar sergileyen ebeveynlerin, çocuklarının akademik başarısını olumlu yönde etkileyeceğini vurgulamaktadır. Chen, Liu ve Li (2000) anne ve babaların ebeveynlik stillerini ayrı ayrı değerlendirdiği araştırmada babaların ve annelerin sıcaklık düzeyleri çocuklar tarafından benzer şekilde algılanmasına rağmen, anne sıcaklığı olumlu benlik saygısı ve güvenlik duyguları gibi daha sonraki duygusal uyumu anlamlı şekilde yordarken, baba sıcaklığının katkıları anlamlı bulunmamıştır. Öte yandan, baba sıcaklığı sosyal yeterlilik, okul uyumu ve akademik başarıyı anlamlı bir şekilde yordarken, anne sıcaklığı yordamamıştır. Ortaokul öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada, hem anne hem de baba sıcaklığının öğrenci kaygısıyla anlamlı düzeyde negatif ilişkili olduğu, ancak baba sıcaklığının anne sıcaklığından daha güçlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür (Wang ve Liu, 2000). Bu sonuçlar, anne ya da baba sıcaklığının çocukları sosyal, duygusal ve davranışsal zorluklardan koruyan koruyucu bir faktör olarak hizmet edebileceğini göstermektedir (akt: Riley, 2003).

Aslanargun ve Özakça (2015) yaptıkları çalışmada öğrenci başarısında, içsel motivasyon ve yeteneğin aile ilgisinden daha önemli olduğunu tespit etmişler. Aile katılımının yanı sıra, öğrenci başarısı üzerinde etkisi doğrudan gözlenemeyen ancak uzun vadede etkili olduğu bilinen çocuğun bilişsel hazırbulunuşluğu, zeka düzeyi, ebeveynin çocuğunu yetiştirme tarzı, sosyalleşme durumu gibi özellik ve süreçlerin de başarıya katkıda bulunduğunu ifade etmektedir.

Aile işleyişi, kariyer gelişimi üzerinde aile yapısından (büyüklük, doğum sırası, ebeveyn sayısı) veya ebeveynlerin eğitim ve mesleki durumundan daha büyük bir etkiye sahiptir (Trusty, Watts ve Erdman 1997). Destek, rehberlik ve teşvikin yokluğu bocalamaya, yani belirli bir kariyer odağı geliştirememeye ve bunu sürdürememeye yol açabilir. Aile işleyişi aynı zamanda yoksulluk, alkolizm, evlilikte istikrarsızlık ve aile üyelerinin hastalığı veya ölümü gibi durumlara verilen tepkileri de içerir. Bazen bir birey stresli veya olumsuz bir aile ortamına aceleci davranarak karşılık verebilir. Bazen bir birey stresli veya olumsuz bir aile ortamına kaçmak veya hayatta kalmak için aceleci, düşüncesiz kariyer seçimleri yaparak yanıt verebilir. Öte yandan, kritik yaşam olayları kariyer ve yaşam yönünü şekillendirebilecek dönüştürücü bir öğrenme deneyimini teşvik

edebilir. Erken dönem aile deneyimlerini ve ilişkilerini anlamak, yetişkinlerin kariyer gelişimleri önündeki engelleri tespit etmelerine yardımcı olabilir (Kerka, 2000).

Ebeveyn akademik desteği, çocukların eğitim-öğretim yaşamında başarılı olmaları için önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveyn desteği, çocukların akademik başarılarını arttırdığı gibi, onların özgüvenleri olumlu yönde etkiler ve okula karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlar. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları akademik destek, onların kariyer hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır ve başarılı bireyler olmalarına katkı sağlar.

2.2.2. Ebeveyn Akademik Baskısının Tanımı ve önemi

Baskı, kişinin belirli bir şekilde davranması yönündeki beklentileri veya talepleri içermektedir. Akademik baskı, bireyleri hem olumlu hem olumsuz etkileyebilmektedir. Baskının olumlu etkileri; akademik başarının yükselmesi, okula ve eğitime karşı olumlu tutumlardır. Olumsuz etkileri ise başarısızlık oranının artması, özgüvenin azalması, stres, kaygı, madde bağımlılığı ve depresyon gibi zihinsel etkileri şeklinde sıralanmaktadır. Ebeveyn baskısı, çocuklar tarafından ebeveynlerinin çocuklarından uymasını istedikleri gerçekleşmesi zor hatta ulaşılamaz yüksek başarı beklentilerini işaret eden davranışlar olarak algılanmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının uymasını istedikleri belli değer sistemlerine ve normlara sahiptir. Okul müfredatı sınav temelli hale gelmiş, ezberciliği teşvik etmiş ve çocuklara gereğinden fazla yük bindirmiştir. Baskının olumlu ya da olumsuz sonuçları olabilir. Akademik baskı ergenlik döneminde artma eğilimindedir ve bağımsızlık istekleri ebeveyn kontrolüne öfkelenmelerine neden olabilir. Öğrenciler, akademik faaliyetlerinde iyi performans göstermeleri için baskı hissettiklerini ve baskı hissedenlerin çoğunlukla ebeveynlerinin sorumlu olduğunu bildirmiştir. Öğrenciler baskıdan dolayı uykusuz kaldığını depresyonda oldukları ifade etmişler. Bazı öğrenciler ise baskıya olumlu yaklaşarak ve ailesinin sözünü dinleyerek baskıyla başa çıkmaktadır. Baskının üstesinden gelebilmek için bazı öğrenciler ebeveynlerine/öğretmenlerine itaat ederek veya müzik, meditasyon, yoga gibi rekreasyonel faaliyetlerde bulunarak baskıyı olumlu karşılamaktadır (Sangma, Akoijam, Maisnam, Visi ve Vanlalduhsaki, 2018).

Başarı baskısı, ebeveynlerin yüksek başarı standartları karşılanmadığı takdirde çocuklarının çabalarını onaylamaması ve çocuklarının bu beklentileri karşılayamayacağına olan inancıdır (Riley, 2003). Ebeveyn başarı baskısı çocukların başarılarını etkilediği gibi duygusal sosyal yönlerini de etkilemektedir (Ringeisen ve Raulfelder, 2015; Kapıkıran,

2016; Kağızmanlı ve Peker,2018; Riley, 2003).

Akademik başarı konusunda ebeveyn baskısı çocuklarda ciddi psikolojik sorunlara da neden olabilmektedir (Kapıkıran, 2016). Riley (2003) çocuğun akademik branş seçimi konusunda ebeveyn-çocuk anlaşması ile çocuğun psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, ebeveynlerinin beklentilerini kabul etmeyen ve onaylamayan öğrenciler, ebeveynlerinin beklentilerini kabul edenlere kıyasla daha yüksek kaygı ve depresyon seviyelerine sahip olduğunu saptamıştır.

Akademik başarı baskısı genellikle ebeveynlerin yüksek beklentilerini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının başarısına ilişkin beklentileri olduğunda, bu doğal bir durum olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere uygulanan baskının temeli; ders çalışmama ve akademik performansını artırmaya yönelik zorlamalara dayanmaktadır. Bu baskının uygulanmasındaki amaç öğrencinin başarılı olmasını sağlamaktır (Haspolat ve Yalçın, 2022).

Ebeveynlerin çocuklarına akademik baskı kurması ya da akademik destek sunmasındaki amaç çocuklarının başarılarını daha fazla artırmak içindir. Ebeveyn başarı baskısı ile ergenlerin başarı motivasyonu arasında negatif bir ilişki, ebeveyn başarı desteği ile ergenlerin başarıya motivasyonu arasında ise pozitif bir ilişki bulunmuştur. Yani ebeveynlerin başarının artması için uyguladıkları baskı tam tersi sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ebeveynin başarılı olma baskısı arttıkça başarı puanlarının düştüğü, ebeveynin başarıya yönelik desteği arttığında ise başarı puanlarının yükseldiği saptanmıştır. Ortaöğretim yıllarında hem notların yüksek tutulması hem de derslerin yanı sıra ekstra çalışmalar yapmaları konusunda öğretmen ve veli baskısı altındadır. Bu her ne kadar gençlerin başarısını artırmak için yapılsa da başarının düşmesine ve psikolojik sorunların görülmesine yol açabilmektedir. Ebeveynlerin akademik baskı uygulaması ve daha fazla başarı beklentisi içinde olması ergenlerde stres düzeyinin artmasına ve iyi oluş halinin azalmasına neden olmaktadır (Kapıkıran, 2016). Bireyler, ailelerinin ya da farklı kurumların kendilerine yönelik beklentileri ile karşılaşabilir. Bu beklentiler bireyin ilgi ve yeteneklerine bağlı olarak ulaşılamaz olarak algılanabilir. Gerçekçi olmayan beklentiler genellikle olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ebeveynlerin gerçekçi olmayan akademik beklentileri, öğrenci açısından olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Balı ve Dönmez, 2023). Haspolat (2021) başarı odaklı değerlendirme ve ebeveynlerin psikolojik kontrolü ebeveyn başarı baskısını, ebeveyn başarı baskısı da mükemmeliyetçiliği, akademik

beklenti stresini ve psikolojik belirtileri anlamlı düzeyde yordadığını saptamıştır. Ebeveyn başarı baskısını, başarı merkezli değerlendirme ve ebevenlerin psikolojik kontrolü ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aracı role sahip olduğunu saptamıştır. Bozdağ (2022) ebeveyn akademik başarı baskısı artıkça, özel yetenekli çocukların öz düzenleme ve akademik motivasyon düzeylerinde azalma olduğunu saptamıştır.

2.2.3. Ebeveyn Desteği ve Baskısının Akademik Başarı Üzerindeki Etkileri

Aile, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Ebeveynlerin başarı desteği sunması ya da baskısı uygulaması öğrencinin okulda öğrendiklerini pekiştirebileceği gibi köreltilebileceği de ifade edilmektedir. Aynı zamanda anne baba tutumlarının destekleyici yada müdahale edici durumuna göre çocukların öğrenme davranışları üzerinde iyileştirici olabileceği gibi, öğrenmeleri üzerinde negatif etkilere de neden olabilmektedir (Erdoğan, 2007).

Ebeveynlerin başarılı olmalarına yönelik çocuklarına uyguladıkları baskı, çocukların hem duygusal hem de sosyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Kapıkıran, 2016). Ringeisen ve Raufelder (2015) Ebeveyn beklentilerini karşılama istekleri noktasında kendilerini baskı altında hisseden ergenler, ebeveynlerine hayal kırıklığı yaşatmamak için, başarılı olma yönünde endişelenebilirler. Ebeveynler çocuklarının başarılarını desteklediklerinde sınav kaygıları azalmaktadır. Başka bir deyişle ebeveynler baskı uyguladıklarında çocukların kaygıları artmaktadır. Kapıkıran (2020) yaptığı çalışmada ebeveyn desteğinin öğrencinin akademik dayanıklılığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Riley (2003), araştırmasında ebeveyn akademik başarı baskısının depresyonu, kaygıyı, psikolojik sıkıntıyı ve duygusal-davranışsal sorunları artırdığını ortaya koymuştur. Kağızmanlı ve Peker (2018), çocukların akademik motivasyon düzeyleri üzerinde, anne baba tutumlarının olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı kabul edici/ilgili tutumunun öğrencinin akademik motivasyonunu artırdığını bulmuşlardır. Kabul edici davranış sergileyen ebeveynler, çocuklarının farklı konuları öğrenme yeteneğini, öğrendikleri bilgileri okul dışında kullanma yeteneğini, yeni şeyler öğrenme isteğini ve içsel motivasyonunu artırmaktadır. Ailelerinden ilgi gören çocukların olumlu duygular yaşama olasılıklarını daha fazla olduğunu söylemektedir.

Ebeveynler çocuklarının motivasyonunu artırmada önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin kabul edici destekleyici tutumları çocukların daha çok akademik güdülerini

arttırırken; denetleyici baskıcı tavırları öğrenmedeki istekliliğini olumsuz etkilemektedir. Ebeveynleri tarafından baskı hisseden çocuklar yargılanmaktan daha fazla endişe duyabilirler. Ebeveynini tarafından kabul edildiğini desteklendiğini hisseden çocuklar anlaşıldıklarını düşünüp psikolojik bir rahatlık yaşamaları olasıdır. Ayrıca baskı hisseden öğrenciler konuya odaklanamayabilir, anı yaşayamayabilir veya istediği dersle ilgili araştırma yapma isteğini tamamlayamayabilirler. Özellikle sınavlara hazırlanan öğrenciler açısından düşünüldüğünde çocukların iyi bir üniversiteye girme veya iyi bir bölüm kazanmayla ilgili kaygı yaşamaları, öğrencilerde dikkat dağınıklığı, konsantre olamama, ders çalışmaya başlamama gibi sorunlara yol açabilmektedir. Şengönül (2019) Ebeveynler, çocuklarının akademik başarılarını artırmak için çocuklarla okul faaliyetleri hakkında konuşmakta, onların ev ödevlerinin takibini ve kontrolünü sağlamakta, aynı zamanda veli-okul işbirliğine önem vermektedir. Ebeveynler tüm bunları yaparak çocuklarından daha yüksek bir eğitim düzeyine ulaşmasını istemektedir. Ebeveynlerin eğitimle ilgili beklenti ve istekleri, çocukların akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Akademik başarının günümüzde daha fazla önem kazanmasıyla birlikte, aileler ve öğrenciler arasında rekabeti de beraberinde getirmektedir. Akademik başarıyı ölçmek için eğitim kademeleri arasındaki geçişte uygulanan rekabete dayalı sınavlar hem öğrencilerin hem de ebeveynlerin yaşamlarının merkezine yerleşmesine neden olmaktadır (Kaya, 2020). Ebeveynlerin çocukların beklentileri baskı boyutuna ulaşmadığında olumlu sonuçlar doğurabilir (Haspolat, 2021).

2.3. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumunun Önemi

2.3.1.Kariyer Uyumu Kavramı ve Önemi

Kariyer kavramı sosyal bir inşa olarak kabul edilirse, çocukların bu kavramı oluşturma yollarından biri de sosyal ilişkilerdir. Ebeveynlerin kariyer gelişimi üzerindeki etkisi, çocuklarıyla olan sürekli ilişki sürecinden kaynaklanmaktadır (Young ve ark., 2001). Ergenler ve ebeveynleri arasındaki kariyerle ilgili konuşmaları analiz eden Young ve arkadaşları, "ebeveyn ve ergen arasındaki ilişkinin kariyer keşfinin bazı yönleri aracılığıyla yeniden yapılandırıldığını" tespit etmiştir. Güvenli ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kariyer kararı verme, olumlu kariyer öz yeterlilik inançları ve kariyer planlamasında ilerleme ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalardan bahsetmektedirler. Çalışmaları, ebeveynleriyle güvenli bağları olan öğrencilerin daha yüksek düzeyde çevresel ve kendini keşfedici faaliyetlerde bulunduğunu ortaya koymuştur. Güvenli ve rahat ilişkilerin,

öğrencilerin yeni ortamları ve rolleri keşfetmek için gerekli riskleri almalarına yardımcı olmada kritik öneme sahip olduğu sonucuna varmışlardır (Kerka, 2000).

Ergenlik döneminde bireyin gelişimi üzerinde etkili olan birçok etken vardır. Aile bu etkenlerin en belirgin örneklerindendir (Kutlu ve Apaydın, 2019; Whiston ve Keller, 2004; Riley, 2003). Aileden algılanan sosyal destek, ailenin maddi desteği ve kariyer gelişimi ile ilgili bilgilerin iletilmesi gibi davranışların ergenlerin mesleki olgunluğunu, çocukların kariyer gelişimini ve çocuk ve ergenlerin kariyer kararlarını etkilediği görülmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin mesleki gelişim görevlerini yerine getirirken, eğitsel ve kariyer geliştirme çalışmalarında ailelerinden aldıkları desteğin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Güneş ve Bacanlı, 2020).

Ünlü ve bilge Çinli filozof ve bilgin Konfüçyüs'ün bir zamanlar söylediği gibi, "Sevdiğiniz bir işi seçin, böylece hayatınızda bir gün bile çalışmak zorunda kalmazsınız." Konfüçyüs, meslek seçimi ve gelişiminin bireylerin hayatları süresince çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, kişinin yetenekleri ve ilgi alanlarının üstlendiği iş rolleriyle uyumlu olması halinde en fazla tatmin olacağı yaygın olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de, kariyer kararları yaygın olarak kişinin hayatta verdiği en kritik kararlardan biri olarak kabul edilmektedir. Atasözünün anlamı bugün de geçerliliğini sürdürmektedir. Kariyer gelişimi kişinin sosyal, eğitimsel ve mesleki sonuçları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Daha da önemlisi, etkili kariyer gelişimi kişisel mutluluğa ve kişinin hayatından genel olarak memnun olmasına katkıda bulunur (Huang, 2017)

Kariyer ve mesleki gelişimin önemi göz önüne alındığında, meslek ve danışmanlık psikologları, bir kişinin kariyer seçimini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen faktörler hakkında çok sayıda araştırma yapmıştır. Dünyaca ünlü Amerikalı psikolog John L. Holland, 1980'lerde kişinin kariyer araştırması ve gelişimi hakkında araştırma yapan öncülerden biridir. Bireylerin kendi kişisel özellikleriyle ilişkilendirilebilecek uygun meslekleri arama eğiliminde oldukları yönündeki teorisi günümüzde hala önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin, dışa dönük bir birey iletişim ve grup çalışması gerektiren işleri araştırmaya yatkınken, daha içe dönük bir kişinin bireysel çaba ve hatta yalnızlık gerektiren bir işi araması ve bundan keyif alması daha olasıdır. Ancak, daha sonra başka araştırmacıların da belirttiği gibi, kariyer seçimi nadiren sadece kişisel bir tercihtir. Daha ziyade, kişinin böyle bir karar vermeden önce göz önünde bulundurduğu bağlamsal faktörler vardır (Suryadi, Sawitri, Hayat ve Putra, 2020). Eraslan Çapan ve Korkut Owen

(2020), yaptıkları araştırmanın sonucunda katılımcılar kariyer ile ilgili yardım aldıkları kaynakların başında ebeveynleri gelmekte, ikinci sırada internet, üçüncü sırada psikolojik danışmanlar/rehber öğretmenler, öğretmenler/üniversite hocaları gelmektedir. Son olarak da kardeşler/akrabalar, arkadaşlar, ilgili kitaplar, broşürler gibi yazılı kaynaklar ve üniversitenin kariyer merkezleri izlemektedir.

Kariyer yönelimi, öğrencinin gelecekteki iş yaşamını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Ancak ebeveyn ve psikolojik danışmanların, bu öğrencilerin ya da çocukların kariyer yönelimlerinin ne kadar etkiledikleri hakkında çok az şey bildiklerini ifade etmektedirler. Yaşları 15-18 arasında değişen toplam 278 öğrenciden oluşan araştırma sonucunda, hem ergen ebeveyn kariyer uyumunun hem de psikolojik danışmanların rolleri, öğrencilerin kariyer uyumunda anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kariyer yönelimi, öğrencilerin kariyer planlarını, davranışlarını ve sonraki sonuçlarını saptamak için çok önemlidir (Suryadi, Sawitri, Hayat ve Putra, 2020).

Ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkilerin kariyerle ilgili sonuçları etkilemesi şaşırtıcı bir sonuç değildir (Whiston & Keller, 2004). Dietrich ve Kracke'ye (2009) göre, ebeveynlerin kariyer ile ilgili davranışları öğrenciler tarafından destekleyici, müdahaleci veya yetersiz olarak üç kategori şeklinde algılanmaktadır. Öte yandan, ergenler ebeveynlerinin kariyerleri ile ilgili eylemlerini ve seçimlerini çok fazla kontrol etmeye çalıştığını hissederse, kariyer hazırlığı sürecinde daha pasif olma eğiliminde olurlar (Kracke ve Noack, 2005; Dietrich ve Kracke, 2009). Ayrıca, ergenler ebeveynlerinin kariyer gelişim süreçlerine hiç katılmadıklarını hissedilerse, kariyer gelişimindeki ilerlemeyi azaltma eğiliminde olurlar ve bu da kariyer yolu istikrarı açısından olumsuz sonuçlar doğurur (Boerchi ve Tagliabue, 2016).

Ülkemizde öğrenciler 8. sınıfın sonunda girdikleri sınavın sonuçlarına göre liselere yönlendirilmektedir. Sadece sınav başarısına göre değerlendirilen bir öğrencinin ilgi, beceri ve değerlerini tam olarak anlayamaması veya mesleki olgunluğa ulaşmada alana yönelmesi, gelecekte hem birey hem de toplum açısından sorunlara yol açabilmektedir. Ergenlik döneminde henüz kimlik gelişimi oluşmadan önce yapılan seçimler, bir süre sonra tercih edilen alanda kararsızlığa, tatminsizliğe ve başarısızlığa yol açmaktadır. Bahsedilen sorunların yaşanmaması için mesleki yeterliliklerin geliştirilmesi kariyer geliştirme modeliyle birlikte yürütülmeli ve eğitimler erken yaşlarda sunulmalıdır (Yücel ve Karalar, 2020). Bülbül, Türk Kurtça, Ekşi ve Ekşi (2021)'ye göre aileler çocukların kariyer

seçimlerini hem olumlu hem de olumsuz olarak büyük ölçüde etkilemekte ve çocuklarının kariyer seçimlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin kariyer seçim sürecindeki desteğinin belirlenmesi ve çocuklarının kariyer gelişimini nasıl destekledikleri konusunda bilgilendirilmeleri çocukların kariyer seçim süreçlerine olumlu etki yapmaktadır. Kariyer hedeflerinin belirlenmesinde ve kariyer gelişim süreçlerinde aile ve çocuklar arasındaki uyum, toplumda işinden keyif alan mutlu bireylerin yetişmesini sağlayacaktır.

2.3.2.Ebeveyn ve Ergen Arasındaki Kariyer Beklentilerinin Uyumunu

Yaşam tarzını belirleyen kariyer kararı, bir kişinin hayatında alabileceği en önemli seçimlerden biridir. Kariyer kararı kişinin mesleği seçmesiyle başlamaz veya bitmez, bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eder. Bireyin kariyer sürecini etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerden bazıları ilgi alanlarını, becerileri, değerleri, psikolojik ihtiyaçları, cinsiyeti, sosyoekonomik durumu, yeterlilik beklentilerini, başarı motivasyonunu ve aile ilişkilerini içerir. Bu faktörler arasında önemli bir etkisi olan aile, kişinin kariyer gelişim sürecini de biçimlendirmektedir. Bu durumda ailelerin, çocuklarının hayatında değiştirebilecekleri olumlu ve olumsuz durumların farkında olmaları; çocuklarının gelişiminde destekleyici bir tutum sergileyerek potansiyellerinin ortaya çıkaracak şekilde karar vermelerini sağlayacaktır. Dolayısıyla çocuklarının kariyer gelişimlerine yönelik gösterdikleri tutum ve davranışların farkında olan aileler, çocuklarının kariyerini olumlu yönde etkileyecektir (Koçakoğlu ve Yalçın, 2020). Aileler, çocuklarının kariyer gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Whiston ve Keller (2004) ailelerin özellikle ergenlik çağındaki çocukların kariyer gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlar. Dik and Duffy (2009) ebeveynlerin ergenlik çağındaki çocuklarının gelişimini onların değerlerine, ilgi alanlarına ve becerilerine dayalı olarak etkilediğini ve motivasyon geliştirmede ve kariyer hedeflerine ulaşmaya odaklanmayı sürdürmede önemli bir role sahip olduklarını belirtmektedir. Ergenlerin kariyer yönelimlerini belirlemede ebeveynlerin rolü önemli olmasına rağmen, birçok çalışma ebeveynler ve ergenler arasındaki görüş farklılıklarını göstermektedir (Suryadi, Sawitri, Hayat, ve Putra, 2020). Young (1994) tarafından yapılan bir araştırma, ebeveynlerin çocuklarının kariyer gelişimine yardımcı olma konusunda da aktif bir rol oynayabileceklerini, ancak ebeveynlerin ve çocukların kariyer seçeneklerini müzakere ederken birbirlerinin bakış açıları ve niyetlerinin farkında olmaları gerektiğini öne sürmektedir (akt: Suryadi, Sawitri, Hayat, ve Putra, 2020). Bacanlı, Eşici ve znl

(2013) Ebeveynlerin kariyer karar alma sürecine olumlu ya da olumsuz katılımı, ailenin yapısı, aile içindeki ilişkiler, ailenin sosyoekonomik durumu, maddi desteğin süresi ve miktarı gibi birçok faktör ebeveynlerin, çocuklarının eğitim ve öğretime katılımını etkilemektedir. Ebeveynler, ergenlerin kariyer kararı verme zorluklarını, eğitimsel ve kariyer gelişimlerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir (Öztemel, 2013). Çocuklarının kariyerlerine ilgi duymak, onları sözlü olarak cesaretlendirmek, onlara sevgi göstermek ve çabalarıyla gurur duymak, öğrencilerin kariyer kararı verme öz yeterliliğini etkileyebilecek önemli ebeveyn desteği kaynaklarıdır. Ebeveynler çocuklarının potansiyellerini ortaya çıkarabilecekleri ortamlar oluşturup sürece aktif bir şekilde katılmalarını teşvik etmelidir. Kariyer tercihleri ile ilgili kendi düşüncelerini ya da olmak isteyip de olamadıkları meslekleri kendi çocuğundan beklemek ve bunu dayatmaya çalışmalarının önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu durumda ebeveynler çocuğunun potansiyellerini açığa çıkararak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme yapabilir ve çocuklarıyla kariyer gelişim sürecinde sağlıklı ilişkiler geliştirerek, beklentilerinin eşleşmediği konularda düşüncelerini birbirlerini kırmadan paylaşıp desteklerini sunabilirler (Koçakoğlu ve Yalçın, 2020).

Suryadi, Sawitri, Hayat, ve Putra (2020) yaptıkları çalışmada ebeveyn-ergen kariyer uyumunun ve kariyer danışmanlığının rolünün ergenlerin kariyer yönelimleri üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bir öğrencinin kariyer yönelimi, ebeveynlerinin istekleriyle uyumlu olduğunda, okuldan mezun olduktan sonra yapacakları kariyer seçimleri konusunda daha özgüvenli olma eğiliminde olduklarını ve iş bulma olasılıklarının arttığını göstermektedir. Yüksek düzeyde kariyer rehberliği verilen öğrencilerin daha güçlü bir kariyer yönelimine sahip olduklarını bulmuşlar. Ebeveynin destekleyici etkisi, çocukların değerleri, ilgi alanları ve becerileri, çocuklarının iş tutumunu ve motivasyonunu geliştirme ve kariyer hedeflerine ulaşmada önemli bir role sahiptir. Sawitri, Creed ve Zimmer-Gembeck (2014) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveynlerin kariyer beklentilerinin, değerlerinin ve desteğinin ergenlerin kariyer seçimlerini geliştirme sürecinde baskın faktörler olduğu sonucuna varmıştır. Ebeveynlerinin beklentileri doğrultusunda kariyer tercihi yapan öğrencilerin, uygun kariyer seçimi yapmaları daha kolay olmaktadır. Ayrıca kariyer diyalogunun, başarılı kariyer sonuçlarına geleneksel müdahalelerden daha fazla katkıda bulunduğunu göstermektedir. Karacan Özdemir ve As (2022) yaptıkları araştırmada ebeveynlerin kız çocuklarının doktor, hemşire ve avukat olmasını isterken, erkek çocuklarının mühendis, avukat ve polis olmasını istediklerini ifade etmişler. Guan ve

arkadaşları (2015)'na göre ebeveynlerin mesleki özelliklerinin çocukların kariyer gelişimi üzerindeki etkisi, gençler üniversiteye girdikten sonra bile devam etmektedir. Ebeveynler sadece kendi kariyerlerini yönetmekle kalmayıp aynı zamanda aile rollerini de üstlenmekte ve çocuklarının kariyer gelişimlerine destek olmaktadır. Sawitri, Creed ve Zimmer-Gembeck (2013) ergen-ebeveyn kariyer uyumunun ve aile kariyer beklentilerinin, ergenlerin kariyer istekleri ve eylemlerinde önemli rolünün olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin bu rolü kültürel ortamda belirginlik gösterir. Ebeveynler çocuklarının kariyer gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Ergenlik dönemindeki çocukların kariyer gelişimlerine ailenin önemli bir etkisinin olduğunu gösteren çok sayıda çalışma bulunmuştur. Ebeveynler özellikle, çocuklarının kariyer hedeflerinin gelişmesinde, eğitim ve kariyer yollarına ilişkin keşifleri teşvik etmede önemli bir rol oynarlar (Young, 1994).

Hem genel aile süreçleri hem de kariyere özgü ebeveyn davranışları, ergenlerin kariyer gelişimi üzerinde etkisi olabilir. İlk olarak, aile değişkenleri süreci, örneğin aile beklentileri ve teşviki, sosyoekonomik düzey ve çocuk sayısı çocukların kariyer gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. (Whiston ve Keller, 2004). Aile desteğinin aynı zamanda kariyer arama özyeterliliği ve karar verme ile de ilişkili olduğu bulunmuştur. ikincisi kariyere özgü ebeveyn davranışlarının ergenlerin kariyer gelişimiyle ilişkili olabilir. Örneğin ebeveyn kariyer desteği, kariyer güvenini ve planlamayı artırmada önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir. (Sawitri, Creed ve Zimmer-Gembeck, 2013). Boerchi ve Tagliabue (2016) kariyer araştırması, seçimdeki zorluklar ve seçim aşaması arasındaki ilişkileri saptamak amacıyla 3 boyutlu bir model geliştirdiler. Geliştirdikleri bu modelde; istekli, ebeveynlerini talep edilmesi halinde destek vermeye hazır olarak algılayan ergenleri içermektedir. Dahil olanlar, ebeveynlerini çok aktif ve seçimlerine çok karışan olarak algılayan ergenleri içerirken, zor durumda olanlar ise çoğunlukla yardım edemedikleri için yokmuş gibi algılanan ebeveynlerdir. İstekli küme, onların destek faktörü tanımıyla daha uyumludur. Bu ebeveynler ne müdahaleci ne de yokmuş gibi algılanmaktadır ve aynı zamanda en destekleyici olarak da görülmemektedir: orta derecede destekleyicidirler ve çocuklarının ihtiyaç duyması halinde destek vermeye hazır ve istekli oldukları fikrinin altını çizmektedirler. İlgili olanlar, daha önce açıklanan destek ve müdahale arasındaki etkileşimi açıklamaktadır. Bu öğrenciler ebeveynlerini müdahaleci ama aynı zamanda örneklemdaki en destekleyici kişiler olarak algılamaktadır. Çocukları, ebeveynlerinin sadece kendileri yerine seçim yapmak istediklerini düşünmemektedir. Öğrenciler, ebeveynlerinin sürece aşırı derecede dahil olduklarını ve onları uzmanlarla

konusmak ya da okul ziyareti gibi ihtiyaç duymadıklarını düşündükleri faaliyetlere ittiklerini düşünmektedir. Bu, çocuklarının görevlerine karşı basit bir ilgisizlikten daha fazlasıdır; aşırı zorlandıklarını ve çocuklarına yardım etmek için yetersiz olduklarını düşünüyorlar gibi görünmektedir. Ebeveynlerini istekli olarak algılayan öğrenciler daha fazla katılım göstermiş ve zorluk yaşamamıştır. Ebeveynleri ilgili olanlar "ilgili olmak zorundaydı" ancak birçok zorluk yaşadılar ve birçoğu seçim sürecinde geç kaldı. Ebeveynleri zor durumda olanlar seçime dahil olmamış ancak ebeveynlerinden farklı olarak kendilerini zor durumda hissetmemiş ve seçim sürecinde geç kalmamışlardır.

Ergenler kariyerlerini planlarken ebeveynlerinin onlara yönelik tutum ve davranışlarının, karar verme sürecinde işlerini kolaylaştıracağı ya da zorlaştıracağı açıktır. Bu süreçte çocuklarına destek veren ve onlarla uyumlu çalışan ailelerin çocuklarının, kariyer planlama konusunda diğerlerine göre daha olumlu ve kolay bir süreç yaşadıkları belirtilmektedir (Yıldırım-Kurtuluş, Meral ve Kurtuluş, 2021). Ergenler kariyerlerini planlarken, ebeveynlerin gençlerin belirsizliği aşmalarına veya en aza indirmelerine yardımcı olma konusunda önemli bir rolü vardır (Whiston ve Keller, 2004).

Ergen ve ebeveyn arasında kariyer uyumunun olması, gencin kariyer kararları sırasında belirsizliği ortadan kaldırmasına yardımcı olan bir faktördür. Kariyer uyumluluğu, gençlerin kariyer hedef ve beklentilerinin ebeveynlerinin bu konudaki hedef ve beklentileriyle uyumlu olmasını ifade etmektedir. Ergen ve ebeveynler arasındaki kariyer uyumluluğu mesleki gelişim üzerinde olumlu bir etkiye sahip olurken (Otto, 2000), ergenlerin amaç ve beklentilerinin, ebeveynlerinin amaç ve beklentilerinden farklı olması kariyer gelişimini zorlaştıran bir ortam yaratmaktadır (Leung, Hou, Gati ve Li, 2011; Sawitri vd. 2012).

2.3.3. Kariyer Uyumsuzluğunun Ergen Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri

Ergenlik, kariyer gelişimine ilişkin karar verme süreçleriyle ilişkili olduğundan ebeveynlerin tutumları ve desteği, gencin duygusal özerkliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Gelişimsel görevler sonucunda yeni bir kimlik oluşturan ergen, aileyle olan bağımlı ilişkisinden uzaklaşarak bağımsızlığa doğru ilerler. Kariyer planına karar verirken ebeveynleri ile aynı fikirde olan gençlerin, kariyer seçimlerinin merkezine kendi ilgi, beceri, değer ve isteklerini koydukları belirtilmektedir. Ergenlerin kariyer kararlarını verirken kendisini bu sürecin merkezine koyması halinde aileden bağımsızlaşma sürecinin

ilerlediği görülebilir. Aileden bağımsız hareket eden ve kendi yaşamının kontrolünü elinde bulunduran gencin, yakın ilişkilerinde özgüven kazandığı ve duygusal olarak aileden bağımsız hale geldiği söylenebilir. Araştırmalar, bir gencin kariyeriyle ilgili karar alırken ebeveynler aynı fikirde olduğunda ve gencin ebeveynleriyle destekleyici bağlar kurduğunda, özgüveninin yüksek olduğunu ve bunun da gencin duygusal özerkliğini desteklediğini göstermektedir (akt: Yıldırım-Kurtuluş ve diğerleri, 2021).

Gençler mali açıdan ebeveynlerine bağımlı olduklarından, ebeveynler genellikle ergenlik çağındaki çocuklarının kendi sosyoekonomik koşullarına uygun bir lise ve kariyer seçmesini beklemektedir. Bundan dolayı ergenler, eğitim ve diğer ihtiyaçlar için maddi destek konusunda ebeveynlerinin isteklerini yerine getirmek durumunda kalmaktadır. Bu durumda ortaokul ve lise dönemindeki ergenler, eğitsel ve kariyer planlarını, okul ve kariyer seçimlerini yaparken aileleri ile hareket etmek durumundadır (Bacanlı, Akyol, Kaynak ve Özhan, 2018). Lise döneminden sonra yapılan üniversite tercihleri, bireyin bir bölüme yönelmesinde ve mesleki kariyerine adım atmasında önemli rol oynamaktadır. Bu önemli süreçte kişi, aile etkisi ile ilgi ve yeteneklerine uygun bir kariyer seçimi arasında kalabilmekte ve kariyer kaygısı yaşaması muhtemeldir (Göncü Akbaş ve Okutan, 2020). Okul seçimi sürecinde yetersiz ebeveyn desteğinin olumsuz sonuçları dolayısıyla, öğretmenlerin ve okul danışmanlarının, öğrencilerin ebeveynlerinin kariyerle ilgili davranışlarına ilişkin görüşleri hakkında net bir fikre sahip olmaları önemlidir. Bu, eksik destek alan öğrenciler için daha iyi hedeflenmiş mesleki danışmanlık müdahalelerine yol açabilir. Ayrıca, çocuklarının davranışlarını kendi ihtiyaçları için yetersiz bulduğunu fark etmeleri halinde desteklerini yeniden düzenleyebilecek olan ebeveynler için de faydalı olabilir (Boerchi ve Tagliabue, 2016).

2.4. Ebeveyn Desteği ve Kariyer Uyumu Arasındaki İlişki

2.4.1. Teorik Çerçeveler ve Önceki Çalışmalar

Ebeveynler ve vasiler başta olmak üzere aileler, çocuklarının mesleki istekleri ve kariyer hedefleri geliştirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveyn onayı veya desteği olmadan, öğrenciler ve genç yetişkinler genellikle çeşitli kariyer olanaklarını takip etme ve hatta keşfetme konusunda isteksizdir. Ebeveynler rollerini kabul etseler ve çocuklarının kariyer gelişimini desteklemeye çalışsalar da, ebeveyn mesajları altta yatan "benim yaptığım gibi hatalar yapma" mesajını içerir. Bu etkileşimler, ergenleri ve genç yetişkinleri belirli üniversite bölümlerini seçmeleri veya belirli meslekleri takip etmeleri

konusunda etkileyebilir. Çok sayıda çalışma (Özyürek ve Atıcı, 2016; Taş ve Özmen, 2019; Aşık ve Akgül, 2022; Kutlu ve Apaydın, 2019; Huang, 2017; Sawitri, Creed ve Zimmer Gembeck, 2013; Keller ve Whiston 2004) üniversite öğrencilerinin ve genç yetişkinlerin kariyer seçimlerinde ebeveynlerinin önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ancak ebeveynler, çocuklarının kariyer gelişimi ve meslek seçimi üzerindeki etkilerinin farkında olmayabilir (Taylor, Harris ve Taylor, 2004). Gençler, iş ve kariyerle ilgili tutumlarının birçoğunu aileleriyle olan etkileşimleri sonucunda oluştururlar. Aile geçmişi, kariyer planlama ve karar verme süreçlerinin geliştiği temeli oluşturur. Bununla birlikte, her bir aile içinde, katılım düzeyi değişebilir ve hem olumlu hem de olumsuz etkiler sunabilir (Lankard, 1995). Taylor, Harris ve Taylor (2004) yaptıkları araştırmada öğrencilerin kariyer tavsiyesi ve onayını en çok ebeveynlerinden aldıkları görülmüştür. Bununla birlikte, ebeveynlerin kendilerini herkesten daha etkili olarak görmelerine rağmen, aynı zamanda çocuklarının kariyer kararları üzerinde çok fazla etkiye sahip olmadıklarına ve olmamaları gerektiğine inandıkları da ortaya çıkmıştır. Deridder (1990), ebeveynlerin düşük eğitim seviyelerinin ergenlerin kariyer gelişimini geciktirebileceğine işaret etmektedir. Aile geliri, gençlerin, özellikle de kızların kariyer gelişimini etkileyen aile geçmişinin bir başka yönüdür. Bunun bir nedeni, sınırlı ekonomik kaynaklara sahip ailelerin bu kaynakları öncelikle ailenin erkeklerine yöneltme eğiliminde olmaları ve ailedeki kız çocuklarına daha fazla eğitim için daha az umut ve teşvik vermeleri olabilir. Ayrıca, bazı ebeveynler-özellikle işçi sınıfı veya düşük gelirli ebeveynler- kız çocuklarını ev kadını rolüne yerleştiren ve mesleki hazırlığa daha az vurgu yapan değerlere sahip olabilir. Bu eğilim göz önüne alındığında, kız çocuklarının kariyer fırsatlarına ilişkin öz yeterliklerinin ebeveynlerinden almayı bekledikleri ekonomik destekle bağlantılı olması anlaşılabilir bir durumdur. Ailedeki karşılıklı etkileşim, iletişim ve davranış süreçleri çocuğun iş ve iş deneyimleri hakkında öğrendiklerini etkilemektedir. Okul ve işle ilgili tutumlar, eğitim ve kariyer hedefleri ve istekleri ve değerler, bir gencin kariyer seçimleri, kararları ve planları üzerinde uzun vadeli bir etkiye sahiptir. Ebeveynler, çocuklarını yaşam rolleri hakkında eğitme süreci yoluyla, çocukların daha sonra benimseyecekleri istihdam edilebilirlik becerilerini ve değerlerini etkileyebilirler (akt: Lankard, 1995).

Dietrich, Kracke (2009)'e göre ebeveynler ergenlerin kariyer seçimine hazırlanmalarına yardımcı olan önemli kişilerdir. Ebeveynlerin davranışları ile ergenlerin kariyer gelişimi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, ebeveyn desteği kariyer araştırması ile pozitif yönde ilişkiyken, müdahale ve katılım eksikliği karar verme

güçlükleri ile ilişkilidir. Ebeveyn desteğinin, müdahale ve karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi yumuşattığı bulunmuştur. Keşif, öz yeterlilik, mesleki kimlik ve karar verme zorlukları ergenlerin kariyer gelişiminde merkezi unsurlardır. Ergenlerin yaşamlarında motivasyon faktörleri olarak hedeflerin rolü çeşitli teorik açılarından tanımlanmıştır. Özellikle ergenlerin sırasıyla kariyerle ilgili hedefin ulaşılabilirliğine dair inançlarına, bu hedef için harcadıkları çabaya, hedefe ulaşma yolunda kaydettikleri ilerlemeye ve yaşadıkları stres miktarına odaklanıyoruz. Özerk olarak belirlenen hedefler kişisel ilgi ve değerleri yansıtırken, kontrol edilen hedefler dış veya iç baskılar nedeniyle takip edilir. Whiston & Keller (2004)'e göre ergenlerin kariyerle ilgili hedeflerinin arkasındaki motivasyon kaynaklarından biri de ailedir. Ergenler mesleki gelecekleri hakkında düşünürken genellikle ebeveynleriyle görüşür, onlardan tavsiye ister ve onlarla pazarlık yaparlar. Paloş ve Drobot (2010) ergenlerin gelecekteki kariyer kararları üzerinde etkili olan aile ortamındaki bazı değişkenleri belirlediği çalışmasında ebeveynlerin daha çok psikososyal destek vererek (ebeveynlerin desteklerini belirttikleri ve çocuğun faaliyetlerine olan ilgilerini ifade ettikleri tartışmalar yoluyla çocuğu cesaretlendirmek ve çocuğun kararlarını desteklemek gibi) ergenlerin kariyerleri ile ilgili karar vermelerini kolaylaştırmaya çalıştıkları ifade edilmiş. Meslekler hakkında bilgilendirici materyaller sağlamak, çeşitli kariyer geliştirme atölyelerine veya yetenek testlerine katılmak gibi kariyerle ilgili somut eylemlere yönelik davranışlar çok daha düşük bir sıklıkta görülmektedir. Verilen desteğin türüne ilişkin olarak annelerin meslekle ilgili bilgi aktarımında babalardan daha çok katılım göstermektedir. Sawitria ve Dewi (2015) Endonezyalı üniversite öğrencilerinde birey ve kurum arasındaki uyum (yani akademik uyum), birey ve ebeveynleri arasındaki uyum (yani ergen-ebeveyn kariyer uyumu) ve kariyer araştırması arasındaki ilişkilerinin incelendiği çalışmada, akademik uyum ve ergen-ebeveyn kariyer uyumunun öğrencilerin kariyer keşfi davranışında hayati rol oynadığını göstermiştir. Daha fazla uyum memnuniyet, daha iyi performans ve daha fazla devamlılık gibi olumlu sonuçlara yol açarken, daha zayıf uyum memnuniyetsizlik ve daha düşük başarı gibi olumsuz sonuçlara yol açar. Uyum süreci çift yönlüdür. Birey çevreyi, çevre de bireyi etkiler ve bu çift yönlü ilişki, bir bileşendeki değişimin sistemdeki diğer bileşeni etkilediği bir sistemdir.

2.4.2. Ebeveyn Desteğinin Ergenin Kariyer Kararlarına Etkisi

Super (1990) İnsanın kariyerini şekillendirme sürecinde oldukça önemli bir karar olan ve insanların çalışma hayatını şekillendiren önemli bir dönüm noktası olan kariyer

seçimi, ergenlerin en önemli gelişimsel görevlerinden biridir. Kariyer gelişimi, erken yaşlarda başlamakta olup ailenin önemli rol oynadığı bir süreçtir. Ailenin ekonomik düzeyi, mesleki beklentileri, idealleri, değerleri ve çocuklarına verdikleri mesajlar kişinin kariyer seçimlerini etkileyebilmektedir. Karamenderes ve Siyez (2022) çalışmasında, Türk kültürüne uyum konusunda yapılan bir çalışmada ebeveynlerin teşvik edici ve müdahale edici ebeveyn davranışlarının kariyer odaklı aile desteğiyle olumlu yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Türk kültüründe kariyerle ilgili destekleyici ebeveyn tutumlarının yanında aynı zamanda müdahale edici tutumlarının da olması olumlu değerlendirildiği, ilgisiz ihmalkar ebeveyn davranışlarının ise olumsuz değerlendirilerek kariyer gelişimini engellediği belirtilmektedir.

Karar verme süreci çok erken yaşlarda başladığından çocuğun seçimleri aile etkisiyle şekillenir. Sevecen, hoşgörülü, teşvik edici ve performans odaklı ebeveynler çocukların mesleki gelişimine daha fazla dahil olurlar. Ayrıca, güvenli bir bağlanma yaşayan çocuklar rehberliğe ve mesleki keşfe daha açıktır. Çocuğun geliştirdiği bağlanma türü, mesleki keşfi, kariyerle ilgili öğrenme deneyimlerine yaklaşmayı veya kişinin ilgi alanlarını keşfetmesini etkilemektedir. Güvenli bağlanma davranışına sahip olanlar çevreyi, mevcut fırsatları keşfetmeye çok açıkken, eylemlerinin sonuçlarına ilişkin olumlu beklentilere sahipken, kaygılı bağlanan çocuklar bu keşiflerden kaçınırlar (Wright ve Perrone, 2010).

Ebeveynlerin ergenlerin kariyerleriyle ilgili karar vermelerini kolaylaştıracak somut adımlar atmak yerine çocuklarına psikososyal destek vermeyi tercih ettikleri de görülmektedir. Bu destek türü, ebeveynlerin desteklerini belirttikleri ve çocuğun faaliyetlerine olan ilgilerini ifade ettikleri tartışmalar yoluyla çocuğu cesaretlendirmek ve çocuğun kararlarını desteklemekten oluşmaktadır. Meslekler hakkında bilgilendirici materyaller sağlamak, çeşitli kariyer geliştirme atölyelerine veya yetenek testlerine katılmak gibi kariyerle ilgili somut eylemlere yönelik davranışlar çok daha düşük bir sıklığa sahiptir. Bu durum, kendileri de bilgilenmek ve çocuklarıyla birlikte okul veya toplum tarafından düzenlenen faaliyetlere katılmak zorunda olan ebeveynlerin zaman yatırımı ihtiyacından da kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, verilen desteğin türüne ilişkin olarak iki ebeveyn arasında bir fark göze çarpmaktadır: anne, her iki tür desteği de vererek çocuğunun mesleki gelişimine daha fazla dahil olan kişidir. Nitekim araştırmalar, kariyerle ilgili planlar söz konusu olduğunda annelerin meslekle ilgili bilgi aktarımında babadan,

okul danışmanından, diğer akraba veya arkadaşlardan, sınıf arkadaşlarından çok daha yoğun bir katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri şefkat ve sıcaklığın yanı sıra kurdukları ebeveyn kontrolünün kısıtlayıcılık düzeyi de çocuğun duyarlılığını, rehberliğe ve ilişkiye açıklığını etkiler. Çocukların mesleki gelişiminde daha aktif olarak yer aldığı düşünülen ebeveynlerin hoşgörülü, sevecen, teşvik edici ve performansı yönlendiren ebeveynler olduğu görülmektedir. Tüm bu ebeveynler ilişki içinde sevgilerini sıklıkla ortaya koymakta, çocuklarının kararlarına güvenmekte, çocuklarının kişisel ve mesleki olarak başarılı olmalarını çok istemekte ve bu yönde onları somut eylemlerle desteklemektedirler (Paloş ve Drobot, 2010).

Şeker (2022) ebeveyn tutumlarını demokratik tutumlarını deneyimleyen çocukların kariyer bilgisinin, ilgisinin, merakının, geleceğe bakış açısının ve kariyer planlama düzeyinin arttığını bulmuştur. Bu çocuklar kariyer gelişimindeki eylemlerinin farkındadırlar. Karşılaştıkları durumları merak edip araştırırlar ve gelecek için planlama yapmanın önemli olduğunu farkındalar. Anne-babasını otoriter gören çocukların kariyer bilgileri, ilgileri, geleceğe bakış açıları ve planlama düzeylerinin azaldığını bulmuştur. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip çocuklardan farklı olarak bu çocuklar istenilen etkinlikleri tamamlamakta zorluk yaşayabilir, şimdiki zamanı geleceğe yansıtmada zorluk yaşayabilir, okulda ve oyunda karşılaştıkları konulara pek meraklı olmayabilirler. Algılanan ebeveyn tutumu çocuğun kariyerini önemli ölçüde yordamaktadır. Başka bir deyişle çocukların algılanan ebeveyn tutumu onların kariyer gelişimlerinde önemli bir değişkendir. Ailenin, kariyer gelişimi sürecinde önemli bir yordayıcı olduğu söylenebilir.

Kariyer fırsatları ya da iş ve aile talepleri arasında denge kurmanın önündeki olası engeller gibi konular da ergenlere kariyer gelişimi sırasında dikkate almaları önerilecek hususlardandır. Ebeveynler veya öğretmenler, ergenlerin eğitim yolları ve bunların sonuçları, belirli mesleklere girişin ön koşulları veya belirli bir işte çalışırken günlük yaşam hakkında daha iyi bir anlayışa ulaşmalarına yardımcı olabilecek kişi veya kurumlarla temasları başlatabilir veya kolaylaştırabilir. Ergenlerin kendi geriye dönük raporlarında, ebeveynler mesleki hazırlık sürecinde en etkili kişiler olarak belirtilmektedir (Kracke ve Schmitt-Rodermund, 2001). Dietrich ve Kracke (2009) kariyer hedefi motivasyonlarının (özerk ve kontrollü) ve değerlendirmelerinin (hedefe ulaşılabilirlik, çaba, ilerleme ve stres), geçiş sırasında ebeveynlerin kariyerle ilgili katılımına (destek ve

katılım eksikliği) ilişkin algıları ile nasıl etkileşime girdiği ve kariyerle ilgili hedeflerin birlikte düzenlenmesinde algılanan ebeveyn desteğinin rolü incelenmiştir. Sonuçlar, hem algılanan kariyere özgü ebeveyn katılımının hem de desteğinin üç yıl sonra hedefe bağlı stres ile zayıf da olsa ilişkili olduğunu göstermiştir. Yani ebeveyn desteği arttıkça hedefe yönelik stres azalmaktadır.

Ergenlerin olumlu kariyer kararı sonuçları elde etmelerine yardımcı olmak için ebeveynler çeşitli destekleyici eylemlerde bulunabilmektedir. Hofmann ve Neuenschwander (2022) yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre bu eylemler, ergenlerle ilgi alanları ve becerileri hakkında sohbet etmek; ergenin ilgilendiği meslekler ve çıraklık eğitimleri hakkında bilgi arayışını teşvik etmek ve aynı zamanda ergenin göz ardı ettiği zorunlu eğitim sonrası alanlara dikkat çekmek; ve ergenlerin çeşitli zorunlu eğitim sonrası alanları tamamlama şanslarını birlikte değerlendirmektir. Ancak, ebeveynlerin desteği düşük öz yeterliliğe sahip ergenlerin iyi bir kariyer kararı vermesine yardımcı olsa da, ebeveynlerin yüksek öz yeterliliğe sahip ergenleri desteklemesinin çelişkili etkileri vardır. Destekleyici ebeveynler, ergenlere kariyer kararında aracı davranışların gerekli olmadığını ima edebilir ve olumlu kariyer kararı sonuçları elde etmek için ergenlerin sorumluluğunu üstlenebilir. Sonuç olarak bu durum ergenleri tembelleştirebilir. Whiston ve Keller (2004) hem ebeveyn desteğinin hem de eylemlerinin genç ergenlerin kariyer kararı verme öz yeterliliğinin önemli belirleyicileri olduğunu söylemektedir. Ebeveyn desteğinin ebeveyn eyleminden daha belirgin olabileceğini düşündürmektedir. Ebeveyn desteğinin ortaokul öğrencilerinin kariyer olgunluğu üzerinde belirli ebeveyn eylemlerinden daha belirleyici olma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Çocukların aile ilişkilerine dair duygularıyla uyum içinde olmanın ebeveynlerin çocuklarının düşünce ve duygularıyla aktif olarak ilgilendiğini göstermesi bakımından başlı başına destekleyici bir davranış olduğu belirtilmektedir. Ortaokul öğrencilerinden oluşan geniş bir örnekleme dayanan bu çalışmanın sonuçları, öğrenci tarafından algılanan anne baba davranışlarının, ergenlerin kariyer gelişimi ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir. Duygusal ebeveyn davranışları araçsal davranışlardan daha belirgin olma eğilimindedir. Ebeveyn tutumları üzerine yapılan araştırmalar daha net olup, çoğu araştırma ebeveynlerin iş yaşamı, belirli kariyerler ve aileye ilişkin tutumlarının genç ergenlerin kariyer araştırmalarını, kariyer tercihlerini kariyer gelişimini, isteklerini, mesleki planlarını ve iş başarısına yönelik davranışlarını etkileyebileceğini ileri sürmektedir. Sonuçlar genel olarak genç ergenlere, özel olarak da onların kariyer sorularına ve planlarına ilgi ve destek gösterilmesinin,

kariyer gelişimlerini, onlara belirli kariyerler hakkında açık bilgi verilmesinden daha kolaylaştırıcı olduğunu göstermektedir.

Ergenler çok az iş deneyimine sahiptir ve ebeveynleri gibi daha fazla iş deneyimine sahip kişilerin tavsiyelerine güvenirler. Kariyer kararı verirken, öz yeterliliğe sahip ergenler çalışma koşullarına ilişkin yüksek düzeyde beklentilere sahip olmakta ve kişi-iş uyumu daha iyi olan bir iş seçebilmektedir. Ergenlerin iş hakkında doğru bilgi sahibi olması ve geçiş sürecinden önce beklenen kişi-iş uyumunun yüksek olması, geçişten sonraki uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Bu durum ve şirketlerin yeni gelenlere verdiği destek, onların işlerine uyum sağlamalarına ve yüksek bir kişi-iş uyumu oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Ebeveyn desteği, işe uyum sürecinde öz yeterliliğin rolünü zayıflatır. Yüksek ebeveyn desteği, öz yeterliliğin çalışma koşullarına ilişkin beklentiler ve beklenen kişi-iş uyumu üzerindeki etkisini zayıflatmaktadır (Hofmann ve Neuenschwander (2022).

Ebeveynlerin çocukları ile kurduğu iletişim şekli, çocukların öz yeterliliklerini, ilgilerini, niyetlerini ve kariyer hedeflerini etkilemektedir. Guan ve diğerleri (2015) Ergenlerin kariyer kararı ve kariyer uyumu üzerinde ebeveyn desteğinin pozitif yönde etkisi olduğunu bulmuşlardır.

Algılanan olumlu destek sayesinde bireylerin geleceğe yönelik beklentileri ve hayalleri şekillenmektedir. Beklentilerine ve hayallerine ulaşabilmek adına ilgileri, merakları, sorumlulukları ve özgüvenleri de gelişmektedir. Ailenin sağladığı maddi ve manevi destek bireylerin geleceğini etkileyen önemli unsurlardandır. Ebeveyn desteği bireylerin geleceğe ilişkin olumlu bakış açısı geliştirmesine, hedeflenen mesleğini tanımlamasına ve bunun için gerekli kriterleri belirlemesine yardımcı olur. Bu onların işe ve yaş gereksinimlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırır. Ebeveynlerin kariyer gelişimindeki desteği, hem kariyer uyumunu hem de olumlu gelecek beklentilerini doğrudan etkilemektedir (Taş ve Özmen, 2019). Meslek seçimi bireysel ve toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. Genel olarak ailelerin çocuklarını toplum için gerekli olan mesleklere değil, toplumun değer verdiği mesleklere yönlendirdiği görülmektedir. Ailenin bireyin kariyer gelişimi üzerindeki önemli etkisi, kariyer eğitimi çalışmalarında aile desteğine dikkat edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Tecimer, 2017). Dolayısıyla kişinin hem kendisi hem de toplum için oldukça önemli kabul edilen meslek seçimi, bireyin ailesinin yönlendirmesi ve olumlu desteği ile pozitif sonuçlar vermektedir (Gati, Levin ve Landman-Tal, 2019).

2.4.3. Ebeveyn Baskısının Kariyer Kararlarına Olumsuz Yansımaları

Ebeveynlerin çocuklarının kariyer gelişimlerine destek olabilmeleri için kariyer süreçleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Eğer ebeveynler kariyer gelişimi konusunda yeterli bilgiye sahip değilse çocuklarını yanlış yönlendiriyor ve onlara gerçek anlamda destek olamıyorlar. Bu nedenle ebeveynlerin öncelikle çocuklarını tanıması gerekir; ilgilerinin, Yeteneklerinin Ve Tutumlarının Farkında Olmaları gerekmektedir. Günümüzde ebeveynler çocuğunu istediği mesleğe göre değil, toplumsal olarak değer verilen bir yaklaşımla istediği mesleğe göre yönlendirmektedir (Kapkıran, 2016). Ebeveynler kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları bu yönlendirme sonucunda çocukta direnç geliştirebilir. Baskı kurarak zorlanan çocuklarda başka çocuklarla rekabeti ve kıyaslamayı beraberinde getirmektedir. Ebeveyn baskısı hem bireyin kariyer gelişimini olumsuz etkilemekte hem de utangaçlık, özgüven eksikliği, kin ve düşmanlık gibi olumsuz ruh sağlığı sonuçlarına yol açar. Aynı zamanda kayıtsız ve ilgisiz ebeveynler çocuğun kariyerinin gelişiminde sağlıklı yönlendirme ve destek sağlayamadığından, çocuğun yeteneklerini geliştiren bir ortam da oluşmamaktadır (Bakır ve Büyükgöze-Kavas, 2021).

Ergenlerin kariyer kararları veya keşifleri hakkında hissettikleri en büyük endişe, ebeveynlerin olumsuz müdahalelerine karşılıktır. "Olumsuz katılım" kategorisindeki ebeveynler, çocuklarıyla olan etkileşimlerinde genellikle kontrolcü ve otoriterdir. Bu tür ebeveynlerin çocukları, ebeveynlerini hayal kırıklığına uğratmamak veya onların isteklerine karşı gelmemek için genellikle kendi istedikleri kariyerler yerine ebeveynleri tarafından seçilen kariyerleri takip ederler. Aynı şekilde, ebeveynlerinin beklentilerini karşılayamadıklarında güçlü bir hayal kırıklığı ve suçluluk duygusu hissederler. Ebeveynin dar tanımlı başarı beklentilerini takip etmenin getirdiği yük, ruh sağlığı sorunlarına, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kopmasına veya sosyal olarak suçlu davranışlara yol açmaktadır. Penick ve Jepsen (1992) aile bağlarının güçlü olduğu ailelerden gelen ergenlerin kariyer geliştirme görevlerinde ustalaşmakta zorluk çekebileceğini çünkü kendi hedeflerini ebeveyn hedef ve beklentilerinden ayırt edemediklerini belirtmektedir. Aile ve ergenin birbirinden kopmasının da benzer şekilde olumsuz etkileri vardır. İlişkilerin kopuk ya da zayıf olduğu ailelerden gelen ergenler aile desteği ve etkileşiminden yoksun olabilir bu da kariyer gelişimi görevlerinde ustalaşmayı engelleyen öz bilgi ve görev yöneliminde sınırlamalara neden olur (akt: Lankard, 1995).

Ebeveynlerin eğitim ve kariyerle ilgili beklentilerine uyma ve bunları yerine

getirme yönündeki baskılar, otoriter ebeveynlik okul başarısıyla ilişkili olsa da, birey ile seçilen kariyer arasında hem zayıf bir uyumun olmasına hem de aile ilişkilerinin kopmasına ve ruh sağlığının bozulmasına neden olabilir. Aileye dahil olmayan (ya da aktif olmayan) ebeveynlere sahip bireyler ya yönergeler belirleyemedikleri için ya da aile dışındaki yerleri ve kişileri içeren ilgi alanlarını takip etmedikleri için iyi işleyemiyor gibi görünmektedir. Bu durum, çocukların öz-bilgi geliştirmelerini ve kendi kariyer hedeflerini ebeveynlerinin hedeflerinden ayırt etmelerini zorlaştırmaktadır (akt: Kerka, 2000).

Çocuklarına kariyer seçimi konusunda duygusal baskı uygulayan ebeveynler, çocukları ne olursa olsun kendilerine uygun kariyer konusunda fikir alışverişinde bulunmakta ve çocuklarının bu konudaki tercihlerini ve isteklerini önemsememektedirler (Nyarko, 2013). Tüm bu davranışlar, anne-babaların çocuklarının kariyer gelişimi üzerindeki etkisini gösterir. Ergenlerin kariyer gelişimini destekleyebilecek veya olumsuz etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi zorunlu görünmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın konusuyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmektedir.

2.5.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar

2.5.1.1. Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı

Erdoğdu (2007) tarafından 5. sınıfta okuyan 191 öğrenci üzerinde gerçekleştiren araştırmasında ana-baba tutumları ve öğretmen davranışları ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkileri ortaya koymayı ve bu temel amaç çerçevesinde ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının öğrencilerin akademik başarılarını yordamadaki önemini ve çeşitli sosyo-demografik özellikler ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Annenin çocuğa yönelik tutumları öğrencilerin akademik başarılarını yordamada, baba ve öğretmen tutumlarına göre daha önemli olduğunu, ailenin sosyo-demografik değişkenleri ile öğrencilerin akademik başarıları arasında ilişkiler olduğunu bulmuştur.

Kapıkıran ve Özgünger (2009) farklı lise türlerinde eğitim gören öğrencilerinin algılanan sosyal desteğin arkadaş, aile ve özel insan alt boyutları ve sınıf, kardeş sayısı, cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyinin, ergen öğrencilerin akademik başarı ve güdülenme düzeylerini yordama durumunu inceledikleri çalışmasında sırasıyla okul türü,

güdülenme, aile sosyal desteği ve kardeş sayısının akademik başarının yordayıcısı olduklarını saptamışlardır. Anne eğitim durumu meslek lisesi öğrencileri başarısını olumlu yönde yordarken, anadolu lisesinde eğitim gören öğrencilerinin güdülenme düzeylerini negatif yönde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aile desteğinin devam edilen okul türleri içerisinde sadece genel lise öğrencilerin akademik güdülenme ve başarı düzeylerini yordadığı saptanmışlardır. Bir önceki yılın akademik ortalaması, algılanan aile desteği ve annenin eğitim düzeyinin ise güdülenmenin yordayıcıları olup bu ilişkilerin eğitim görülen lise türüne göre farklılaştığını tespit etmişlerdir.

Aslanargun ve Özakça (2015) ailelerin, akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin başarıları düzeylerine katkıda bulunma biçimleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında ortaokul düzeyinde eğitim göre akademik başarıları yüksek beş öğrenci velisi ile görüşmeler yapmışlardır. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde beklenenin aksine aile katkısının öğrenci başarı düzeyi üzerinde içsel güdülenme ve yetenekler kadar anlamlı olmadığını saptamışlardır.

Kağızmanlı ve Peker (2018) ergenlerin akademik güdülenme düzeyleri üzerinde anne-baba tutumlarının yordayıcı etkisini incelemeyi amaçladığı araştırmada beş farklı okul türünde öğrenim gören 214 erkek ve 144 kız öğrencilerden oluşan 14-19 yaşa aralığındaki 358 öğrenci üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Gerçekleştirilen araştırma neticesinde, anne baba tutumlarından olan kabul/ilgi tutumunun, öğrencilerin akademik güdülenme alt boyutu kendini aşma ve bilgiyi kullanma boyutlarını düşük de olsa olumlu yönde açıkladığı, akademik güdülenme alt boyutu olan keşif alt boyutu, annesinin tutumları alt boyutları olan kabul/ilgi ve denetlemeyi yordadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Anne baba tutumlarının lise öğrencilerin akademik güdülenmelerini etkileyen faktörler arasında yer aldığını belirlemişlerdir.

Şengönül (2019) anne-babanın eğitime olan ilgisi ile çocukların akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine yapılmış araştırma kaynaklarını incelemeyi amaçlamış. Yapılan bu inceleme araştırması sonucunda ebeveylelerin eğitime ilişkin değer ve istekleri eğitim alanına olan ilgiyi ortaya çıkardığı ve bu ilginin çocuklarının akademik başarılarında önemli etkileri olduğunu saptamıştır. Aile içinde sosyalleşen ve yetiştirilen çocuk, ebeveylelerin eğitime dair değer, istek ve beklentilerini algılamakta ve içselleştirmektedir. Aynı zamanda bu beklenti ve değerler çocukların motivasyonunu yükseltmekte, kendi yeteneklerine güveni ve inançları artırmakta ve çocukları daha fazla eğitim ve öğrenme

faaliyetlerine katılmaya teşvik etmektedir. Anne babalar çocuklar için yüksek ve anlaşılır beklentilere sahip olduklarında, eğitim, dersler ve okul yaşamı hakkında çocuklarıyla iletişim kurduklarında, çocuklarına okuma alışkanlıkları kazandırdıklarında çocuk eğitim başarısı ortaya çıktığı genellemelerine ulaşmıştır.

Güleç (2020) araştırmasında lise öğrencilerinde ebeveyn tutumları ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkide, yetkinlik beklentilerinin aracı rolünü incelemek için 411 öğrenci üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma bulgularından elde ettikleri sonuca göre otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumu öğrenme yaklaşma ve kaçınma, performans yaklaşma ve kaçınmayı negatif yordarken demokratik ebeveyn tutumu öğrenme yaklaşma ve kaçınma, performans yaklaşma ve kaçınmayı pozitif yönde yordadığı saptanmış, bu boyutlar arasında yetkinlik beklentisinin aracı rolü olduğu tespit edilmiştir.

Kapıkıran (2020) lise öğrencisi ergenlerde, ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide akademik dayanıklılığın doğrudan ve dolaylı rolünü incelediği çalışma; 223'ü kız, 167'si erkekten oluşan toplam 390 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma verilerin yorumlanmasından elde ettikleri sonuçlara göre, annesaba akademik başarı baskısı, öğrencilerin sınav kaygı düzeylerini negatif yönde yordadığı, akademik dayanıklılık arasında olumsuz bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Ebeveyn başarı desteği ile sınav kaygısı arasında negatif yönde, akademik dayanıklılık ile pozitif ilişki olduğunu saptamıştır. Akademik dayanıklılığın sınav kaygısı ve annesaba akademik başarı desteği arasında tam aracılığı rolü olduğu tespit etmiştir.

Kaya (2020) anadolu ve meslek lisesinde okuyan 220 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada ergenlerin algıladığı anne baba tutumları ile başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma neticesinde öğrencilerin akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmaların anne babadan algılanan kabul ve denetimden ziyade psikolojik özerlikle ilişkili olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalarının anne baba tutumlarından denetleme ve kabul/ilgi ile ilgili olmadığı tespit etmiştir. Cinsiyet ve okul türüne göre akademik başarısızlığa ilişkin bilişsel çarpıtma paunlarında farklılık olmadığına ulaşılmıştır. Okul türüne göre, anne baba tutumlarından özerkliğin anadolu lisesinde okuyanlar lehine farklılaştığını saptamıştır. Ayrıca yaptığı araştıma neticesinde yüksek ve düşük akademik başarı gösteren öğrenciler arasında akademik başarısızlığa ilişkin bilişsel çarpıtma düşünceleri arasında farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Avcı ve Çakır (2021) çalışmalarında 2018 yılında yapılan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sınavı kapsamında değerlendirilen 6358 lise öğrencisine ait veriler kullanılarak; ebeveynlerin duygusal desteği, öznel iyi oluş, hedef yönelimi ve okula aidiyet duygusu değişkenlerinin lise öğrencilerinin dayanıklılık ve akademik başarı düzeylerini tahmin etmedeki etkililiğini incelemişlerdir. Araştırma neticesinde akademik dayanıklılığı önem sırasına göre hedef yönelimi, aile desteği, okula aidiyet ve öznel iyi oluşun yordadığına ulaşmışlardır. Akademik başarıyı aile desteği ve dayanıklılığın pozitif, hedef yönelimin ise negatif yönde düşük düzeyde yordadığını belirlemişlerdir. Öğrencilerin; okul aidiyet düzeyleri için hedef yönelimi ve aile desteğinin anlamlı yordayıcı olduğu, öznel iyi oluş düzeyleri için aile desteği, okul aidiyeti ve hedef yöneliminin orta düzey yordayıcılar olduğunu belirlemişlerdir.

Bakır ve Büyükgöze-Kavas (2021) ortaokulda okuyan ergenlerin kariyer gelişimlerini ebeveyn desteği ve sosyo-demografik değişkenler açısından incelemeyi amaçladıkları çalışma verileri 1288 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada elde ettikleri bulgular neticesinde cinsiyete göre kız öğrencilerinin kariyer gelişimi alt boyutları olan merak, bilgi, denetim odağı, benlik kavramı, zaman perspektifi, sözel teşvik ve duygusal destek boyutlarında erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek; erkek öğrencilerin ise anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme boyutlarında daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Kariyer gelişimi ve alt boyutlarını gidilmek istenilen lise türüne göre yapılan değerlendirmesinde sırası ile fen lisesi, anadolu/imam hatip lisesi ve meslek lisesi olduğunu belirlemişlerdir. Sınıf düzeyine göre kariyer gelişimi ve alt boyutlarında yapılan değerlendirmede 8. sınıf öğrencilerinin bilgi ve denetim odağı düzeyleri 7. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek, 7. sınıf öğrencilerin araçsal yardım boyutu düzeylerinin, 8. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu saptamışlardır.

Haspolat (2021) yaptığı doktora tez çalışmasında yüksek başarılı öğrencilerde psikolojik belirtiler ile performans odaklı değerlendirme, anne babanın psikolojik kontrolü, ebeveyn başarı baskısı, mükemmeliyetçilik ve akademik stres arasındaki ilişkilerin incelemiştir. 1134 fen lisesi öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre; performans odaklı değerlendirme ve anne babanın psikolojik kontrolü ebeveyn başarı baskısını, ebeveyn başarı baskısı da mükemmeliyetçiliği, akademik beklenti stresini ve psikolojik belirtileri anlamlı düzeyde yordadığını saptamıştır. Değişkenler arasındaki dolaylı ilişkiler de mükemmeliyetçiliğin akademik beklenti stresi üzerinden psikolojik

belirtileri yordadığını belirlemiştir. Ebeveyn başarı baskısı, performans odaklı değerlendirme ve anne babanın psikolojik kontrolü ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aracı role sahip olduğunu saptamıştır. Ayrıca performans odaklı değerlendirme ve anne babanın psikolojik kontrolü, psikolojik belirtileri ebeveyn başarı baskısı, mükemmeliyetçilik ve akademik beklenti stresi ve aracılığıyla yordadığını belirlemiştir. Cinsiyete göre yapısal modelin farklılaşmadığını saptamıştır.

Bozdağ (2022) tarafından yapılan yüksek lisans tezi çalışmasında özel yetenekli çocuklarda ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteğiyle akademik motivasyon arasındaki ilişkide öz düzenlemenin aracı rolü, öz belirleme kuramı temel alınarak incelemiştir. Araştırma sonucunda özel yetenekli çocuklarda ebeveyn akademik başarı baskısı artıkça öz düzenleme ve akademik motivasyon düzeylerinde azalma olduğunu saptamıştır. Ayrıca ebeveyn akademik başarı baskısı ile akademik motivasyon arasında öz düzenlemenin kısmi olarak aracı rolü olduğunu saptamıştır. Özel yetenekli çocuklarda ebeveyn akademik başarı desteği artıkça öz düzenleme ve akademik motivasyon düzeylerinde de artış olduğunu saptamıştır. Bunun yanı sıra ebeveyn akademik başarı desteği ile akademik motivasyon arasında öz düzenlemenin tam aracı rolü olduğunu saptamıştır.

Haspolat ve Yalçın (2022) yüksek başarılı öğrencilerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısını ölçmek için bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Yapılan ölçek geliştirme çalışması sonucunda yapı geçerliliği test edilen ölçeğin 15 madde ve tek faktörden oluştuğu saptanmıştır. Ayrıca ölçüt geçerliliği için eğitim stresi ölçeği ve alt boyutları ile karşılaştırmalı yapılan değerlendirmede, öğrencilerin eğitim stresi ölçeği ve alt boyutları olan beklentiye karşı umutsuzluk, ders yükü, başarı kaygısı, çalışma baskısı ve yine çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin alt boyutları olan aile beklentisi ve aile eleştirisi ile olumlu yönde anlamlı ilişki içerisinde olduğunu saptamışlardır. Ebeveyn başarı baskısı ölçeğinin ana-babalık ölçeği/ergen sürümünün özerlik desteği alt boyutu ile olumsuz yönde anlamlı ilişki gösterdiğini belirlemişlerdir. Araştırma neticesinde ebeveyn başarı baskısı ölçeğinin öğrencilerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısını saptamada geçerli ve güvenilir ölçümler belirten bir ölçek olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Ekşi, Kaymakçı ve Yaman (2022) tarafından yapılan çalışmada liseye devam eden ergenlerin ebeveynlerinin çocuklarına yönelik akademik başarı baskısının oyun

bağımlılığı üzerindeki etkisinde duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü yapısal eşitlik modeli çerçevesinde çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmadan elde edile sonuçlara göre, ebeveynlerin akademik başarı baskısının oyun bağımlılığı üzerinde doğrudan yüksek bir etkisi olduğu, duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı değişken olarak modele eklenmesiyle, ebeveyn akademik başarı baskısının oyun bağımlılığı üzerindeki etkisinin azaldığı, ayrıca ebeveyn akademik başarı baskısının duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla oyun bağımlılığına dolaylı etkisinin düşük düzeyde gerçekleştiğini, lise öğrencilerinin oyun bağımlılığı ve ebeveyn akademik başarı baskısı düzeylerinin yüksek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gülbetekin ve Tunç (2022) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile akademik güdülenmesi arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlamışlardır. Çalışma neticesinde akademik güdülenme ile ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Öğrencilerin akademik güdülenmesi durumlarının; okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, aile gelir durumu, anne-baba eğitimi düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre değiştiğini belirlemişlerdir. Ayrıca bu değişkenlerden sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim düzeyi ve kardeş sayısının ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği düzeyi üzerinde farklılığa neden olduğu saptamışlardır.

Şeker (2022) liseye geçiş sürecinde olan 639 sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde yürüttükleri araştırmada; öğrencilerin kariyer planlamaya verdikleri önemin yordayıcısı olarak umut ve kariyere ilişkin aile desteğinin incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma neticesinde elde edilen veriler ışında, liseye geçiş dönemi olan 8. sınıf öğrencilerinin umut düzeyleri ve kariyere ilişkin aileden algıladıkları desteğin kariyer planlamasına verdiği önemi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin umut düzeyleri, aile desteğine göre kariyer planlama sürecini yordayan daha önemli bir değişken olduğunu saptamışlardır.

Çamurcu ve Kaynak Ekici (2024), tarafından yapılan araştırmada; ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Pandemi döneminde çevrimiçi olarak 717 ergenin katılımı ile verileri toplamışlardır. Yapılan araştırmaya neticesinde, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı, aşırı yüksek beklenti alt boyutunda ve psikolojik istismarın alt boyutu olan yıldırma/aşağılama boyutunda erkek ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Ebeveyn akademik başarı baskısı alt boyutu olan kısıtlama alt boyutu ile kardeş sayıları

arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Anne-baba öğrenim durumuna göre ergenlerin ebeveyn akademik başarı baskısı düzeylerinin değişmediği saptanmıştır. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı düzeyleri alt boyutları ile psikolojik istismar alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

2.5.1.2. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu

Uğurlu (2007) tarafından gerçekleştirilen dönem projesi çalışmasında lise öğrencilerinin en çok önem verdikleri kariyer değerlerinin neler olduğunun açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı lise türlerinde okuyan 67'si kız, 44'ü erkek olmak üzere toplam 111 öğrenci katılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen veriler değerlendirildiğinde lisede eğitim gören ergenlerin kariyer değerlerinin; sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılık göstermediğini saptanmıştır. Lise öğrencilerinin kariyer değerlerini sırası ile ekonomik kazanç, toplumsal saygınlık ve sosyal güvence oluşturmak olduğu neticesine ulaşmıştır.

Bacanlı ve Sürücü (2011) tarafından ilköğretimde (6, 7 ve 8. sınıflar) eğitim gören 104 kız, 95 erkek öğrenci üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; öğrencilerin ebeveynlerine bağlanmaları ile kariyer gelişimleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma neticesinde ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde anne-baba bağlanmalarının ve cinsiyet değişkeninin düşük düzeyde fakat önemli rol oynadığını saptamışlardır. Öğrencilerin kariyer gelişimlerinin en güçlü yordayıcısının anneye güvenli bağlanma olduğu bunu cinsiyetin (kız olmak) izlediğini saptamışlardır. Babaya güvenli bağlanmanın kariyer gelişimi üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Sınıf düzeyi ve anne-baba eğitim düzeyinin kariyer gelişimi üzerinde anlamlı farklılığa yol açtığı, sınıf ve anne baba eğitimi düzeyi yükseldikçe kariyer gelişimi düzeyinde anlamlı şekilde yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır. Algılanan akademik başarıya göre öğrenci kariyer gelişim düzeylerinin farklılaştığı; akademik başarısını çok iyi algılayan öğrencilerin kariyer gelişimi düzeylerinin kötü ve çok kötü algılayanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bacanlı ve Yayla (2011) tarafından ilköğretim 8. sınıfta okuyan 213'ü kız, 187'si erkek olmak üzere toplam 400 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerinin karar verme stilleri ile kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu 8. sınıf öğrencilerinin karar verme sürecinde

ihtiyatli davranmalarının, karar sürecinde benlik saygısı düzeylerinin yüksek, panik derecelerinin orta, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma düzeylerinin ise düşük olması kariyer gelişimleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyet, anne-baba eğitim durumu değişkenlerine göre kariyer gelişim düzeylerinde fark olmadığına; yaş, algılanan başarı düzeyi ve sosyoekonomik düzey değişkenine göre ise kariyer gelişim düzeyleri arasında farklılaşma olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Sosyoekonomik düzey, yaş ve algılanan akademik başarı düzeyleri yükseldikçe kariyer gelişim düzeyinin de yükseldiği saptanmıştır.

Bacanlı, Doğan ve Hamamcı (2013) tarafından 413 ilköğretim 8. sınıf ve lise, 176 üniversiteye devam eden toplam 589 öğrenci üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmasında öğrencilerin mesleki ve eğitsel kararları üzerinde etkili olan faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma neticesinde araştırma grubuna dahil olan bütün kademelerdeki öğrencilerin çoğunun eğitsel ve mesleki kararlarını verdiklerini belirlemişlerdir. Eğitsel ve mesleki kariyer düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre değiştiği; sınıf düzeyi yükseldikçe eğitsel ve mesleki kararlarını veren öğrencilerin oranlarının da yükseldiği saptamışlardır. Liseye devam eden kız öğrencilerin eğitsel ve mesleki karar verme oranı erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin eğitsel ve mesleki kararlarını verirken sırası ile baba, anne, yazılı yayınlardan ve okul ve dershanedeki öğretmenlerinden yararlandıkları saptanmıştır.

Bacanlı, Eşici ve Özünü (2013) tarafından lise düzeyinde farklı sınıf düzeylerinde okuyan 1760 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini farklı değişkenler açısından incelemişlerdir. Yapılan araştıma verilerinin değerlendirilmesi sonucu; lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri yükseldikçe kariyer karar verme sürecinde bilgi eksikliği ile tutarsız bilgiden kaynaklanan güçlüklerin azaldığını saptamışlardır. Cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde kız öğrencilerin kariyer karar vermede erkeklere göre daha az karar verme güçlüğü yaşadıkları, sınıf düzeyleri yükseldikçe kız öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlemişlerdir. Ayrıca kariyer kararı almış ve verilen karara güvenen öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri, kariyer kararı almamış ve karar güveni düşük olanlardan daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Öztemel (2013) tarafından 273 (114 kız ve 159 erkek) lise 9, 10 ve 11. sınıf öğrencisi üzerinde yürütülen çalışmada, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve cinsiyet

değişkenlerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yormadığı incelemiştir. Araştırma neticesinde aile ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin karar verme güçlüklerini azaltırken, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin karar verme güçlüklerini artırdığını bulmuştur. Kızların erkeklere oranla daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadığını belirlemiştir. Öğretmenden algılanan sosyal destek artıkça kariyer hazırlık eksikliği ve tutarsız bilgi düzeylerinin azaldığını tespit etmiştir.

Özyürek ve Kılıç-Atıcı (2016) tarafından üniversiteye yeni başlamış 196 öğrenci üzerinde yürüttükleri çalışmada; üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardımcı olan kaynakları belirlemeyi amaçlanmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin meslek seçimi kararlarını verirken en fazla öğretmenlerden, alan seçimi özgürlüğünden, ders başarı durumundan, derse karşı ilgilerinden, deneme sınavı başarılarından ve meslek rehberi kitaplarından yararlandıkları saptanmıştır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla meslek seçimi yaparken daha çok kaynaktan yararlandığı belirlenmiştir. Meslek seçimlerini fen puan türünde yapan, yüksek başarı düzeyine sahip olan öğrenciler, yerleştikleri bölümü ilk sırada tercih edenler ve yerleştikleri programa karşı istekli olanlar meslek seçiminde diğer gruplara oranla daha fazla kaynaktan yararlanmıştır olduğu saptanmıştır. Yerleştikleri programa istekli olanlar ve isteksiz olanlar, kısmen istekli olanlara göre meslek seçimi kararlarında benzer özellikler gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Tecimer (2017) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmada, özel ve devlet okullarına devam eden lise 9. 10. 11. ve 12. sınıf düzeylerinde okuyan 302 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada; lise öğrencilerinin kariyer gelişimde aile rolünün farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin kariyer karar yetkinlik beklenti düzeyi ve kariyer gelişiminde aile etkisi düzeylerinin yüksek olduğu, cinsiyet faktörünün her iki düzey üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını saptamıştır. Öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi düzeyleri, eğitim gördüğü okul türüne göre farklılaşmadığı, kariyer kararı yetkinlik beklentisi alt boyutu olan problem çözme ve plan yapma düzeylerinde özel okul türünde okuyan öğrencilerin diğer okul türlerine göre farklılaştığını saptamıştır. Sınıf düzeyi değişkenine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği alt boyutları ve kariyer kararı yetkinlik beklentisi düzeylerinde farklılık olduğunu saptamıştır. Aile aylık geliri değişkenine göre kariyer gelişiminde aile etkisi düzeylerinde farklılık olduğu, kariyer kararı yetkinlik beklentisi düzeylerinde farklılık olmadığı

sonucuna ulaşmıştır. Aile tutumlarını demokratik olarak değerlendiren öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi alt boyutu olan kazandıkları değerler boyutu, aile tutumlarını ilgisiz-kayıtsız olarak değerlendiren öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi alt boyutu olan plan yapma alt boyutu puanları diğer gruplardan farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz (2018) tarafından, lise 11. ve 12. sınıfta okuyan 415 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada; lise öğrencilerinde aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarını sınıf düzeyi, okul türü, algılanan başarı durumu, seçmek istediği mesleğe ilişkin karar durumu, okul rehberlik servisinde mesleki geleceği ile ilgili destek alıp almaması ve mesleklerle ilgili bilgi toplama değişkenlerine göre incelenmişlerdir. Araştırma neticesinde elde edilen verilere göre lise öğrencilerinin öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının okul türüne göre farklılık gösterdiği meslek lisesi öğrencilerinin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri fen lisesi öğrencilerine göre yüksek olduğunu saptamışlardır. Algılanan akademik başarı değişkenine göre öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının farklılık gösterdiği; başarı durumunu düşük ve orta düzey olarak algılayan öğrencilerin kaygı düzeyleri başarı düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Ayrıca algılanan başarı düzeyine göre başarısını orta düzey gören öğrencilerin meslek seçimine yönelik kaygı düzeyleri, başarı düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilere göre yüksek olduğunu saptamıştır. Kariyer kararı vermeyen öğrencilerin meslek seçimine yönelik kaygı düzeyleri, kariyer kararı veren öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerin aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin farklılık göstermediğini saptamışlardır.

Taş ve Özmen (2019) tarafından üniversite eğitime devam eden 507 dördüncü sınıf öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada; öğrencilerin meslek seçiminde aile desteği ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide olumlu gelecek beklentisinin aracılık rolü araştırılmıştır. Öğrencilerin kariyer uyumu yetenekleri üzerinde aile desteğinin yüksek düzeyde etkisi olduğu, aile tarafından sunulan desteğin kariyer uyumluluğunu artırıcı etkisi olduğu ve bunun olumlu gelecek beklentisinden kaynaklanmadığı belirlenmiştir. Olumlu gelecek beklentisinin, meslek seçiminde aile desteğinin kişilerin kariyer uyum yeteneklerine ilişkisinde, kısmi aracılık rolü olduğunu belirlemişlerdir. Kız öğrencilerin aile desteğini erkeklerden daha fazla önemseydiğini saptamışlardır.

Kutlu ve Apaydın (2019) tarafından, 192'si erkek, 178 kız olmak üzere toplam 370

ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada; anne baba tutumları ile öğrencilerin kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırma neticesinde algılanan anne baba tutumunun çocuğun kariyer gelişimini anlamlı bir şekilde yordadığı, çocuk kariyer gelişimi için ebeveyn tutumlarının önemli bir değişken olduğu saptamışlardır. Anne baba tutumunun kabul-ilgi ve kontrol denetleme boyutları ile öğrenci kariyer gelişiminin ilgi, merak, bilgi, planlama ve zaman perspektifi boyutları arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğunu saptamışlardır. Ebeveylelerinin tutumunu otoriter olarak algılayan öğrencilerin kariyer ilgisi, bilgisi, zaman perspektifi ve planlama düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sanatı (2019) tarafından dört farklı lise (fen, anadolu, meslek ve imam hatip lisesi) türünde okuyan 131'i kız, 395'i erkek olmak üzere toplam 526 öğrenci üzerinde yapılan yüksek lisans tez çalışmasında öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Yapılan araştırma neticesinde okul türüne göre öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri farklılaşmakta, meslek lisesi öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri, anadolu lisesi öğrencilerine göre yüksek olduğunu saptamıştır. Baba eğitim durumuna göre; babası yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri babası ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Anne eğitim durumuna göre ise; annesi yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri annesi okur yazar olmayanlara göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve akademik başarı değişkenlerine göre öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun farklılık göstermediği saptanmıştır.

Göncü Akbaş ve Okutan (2020) tarafından üç farklı lise türünde (genel, özel ve meslek lisesi) okuyan 990 öğrenci üzerinde yürüttükleri çalışmada ergenlerin meslek seçimi ve aile etkisine yönelik kariyer kaygıları farklı sosyo-demografik değişkenlere göre incelemişlerdir. Araştırma neticesinde araştırmaya katılan ergenlerin genel ve aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri düşük, meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri orta seviyede olduğunu saptamışlardır. Cinsiyet ve okul türüne göre öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri değişmez iken; genel ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir. Kız ergenlerin genel ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının anadolu ve özel

lisede okuyan öğrencilere göre daha düşük olduğu; anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin genel kariyer kaygı düzeyi meslek ve özel lisede okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Baba eğitim durumuna göre genel, aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları farklılık göstermediği fakat anne eğitim durumuna göre öğrencilerin genel kaygı düzeylerinde farklılık saptamışlardır. Annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler, annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha fazla kariyer kaygısı yaşadığı saptanmıştır. Daha düşük aylık gelir grubunda olan öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri daha yüksek aylık gelir grubunda olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca araştırmada ebeveyn tutumuna bağlı olarak öğrencilerin genel kariyer kaygıları ve meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin farklılık gösterdiği; ilgisiz anne baba tutumu gösteren ailelerde yaşayan öğrencilerin, demokratik tutum sergileyen ailelerde yaşayan öğrencilere göre daha fazla genel kariyer kaygısı ve meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygısı yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Bircan (2020) tarafından 195'i kız, 101'i erkek olmak üzere toplam 296 üniversite son sınıf öğrencisi üzerinde yürüttüğü tez çalışmasında öğrencilerin kariyer uyumunu psikososyal değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre öğrencilerin kariyer uyumlarının yüksek olduğu, kariyer uyumu artıka dış kontrol odağının azaldığı benlik saygısının arttığını saptamıştır. Kariyer uyumu merak alt boyutunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek yüksek puanlar aldığı, genel özyeterlilik, kontrol odağı ve benlik saygısı düzeylerinde cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığını tespit etmiştir. Baba eğitim durumu göre babası okuma yazma bilmeyen öğrencilerin iç kontrol odağı düzeyleri diğer gruplara göre yüksek olduğunu saptamışlardır. Okudukları bölümü seçme nedeni olarak ailevi nedenler olarak belirten öğrencilerin kariyer uyum düzeyleri diğer nedenleri bildiren tüm öğrenci gruplarına göre düşük olduğunu saptamıştır.

Eraslan Çapan ve Korkut Owen (2020) tarafından iki devlet üniversitesinde eğitim gören 378'i kız, 281'i erkek olmak üzere toplam 658 Fen Teknoloji Mühendislik ve Matematik (FeTeMM) alanlarında eğitim gören öğrencilerin kariyer seçme nedenleri, kariyer bilgi kaynakları ve ihtiyaçları konusunda araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin FeTeMM ile ilgili bölümleri seçme nedenleri; sırası ile bireysel etmenler, sistemik etmenler ve sosyal etmenler olduğu sonuca ulaşmışlardır.

Öğrencilerin kariyer yardım aldıkları kaynakların başında anne ve/veya babalar gelmekte onu sırayıyla İnternet, öğretmenler, kardeşler/akrabalar, arkadaşlar, yazılı kaynaklar ve üniversitenin kariyer merkezleri izlediği sonucuna ulaşmışlardır. Kendini tanıma ve gelecek için kariyer planları yapma konusunda en fazla kariyer bilgisi ve desteğini ebeveynlerinden aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Öksüz ve Karalar (2020) tarafından ortaokul 7. ve 8. sınıf düzeylerinde okuyan 459 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında; ortaokul öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinliğini sosyo-demografik değişkenlere göre incelemişlerdir. Araştırma verileri neticesinde öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliği düzeyleri; cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, algılanan akademik başarı düzeylerine göre farklılaştığını saptamışlardır. Meslek kararı verme yetkinliği düzeylerine göre; kız öğrencilerin erkek öğrencilerden, 7. Sınıfta eğitim gören öğrencilerin 8. sınıfta eğitim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Anne ve babanın eğitim durumu değişkenlerine göre eğitim düzeyi yüksek anne babaya sahip olan öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliği düzeyleri, eğitim düzeyi düşük anne babaya sahip olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Algılanan akademik başarı düzeyine göre orta düzey akademik başarıya sahip olan öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliği düzeyleri, düşük düzey akademik başarıya sahip öğrencilere göre yüksek olduğunu saptamışlardır.

Bakır ve Büyükgöze Kavas (2021) tarafından ilköğretim 7. ve 8. sınıfta eğitim gören 1288 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada; öğrencilerin kariyer gelişiminde ebeveyn desteği ve sosyo-demografik olguların rolünü incelemişlerdir. Araştırma neticesinde kız öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Sınıf düzeyine göre 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi; bilgi, denetim odağı ve araçsal yardım alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği; 8. sınıf öğrencilerinin bilgi ve denetim denetim odağı boyutlarında 7. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek, araçsal yardım boyutunda daha düşük düzeyde olduğunu saptamışlardır. Gidilmek istenilen okul türüne göre öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri sırası ile fen, anadolu/imam hatip, meslek lisesi şeklinde olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca bitirilmek istenilen okul türüne göre doktora bitirmek isteyen öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri sadece lise bitirmek isteyen öğrencilere göre yüksek olduğunu saptamışlardır.

Yıldırım Kurtuluş, Meral ve Kurtuluş (2021) tarafından 245'i kız, 134'ü olmak üzere toplam 379 lise öğrencisi ergen üzerinde yaptıkları araştırmada; lise öğrencilerinin

ergen-ebeveyn kariyer uyumunun duygusal özerklik üzerindeki doğrudan etkisi incelenirken, benlik saygısının bu etkideki dolaylı rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun benlik saygısını etkilediği, ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişkide benlik saygısının kısmi bir aracılık rolü oynadığını, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun ergenlerin duygusal özerkliğini doğrudan etkilediğini ve benlik saygısının da duygusal özerklik üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Aşık ve Akgül (2022) tarafından 500 üniversite öğrencisinin katılımı ile yürüttüğü çalışmada; üniversite öğrencilerin kariyer kararında aileden etkilenme ve kariyer stresi düzeyleri ile kariyer kararı verme yetkinlik algıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma neticesinde kariyer sürecinde öğrencilerin kendilerini yeterli olarak algıladıkça sorunların üstesinden gelme, mesleki bilgileri ve kariyer sürecini yönetme becerilerinin arttığını saptamışlardır. Öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinliği ile kariyer kararında aileden etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde ilişkinin olduğu; kariyer kararında ailenin etkisi arttıkça öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik düzeylerinin de arttığını belirlemişlerdir. Öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik, kariyer stresi düzeyi ve kariyer kararında aile etkisi düzeylerinde cinsiyete, yaşa, fakülte ve anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı fakat sınıf düzeyine göre farklılaştığını saptamıştır. Sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bulut ve Bacanlı (2022) tarafından 310 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada; aile etkisi, yaşam yönelimi ve kariyer karar verme durumlarının mesleki olgunluk düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen verilere göre kariyer gelişimi ve seçimine ilişkin ebeveyn etkisi, yaşam yönelimi ve kariyer kararı vermiş olma durumu ile birlikte %6.7 oranında mesleki olgunluk toplam puanına ilişkin varyansı açıkladığını saptamışlardır. Öğrencilerin kariyer karar verme durumu, mesleki olgunluğun en güçlü yordayıcısı olduğu, bu faktörü yaşam yöneliminin takip ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Kesinleşmiş kariyer kararı alan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri, karar vermemiş olan öğrencilerden daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca değişkenler açısından yaptıkları değerlendirmede öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve babanın öğrenim düzeyi ne göre farklılaşmadığını saptamışlardır.

Muhcı (2023) tarafından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi devlet okullarında çalışan 459'u kadın, 302'si erkek olmak üzere toplam 761 genç yetişkin öğretmen üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; genç yetişkin bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumları ve öznel iyi oluşları ile kariyer uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma neticesinde bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri ile kariyer uyumluluğu arasında orta düzeyde olumlu bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bireylerin kariyer uyumlulukları ile algılanan ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu ve duygusal sıcaklık içen ebeveyn tutumları arasında düşük düzeyde olumlu bir ilişki olduğunu saptamıştır. Üniversiteye yerleştikleri puan türüne göre bireylerin kariyer uyum düzeylerinde farklılaşma olduğunu belirlemiştir. Cinsiyet, yaş, medeni durum ve görev yapılan yer değişkenlerine göre bireylerin kariyer uyum puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığını bulmuştur.

2.5.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar

2.5.2.1. Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı

Riley (2003) Çin'de ortaöğretimde okuyan 997 öğrenciyle yaptığı çalışmada, ebeveyn sıcaklığı ve akademik başarı için ebeveyn baskısı ile ergen depresyon ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre algılanan ebeveyn desteğinin ergenlerin anksiyete ve depresyon belirtileri düzeyleriyle negatif ilişki içinde olduğunu, algılanan ebeveyn akademik başarı baskısının anksiyete ve depresyon belirtileri ile pozitif ilişki içinde olduğunu ve ebeveyn sıcaklığının algılanan ebeveyn baskısı ile ergenlerin depresyon belirtileri arasındaki ilişkiyi hafiflettiğini ancak ergenlerin anksiyete belirtileri arasındaki ilişkiyi hafifletmediğini saptamıştır.

Ritchwood, Carthron ve Decoster (2015) yaptıkları araştırmada, sınavlara girmeye hazırlanan 9-12. sınıflarda okuyan etnik ve sosyoekonomik açıdan farklı 568 öğrencinin sınav algısı, sınav kaygısı, sınav tutumları ve çalışma becerileri ölçümlerine bakmışlardır. Elde edilen sonuçlar, ebeveyn ve öğretmenlerinden daha fazla baskı gören öğrencilerin, sınav kaygısı seviyelerinin daha yüksek, dikkatini sürdürme becerisinde azalma, daha düşük sınav güveni, sınavlarda zihin bulanıklığı, zayıf zaman yönetimi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, ebeveynlerden ve öğretmenlerden algılanan daha fazla baskı, iyi çalışma alışkanlıkları ile pozitif yönde ilişkilidir ve ebeveyn baskısının, ders bilgisini yordadığı bulunmuştur.

Ringeisen ve Raufelder (2015) tarafından yapılan çalışmada algılanan ebeveyn

akademik desteği, ebeveyn akademik baskısı ve sınav kaygısının arasındaki ilişkileri cinsiyet bağlamında incelemişlerdir. Liseye devam eden 845 öğrenci çalışmaya dahil edilmiş. Kızlarda algılanan anne baskısının sınav kaygısının boyutları olan duygusallık, müdahale ve güven eksikliği ile pozitif yönde bir ilişki olduğu; algılanan anne desteğinin ise sınav kaygısının boyutlarından olan güven eksikliği ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Erkek öğrencilerde algılanan baba baskısının sınav kaygısı müdahale boyutuyla pozitif ilişkili; algılanan baba desteğinin sınav kaygı endişe boyutuyla negatif bir ilişki içinde olduğunu saptanmışlardır.

Zhang ve arkadaşlarının (2015) algılanan akademik baskı ile kronik ağrı (baş ağrısı, karın ağrısı, boyun ve omuz ağrısı ve bel ağrısı) arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamış. Liseye devam eden 2849 öğrenci ile yapılan araştırmada, başarı baskısına maruz kalan öğrencilerin %41,1'inin bel ağrısı, %32,8'inin omuz ve boyun ağrısı, %30,3'ünün baş ağrısı, %20,9'unun karın ağrısı yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin yüksek düzeyde stres ve uyku bozukluğu yaşadığı ortaya çıkmıştır. Akademik başarı baskısının duygusal etkilerinin yanında fiziksel olarak da ergenlere zarar verdiği belirtilmiştir.

Sangma, Akoijam, Maisnam, Visi, Vanlalduhsaki (2018) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin akademik performansları üzerindeki ebeveyn ve öğretmen baskısına ilişkin algılarını değerlendirmek, öğrencilerin başa çıkma stratejilerini belirlemek ve baskının cinsiyet, sınıf, aile tipi, ikamet yeri ve akademik performans gibi diğer değişkenlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla liseye devam eden toplam 954 öğrenci ile çalışmışlar. Yapılan araştırmanın sonucuna göre, ebeveyn baskısının yaygınlığının yüksek olduğunu ve erkek öğrencilerin kızlardan daha fazla baskıdan etkilendiğini göstermiştir. Baskı altındaki öğrencilerin dörtte birinden fazlası depresyonda hissetmektedir. Öğrencilerin yarısına yakını ebeveynlerine/öğretmenlerine itaat etmek ve müzik, meditasyon, yoga gibi çeşitli rekreasyonel faaliyetlere katılmak gibi yollarla olumlu bir şekilde başa çıkmaya çalıştığı tespit edilmiştir.

Corey ve Chen (2019) yaptıkları çalışmada yüksek lisansa devam eden 20 kanadalı kadın öğrenci ile kariyer seçimleri sürecinde algıladıkları ebeveyn baskısını derinlemesine incelemişler. Katılımcı anlatılarının analizi birkaç ana temayı ortaya çıkarmıştır. Algılanan ebeveyn baskısının genç kızların kariyer sürecinde olumsuz etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerle yapılan kariyer sohbetleri tek taraflı ve yararsız olarak

nitelendirilmiştir. Katılımcılar bu konuşmalar sırasında ve sonrasında kendilerini engellenmiş, kafası karışmış ve yetersiz hissettiklerini ve baskı nedeniyle endişeli olduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveyn baskısının genç yetişkin kızlarda olumsuz duygusal tepkilere ve iç çatışmalara yol açabileceği göstermiştir. Bu da duygusal refahları ve kariyer keşif süreçleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Zhou ve arkadaşları (2021) bu çalışmanın amacı Çinli 3724 ergenle uyku süresi, akademik baskı ve depresif belirtiler arasındaki ilişkileri incelemektir. Katılımcıların yaklaşık %6,49'unun depresif semptomlara sahip olduğu bulunmuştur. Akademik baskı, uyku süresi ve depresif belirti arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Akademik baskının depresif semptomları arttırdığı ayrıca 6 saatten az uykunun da depresif semptomları artırdığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, ergenlerin uyku sürelerini artırmak ve ilgili önleyici tedbirleri benimseyerek depresif belirtilerin ortaya çıkmasını daha da azaltmak için akademik baskıyı azaltmanın önemli olduğunu göstermektedir.

2.5.2.2.Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu

Whistonve Keller (2008) yaptıkları bu çalışmada belirli ebeveyn davranışlarıyla genç ergenlerin kariyer gelişimleri arasındaki ilişki incelemiştir. Araştırmaya ortaokula devam eden 282 öğrenci ve 147 ebeveyn katılmıştır. Ebeveyn davranışlarının ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ebeveyn davranışları, kariyer olgunluğundan ziyade kariyer kararı verme öz yeterliliği ile ilişkili olma eğiliminde olup genel psiko-sosyal ebeveyn davranışları, kariyer odaklı ebeveyn davranışlarından daha belirgin olduğu ortaya çıkmıştır. Ergenlerin ve annesabaların aile ilişkilerine ilişkin algıları arasındaki benzerlik ile ergenlerin kariyer kararı verme öz yeterliliği arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunurken buna karşılık, ergen/ebeveyn aile ilişkileri algıları arasındaki farklılık ile ergen kariyer olgunluğu arasında negatif ilişki görülmüştür. Ebeveyn desteğinin ortaokul öğrencilerinin kariyer olgunluğu üzerinde belirli ebeveyn eylemlerinden daha belirleyici olma eğiliminde olduğunu göstermiştir.

Paloş ve Drobot (2010) yaptıkları çalışmada ergenlerin gelecekteki kariyer kararları üzerinde etkili olan aile ortamındaki bazı değişkenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Lise son sınıfa devam eden 60 öğrenci ile çalışılmıştır. Ebeveynler, daha çok psikososyal destek vererek (ebeveynlerin desteklerini belirttikleri ve çocuğun faaliyetlerine olan ilgilerini ifade ettikleri tartışmalar yoluyla çocuğu cesaretlendirmek ve çocuğun kararlarını desteklemek gibi) ergenlerin kariyerleri ile ilgili karar vermelerini kolaylaştırmaya

çalıştıkları bulunmuştur. Meslekler hakkında bilgilendirici materyaller sağlamak, çeşitli kariyer geliştirme atölyelerine veya yetenek testlerine katılmak gibi kariyerle ilgili somut eylemlere yönelik davranışlar çok daha düşük bir sıklıkta görülmüştür. Hoşgörülü, sevecen, teşvik edici ve performansı yönlendiren ebeveynlerin, çocukların mesleki gelişiminde daha aktif rol aldığı görülmüştür. Çocuğun kaygılı-kararsız bağlanma türü ile baba tarafından verilen belirli kariyer odaklı destek arasındaki negatif ilişkili bulunmuştur. Verilen desteğin türüne ilişkin olarak annelerin meslekle ilgili bilgi aktarımında babalardan daha çok katılım gösterdiği, aynı zamanda okul danışmanından, diğer akraba veya arkadaşlardan, sınıf arkadaşlarından çok daha yoğun bir katılım gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Dietrich ve Kracke (2009) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin kariyerle ilgili davranışlarını değerlendirmek ve bunların kariyer keşfi ve karar verme zorluklarıyla ilişkilerini incelemeyi amaçlamışlar. 359 Alman ergenden elde edilen verileri kullanarak ebeveynlerin tutumları ile ergenlerin kariyer gelişimi arasındaki ilişkiler incelenmiş. Ebeveyn desteği kariyer araştırması ile pozitif yönde ilişkili iken, müdahale ve katılım eksikliği karar verme güçlükleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, katılım eksikliği ve müdahale, keşif ve destek arasındaki ilişkiyi denetlediği; ayrıca ebeveyn desteğinin, müdahale ve karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi yumuşattığı bulunmuştur.

Noack, Kracke, Gniewosz ve Dietrich (2010) yaptıkları bu çalışmada ergenlerin mesleki keşifleri üzerinde okul ve ebeveyn etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya yüksek ve düşük alt seviyedeki okullara devam eden 6., 8. ve 10. sınıf öğrencilerinden toplam 859 kişi katılmıştır. Okul ortamının kabul edici ve açık olarak algılanması, ergenlerin mesleki araştırmalarındaki farklılıkları yordamıştır. Alt seviyedeki okullardan gelen öğrencilerin, üst seviyedeki okullardan gelen yaşlılarına göre daha kapsamlı mesleki keşifler yaptıklarını göstermiştir. Kız öğrenciler erkeklere kıyasla daha fazla keşif davranışı bildirmişlerdir. Yaşça büyük olan öğrencilerin yaşça küçük olanlardan daha fazla keşif yaptıkları bulunmuştur. Olumlu ebeveynlik mesleki keşfi yordadığı, ergenler ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tarzını ne kadar olumlu algıarlarsa, o kadar fazla keşif yaptıklarını bildirmişlerdir. Öğrenciler, okul iklimini kabul edici ve açık olarak algıladıklarında daha yüksek düzeyde keşif bildirmişlerdir. Öğrenciler okul ortamını ne kadar kabul edici ve açık olarak algıarlarsa, mesleki keşifleri de o kadar arttığı tespit

edilmiştir.

Sawitri, Creed ve Zimmer Gembeck (2013) yaptıkları bu çalışmada Endonezyalı 10. sınıf lise öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde ebeveyn değişkenleri (ebeveyn kariyer beklentileri, ergen ebeveyn kariyer uyumu) ile ergen kariyer hedefleri ve kariyer eylemleri (planlama, keşif) arasındaki ilişkileri incelemiştir. Ebeveyn kariyer beklentileri ve ergen-ebeveyn kariyer uyumu değişkenlerinin, ergenlerin kariyer hedefleri ve kariyer eylemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ergenlerin kariyer hedeflerinde ve eylemlerinde ebeveyn kariyer beklentileri ve ergen-ebeveyn kariyer uyumunun önemli rolleri olduğu saptanmıştır.

Dietrich ve Salmela-Aroa (2013) yaptıkları bu çalışmada ergenlerin ve ebeveynlerin okul sonrası geçiş sürecinde kariyerle ilgili hedeflerini nasıl düzenlediklerini araştırmıştır. 807 Finlandiyalı ergenler, lisede iki defa ve mezun olduktan sonra bir defa değerlendirilmiştir. Kariyer hedefi motivasyonlarının (özerk ve kontrollü) ve değerlendirmelerinin (hedefe ulaşılabilirlik, çaba, ilerleme ve stres), geçiş sırasında ebeveynlerin kariyerle ilgili katılımına (destek ve katılım eksikliği) ilişkin algıları ile nasıl etkileşime girdiği incelenmiştir. Ayrıca, kariyerle ilgili hedeflerin birlikte düzenlenmesinde algılanan ebeveyn desteğinin rolü de değerlendirilmiştir. Sonuçlar, hem algılanan kariyere özgü ebeveyn katılımının hem de desteğinin üç yıl sonra hedefe bağlı stres ile zayıf da olsa ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu ilişki, kontrollü kariyer hedefi motivasyonunun aracılığı ile sağlanmıştır.

Sawitria ve Dewi (2015) bu çalışmada kariyer ile ilgili konularda ergen-ebeveyn kariyer uyumunun akademik uyum ve kariyer keşfetme arasında kısmi bir aracı görevi gördüğünü bulmuşlar. Bu bulgu, akademik uyumun kariyer keşfi davranışını, öğrencileri kariyer keşfi faaliyetlerine katılmaya doğrudan motive ederek ve ayrıca kariyer konularında ebeveynlerle uyumu kolaylaştırarak etkilediğini ve bunun da kariyer keşfi faaliyetlerine daha fazla katılıma yol açtığını göstermektedir.

Huang (2017) bu çalışmada, kariyer kararı verme bağlamında ebeveyn-çocuk ilişkilerini incelemiştir. Yaşları 23 ile 30 arasında değişen 12 genç yetişkin ve ebeveynlerinden altısı çalışmaya katılmıştır. Yetişkin çocuk katılımcıları, ebeveynlerinin bilgisayar bilimleri mühendisi veya tıp gibi bir kariyerin finansal avantajının önemini vurguladığını belirtmişlerdir. Ebeveyn katılımcılarda da benzer görüş ortaya çıkmıştır.

Yetişkinlik çağındaki çocuklarını finansal açıdan avantajlı mesleklere yönlendirmeye büyük ilgi duyduklarını ifade etmiştir. Katılımcı yetişkin çocukların tamamı ebeveynlerinin kariyer seçimleri hakkında çin kültürüne özgü beklentilerinin olduğunu ifade etmiş. Bunun sonucu olarak da ergenler iş ve mesleklere ilişkin görüş ve değerlerini ailelerinin beklentilerine göre şekillendirdikleri belirtilmiştir. Hem ebeveynlerin hem de yetişkin yaştaki çocukların yaşitlarına göre, kariyer karar verme sürecinde ailesel etkinin açık ve gizli yollarla etkili olduğu bulunmuştur.

Guan ve arkadaşları (2015) yaptıkları bu çalışmada ebeveynlerin yaptıkları işleri ile ilgili kariyer değerleri ve uyum yeteneklerinin, ebeveynlik davranışlarını ve çocuklarının kariyer uyum yeteneklerini nasıl etkilediğini araştırmış. 264 ebeveyn ve üniversite öğrencisinden veriler toplanmış. Sonuçlar, kariyere özgü ebeveynlik davranışlarının ebeveynlerin mesleki özellikleri ile çocukların kariyer uyum yetenekleri arasındaki bağlantıdaki aracılık rollerini doğrulamıştır. Özellikle, ebeveyn desteği, ebeveynlerin mesleki tatmin değerleri, iş-yaşam dengesi değerleri ve kariyer uyumluluğu ile olumlu yönde ilişkilidir ve bunların lisans öğrencilerinin kariyer uyumluluğu üzerindeki olumlu etkilerine aracılık etmektedir. Ebeveyn desteği, dışsal telafi değerlerinin negatif etkisine ve iş-yaşam dengesi değerlerinin lisans öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri üzerindeki pozitif etkisine aracılık etmektedir. Ebeveyn müdahalesi, ebeveynlerin iş-yaşam dengesi değerleri ile negatif, dışsal telafi değerleri ve kariyer uyum yetenekleri ile pozitif ilişkilidir, ancak lisans öğrencilerinin kariyer uyum yeteneklerini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır.

Hofmann ve Neuenschwander (2022) kariyer kararı verme sürecinde ebeveyn desteği ile etkileşim halinde olan öz yeterliğin, kariyer kararı sonuçlarını ve işe geçişten sonraki uyumu etkileme durumu incelenmiştir. Bu çalışmadaki veriler üç ölçüm yapılarak elde edilmiştir. Birincisi katılımcılar 7. sınıfta, ikincisinde 9. sınıfta ve üçüncüsünde 11. sınıftaydılar. Her üç ölçüme katılan toplam öğrenci sayısı 111'di. Öz yeterliliğin çalışma koşullarına ilişkin beklentiler üzerindeki etkisi için ebeveyn desteğinin yüksek ve düşük değerleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Ebeveyn desteğinin yüksek olduğu durumlarda öz yeterliliğin çalışma koşullarına ilişkin beklentiler üzerindeki etkisi düşük, ebeveyn desteğinin düşük olduğu durumlarda ise öz yeterliliğin çalışma koşullarına ilişkin beklentiler üzerindeki etkisi yüksek bulunmuştur. Yani Ebeveyn desteği, işe uyum sürecinde öz yeterliliğin rolünü zayıflattığı, yüksek ebeveyn desteği, öz yeterliliğin çalışma

koşullarına ilişkin beklentiler ve beklenen kişi-iş uyumu üzerindeki etkisini zayıflattığı bulunmuştur. Ebeveyn desteğinin, öz yeterliliğin iş ortamında algılanan kişi-iş uyumu üzerindeki dolaylı etkilerini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Ergenlerin iş hakkında doğru bilgi sahibi olması ve geçiş sürecinden önce beklenen kişi-iş uyumunun yüksek olması, geçişten sonraki uyum sürecini kolaylaştırdığı bulunmuştur.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın desenine, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama süreçlerine ve verilerin analizlerine yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumunu çeşitli demografik değişkenler açısından durumlarını belirlemek amacıyla nicel bir araştırma yapılmıştır. Nicel araştırmalar; değişkenler arasındaki ilişkileri kanıtlanmak, genelleme yapmak, tahminde bulunmak ve nedensellik ilişkisini açıklamak için nicel verilerin toplanarak analizini gerektiren araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Nicel araştırmalardan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla sayıdaki değişkenler arasında değişimi saptamayı amaçlayan yaklaşımdır. İlişkisel tarama modelinde ortaya konan ilişkide değişkenlerin birlikte değişip değişmediği eğer değişme varsa bu değişimin varlığını veya derecesini belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2011; Can, 2014).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada Diyarbakır ili merkez ilçelerinde faaliyet gösteren fen lisesi, anadolu lisesi, imam hatip lisesi ve mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim öğretime devam eden 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri evren grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini evren içerisindeki öğrencilerden araştırmaya katılım konusunda gönüllü olarak katılmayı kabul edenler oluşturmaktadır. Örneklem biriminin her birine eşit seçilme olasılığının verildiği ve seçilen birimlerinde örnekleme dahil edildiği basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde evren içerisindeki tüm birimler örnekleme seçilmede bağımsız ve eşit şansa sahiptirler (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Araştırmanın örneklemini 9. sınıf (143), 10. sınıf (146), 11. sınıf (107) ve 12. sınıf (121) olmak üzere 517 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki aşağıda ki veri toplama araçları kullanılmıştır.

- Kişisel bilgi formu
- Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ölçeği
- Ergen Ebeveyn Kariyer Uyumu ölçeği

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma için hazırlanan kişisel bilgi toplama formu, araştırmaya katılan öğrenciler hakkında sosyodemografik bilgiler elde etmek amacıyla kullanılmıştır. Araştırma formunda katılımcıların cinsiyet, okul kademesi, sınıf düzeyi, akademik başarı, anne-baba öğrenim durumu, ailenin ekonomik gelir düzeyi gibi durumlarını ortaya çıkarmaya yönelik sorulara yer verilmektedir. Kişisel Bilgi Formu Ek 4'te sunulmuştur.

3.3.2. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (EABBDÖ)

Kapıkıran (2016) tarafından geliştirilen Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (EABBDÖ) ebeveynlerin çocuklarının akademik başarılarını yükseltmeleri için uygulamış oldukları baskı ve desteklerini tespit etmeye çalışmaktadır. Ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. EABBDÖ'nün ilk 10 maddesi ebeveyn akademik başarı baskısı (EABBÖ) , son 5 maddesi de ebeveyn akademik başarı desteğinden (EABD) oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 1-5 arası değer verilen beşli likert türünde oluşturulmuştur (1: Hiç katılmıyorum, : Tamamen katılıyorum) . EABBÖ'de alınan toplam puan en az 10, en fazla 50' dir. Öğrencilerin ebeveyn başarı baskısı alt ölçeğinden aldıkları puan yükseldikçe ebeveynlerinden akademik yönden başarılı olmaları yönünde baskı gördükleri şeklinde değerlendirilmektedir. EABDÖ'de alınabilecek en düşük puan 5 en yüksek puan ise 25'tir. Öğrencilerin ebeveyn başarı desteği alt ölçeğinden aldıkları puan yükseldikçe ebeveynlerinden akademik yönden başarılı olmaları yönünde destekleyici bir tutum sergiledikleri şeklinde değerlendirilmektedir. Ters puanlanan herhangi bir ölçek maddesi bulunmamaktadır.

3.3. 3. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyum Ölçeği (EEKUÖ)

Bu araştırmada, Sawitri, Creed ve Zimmer-Gembeck (2012) tarafından geliştirilen Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'nin Bacanlı ve arkadaşları (2018) tarafından

Türkçeye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Türkiye'deki ergen öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ergen-Ebeveyn kariyer uyumu ölçeğinin güvenirliği için yapılan istatistiksel çalışmalarla kararlılık açısından incelenmiştir. Analiz sonuçlarına testin geçerliliği .82, güvenirliği .89 olarak bulunmuştur. Buna göre yapılan uyarlama çalışması sonucunda, Ergen Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'nin ebeveynlerin ve ergen çocuklarının kariyer beklentileri arasındaki uyumu ölçen, 11 maddeden oluşan, tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyumu olmak üzere iki alt faktör içeren geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır. Bu ölçeğin, teorik ve uygulamalı araştırmalarda kullanılmak üzere uygun olduğu bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın gerçekleştirebilmesi için ilk adım olarak Etik Kurul izin başvurusu yapılarak İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 14.12.2023 tarih oturum 16 ve karar sayısı 15 ile izin alınmıştır ve Ek 2'de sunulmuştur. İkinci adımda araştırmanın katılımcılarından verileri toplayabilmek için ilgili yönetmelik ve yönergeler çerçevesinde gerekli başvurular yapılarak Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 04.01.2024 tarih ve E-30769799-44-93644659 sayılı izin alınmıştır ve Ek 1'de sunulmuştur.

Gerekli izinler tamamlandıktan sonra ölçekler fotokopi ile çoğaltılarak hazırlanmıştır. Daha sonra araştırma için, merkez ilçelerdeki okullarda öğrenim gören toplam 536 öğrenciye, araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Veri seti temizleme işlemi yapıldıktan sonra 517 kişi değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama işlemi, araştırmanın amacı ve gönüllülük esasları hakkında bilgi verildikten sonra, ders saati içerisinde (yaklaşık 15 dakika) sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veri setindeki her bir değişken için normal dağılım ölçütlerini sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için normallik testleri, ortalama, medyan, mod, histogram grafiği, basıklık ve çarpıklık değerleri değerlerine bakılmıştır. Veri seti normallik ölçütlerini sağladığı için Parametrik testler (T-testi, One-Way Anova, basit doğrusal korelasyon) kullanılmıştır. Ayrıca Kruskal-Wallis Test ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma neticesinde elde edilen bulgulara sırasıyla yer verilmektedir.

4.1. Betimsel İstatistikler

Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ilişkin betimsel istatistiklerin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.
Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı (n=517)

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	274	53
	Erkek	243	47
Sınıf düzeyi	9. sınıf	143	27.7
	10. sınıf	146	28.2
	11. sınıf	107	20.7
	12. sınıf	121	23.4
Okul türü	Fen lisesi	90	17.4
	Anadolu lisesi	125	24.2
	Anadolu İHL	182	35.2
	MTAL	120	23.2
Baba öğrenim durumu	Mezuniyet yok	45	8.7
	İlkokul	103	19.9
	Ortaokul	100	19.3
	Lise	113	21.9
	Üniversite ve diğer	156	30.2
Anne öğrenim durumu	Mezuniyet yok	136	26.3
	İlkokul	154	29.8
	Ortaokul	77	14.9
	Lise	85	16.4
	Üniversite ve diğer	65	12.6
Anne/baba birliktelik durumu	Berber	484	93.6
	Boşanmış	18	3.5
	Diğer	15	2.9
Algılanan sosyoekonomik durum	Düşük	75	14.5
	Orta	414	80.1
	Yüksek	28	5.4
Algılanan akademik başarı düzeyi	Düşük	37	7.2
	Orta	329	63.6
	Yüksek	151	29.2

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya; 274’ü(%53) kadın, 243’ü(%47) erkek öğrenci olmak üzere toplam 517 öğrenci katılmıştır. Lise öğrencileri üzerinde yapılan

araştırma; 143'ü(%27.7) 9. sınıf, 146'sı(%28.2) 10. sınıf, 107'si(%20.7) 11. sınıf, 121'i(%23.4) 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin, 90'nı(%17.4) Fen lisesi, 125'i(%24.2) Anadolu lisesi, 182'si(35.2) anadolu imam hatip lisesi, 120'si(23.2) mesleki ve teknik anadolu lisesinde eğitim görenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre dağılımı; 45'i(%8.7) herhangi bir okul kademsinden mezun olmayan, 103'ü(%19.9) ilkokul mezunu, 100'ü(%19.3) ortaokul mezunu, 113'ü(%21.9) lise mezunu, 156'sı(%30.2) ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunudur. Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre dağılımı; 136'sı(%26.3) herhangi bir okul kademsinden mezun olmayan, 154'ü(%29.8) ilkokul mezunu, 77'si(%14.9) ortaokul mezunu, 85'i (%16.4) lise mezunu, 65'i(12.6) ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunudur. Katılımcıların anne-baba birliktelik durumuna göre dağılımı; 484'ü(%93.6) beraber yaşıyor, 18'i (%3.5) boşanmış, 15'i (%2.9) cezaevi, ebeveynlerden birinin yurtdışında yaşaması veya ölmesi vb. diğer durumda olan öğrencilerden oluşmaktadır. Analizler yapılırken anne/baba birliktelik durumu her bir birimdeki katılımcı dağılımı nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik duruma göre dağılımı; 75'i (%14.5) düşük sosyoekonomik düzey, 414'ü(%80.1) orta düzey, 28'i(%5.4) yüksek sosyoekonomik düzey şeklindedir. Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyine göre dağılımları; 37'si (%7.2) düşük akademik başarı, 329'u (%63.6) orta akademik başarı, 151'i(%29.2) yüksek akademik başarı düzeyi şeklindedir.

Tablo 2.

Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ve Desteği (EABBD) Ölçeği Ve Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puanları Betimsel İstatistikler (n=517)

	N	$\bar{x}$	Ort.	Mod	S ²	Ss	Min.	Maks.	Skewness	Kurtosis
EABB	517	27.98	27	25	9.17	84.15	10	50	.183	.651
EABD	517	18.27	19	23	5.10	26.01	5	25	.683	.301
TU	517	21.90	22	22	40.05	6.33	7	35	.407	.194
BU	517	13.87	14	16	15.70	3.96	4	20	.614	.058

Tablo 2'de görüldüğü gibi bu araştırmada 517 örneklem sayısı üzerinden; Ebeveyn Akademik Başarı baskısı ve Desteği (EABBD) ölçeği alt boyutlarından olan Ebeveyn Akademik Başarı baskısı (EABB) alt boyutu için puanları $\bar{x}$ =27.98, skewness .183, kurtosis .651, Ebeveyn Akademik Başarı Desteği (EABD) alt boyutu için puanları $\bar{x}$ =18.27, skewness .683, kurtosis .301 olarak bulunmuştur.

Tablo 2'ye belirtildiği gibi Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu(EEKU) alt boyutlarından olan Tamamlayıcı Uyum(TU) boyutu için puanları $\bar{x}$ =21.90, skewness .407, kurtosis .194, Benzerlik Uyumu(BU) alt boyutu için $\bar{x}$ =13.87, skewness .614, kurtosis .058 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan minimum puan ve maksimum puan değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

4.2.Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumu durumlarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1.Cinsiyete Göre

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre ebeveyn akademik başarı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puanlarının değişip değişmediğine ilişkin T-testi sonuçları Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3.
Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ve Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları (n=517)

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	sd	t	p
EABB	Kız	274	26.64	8,83	515	3.583	.000
	Erkek	243	29.50	9,3			
EABD	Kız	274	18.39	5,27	515	.548	.584
	Erkek	243	18.14	4,90			
TU	Kız	274	22.35	6,28	515	1.662	.097
	Erkek	243	21.42	6,36			
BU	Kız	274	14.18	3,87	515	1.898	.058
	Erkek	243	13.52	4,03			

Kız ve erkeklerin ebeveyn akademik başarı baskısı puanlarının karşılaştırılması için yapılan t testi sonrasında kız ve erkek öğrencilerin birbirinden farklı olduğu bulunmuştur ($t_{.05;515}=3.583$). Buna erkek öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalaması ($\bar{x} = 29.50$) kız öğrencilere ($\bar{x} = 26.64$) göre daha yüksektir. Bulunan bu sonuç istatistiksel açıdan anlamlıdır. Ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{.05;515}=.548$). Her iki cinsiyetin de ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Tamamlayıcı uyum puan ortalamaları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{.05;515}=1.662$). Ancak kız

öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalaması erkek öğrencilere göre biraz daha yüksektir. Benzerlik uyum puan ortalamaları açısından da kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{.05;515}=1.898$). Ancak kız öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalaması erkek öğrencilere göre biraz daha yüksektir.

4.2.2. Sınıf Düzeyine Göre

Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puanlarına Tek Yönlü ANOVA sonuçları sonuçları Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
EABB	9. sınıf	143	27.51	9.65	Gruplar arası	467.297	3	155.766	1.860	.135
	10. sınıf	146	29.43	8.56	Gruplar içi	42958.633	513	83.740		
	11. sınıf	107	27.78	8.30	Toplam	43425.930	516			
	12. sınıf	121	26.97	9.92						
	Toplam	517	27.98	9.17						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
EABD	9. sınıf	143	19.72	4.03	Gruplar arası	426.517	3	142.172	5.611	.001
	10. sınıf	146	17.77	5.37	Gruplar içi	12998.481	513	25.338		
	11. sınıf	107	17.47	5.14	Toplam	13424.998	516			
	12. sınıf	121	17.86	5.54						
	Toplam	517	18.27	5.10						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	P
Tamamlayıcı uyum	9. sınıf	143	22.94	5.46	Gruplar arası	293.792	3	97.931	2.461	.062
	10. sınıf	146	21.39	6.54	Gruplar içi	20416.464	513	39.798		
	11. sınıf	107	22.23	6.74	Toplam	20710.255	516			
	12. sınıf	121	21.04	6.55						
	Toplam	517	21.91	6.33						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					

	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Benzerlik uyumu	9. sınıf	143	14.61	3.71	Gruplar arası	123.510	3	41.170	2.648	.048
	10. sınıf	146	13.73	4.01	Gruplar içi	7960.048	513	15.547		
	11. sınıf	107	13.70	3.99	Toplam	8083.558	516			
	12. sınıf	121	13.30	4.06						
	Toplam	517	13.87	3.96						

Tablo 4 incelendiğinde sınıf düzeyine göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=1.860$, $p>.05$. Bu sonuç ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. 10. sınıf öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları ($\bar{x}=29.43$), diğer sınıflardan daha yüksek görünmektedir. 12. sınıf öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları ($\bar{x}=26.97$), diğer sınıflardan daha düşük görünmektedir. 10. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları diğer sınıflara göre biraz daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir $F_{(3,513)}=5.611$, $p<.05$. Bu sonuç ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. 9. sınıf öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları ($\bar{x}=19.72$), diğer sınıflardan daha yüksek görünmektedir. Bulunan bu sonuç istatistiksel açıdan anlamlıdır. Ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları açısından yapılan T-testi sonuçlarına göre 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf ($t_{.05;287}=3.489$), 11. sınıf ($t_{.05;248}=3.877$) ve 12. sınıf ($t_{.05;262}=3.144$) öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=2.461$, $p>.05$. Bu sonuç tamamlayıcı uyum puan ortalamalarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. 9. sınıf öğrencilerinin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları ($\bar{x}=22.94$), diğer sınıflardan daha yüksek görünmektedir. 12. sınıf öğrencilerinin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları ($\bar{x}=21.04$), diğer sınıflardan daha düşük görünmektedir. 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları diğer sınıflara göre biraz

daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir $F_{(3,513)}=2.648$, $p>.05$ fakat $p=.048$ 'dir. $p .05$ anlamlılık seviyesinin hemen altındadır ama sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu sonuç benzerlik uyumu puan ortalamalarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. 9. sınıf öğrencilerinin benzerlik uyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=14.61$), diğer sınıflardan biraz daha yüksek görünmektedir. 12. sınıf öğrencilerinin benzerlik uyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=13.30$), diğer sınıflardan daha düşük görünmektedir.

4.2.3. Okul türüne göre

Öğrencilerin okul türü değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puan ortalamaları Tek Yönlü ANOVA sonuçları sonuçları Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5.

Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
EABB	Fen lisesi	90	26.46	10.00	Gruplar arası	423.706	3	141.235	1.685	.169
	Anadolu lisesi	125	29.24	8.76	Gruplar içi	43002.224	513	83.825		
	Anadolu İHL	182	28.11	9.08	Toplam	43425.930	516			
	MTAL	120	27.65	9.00						
	Toplam	517	27.99	9.17						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
EABD	Fen lisesi	90	19.31	4.78	Gruplar arası	186.749	3	62.250	2.412	.066
	Anadolu lisesi	125	18.22	4.69	Gruplar içi	13238.249	513	25.806		
	Anadolu İHL	182	18.36	5.24	Toplam	13424.998	516			
	MTAL	120	17.42	5.41						
	Toplam	517	18.27	5.10						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Tamamlayıcı uyum	Fen lisesi	90	22.11	6.26	Gruplar arası	202.455	3	67.485	1.688	.169

	Anadolu lisesi	125	20.98	6.06	Gruplar içi	20507.800	513	39.976		
	Anadolu İHL	182	21.88	6.03	Toplam	20710.255	516			
	MTAL	120	22.78	7.02						
	Toplam	517	21.91	6.33						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Benzerlik uyumu	Fen lisesi	90	13.45	3.87	Gruplar arası	21.744	3	7.248	.460	.710
	Anadolu lisesi	125	13.91	4.10	Gruplar içi	8061.815	513	15.746		
	Anadolu İHL	182	13.91	3.79	Toplam	8083.558	516			
	MTAL	120	14.08	4.15						
	Toplam	517	13.87	3.96						

Tablo 5 incelendiğinde okul türüne göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=1.685$, $p>.05$. Bu sonuç ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları farklı lise türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Anadolu lisesi öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları ($\bar{x}=29.24$), diğer lise türlerinden daha yüksek görünmektedir. Fen lisesi öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları ($\bar{x}=26.46$), diğer lise türlerinden daha düşük görünmektedir. Anadolu lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının diğer lise türlerine göre biraz daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin, ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=2.412$, $p>.05$. Bu sonuç, ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamalarının farklı lise türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Fen lisesi öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları ($\bar{x}=19.31$), diğer lise türlerinden daha yüksek görünmektedir. MTAL öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları ($\bar{x}=17.42$), diğer lise türlerinden daha düşük görünmektedir. Fen lisesi öğrencilerinin puan ortalamaları diğer lise türlerine göre biraz daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=1.688$, $p>.05$. Bu sonuç, tamamlayıcı

uyum puan ortalamaları farklı lise türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. MTAL öğrencilerinin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları ($\bar{x}=22.78$), diğer lise türlerinden daha yüksek görünmektedir. Anadolu lisesi öğrencilerinin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları ($\bar{x}=20.98$), diğer lise türlerinden daha düşük görünmektedir. MTAL öğrencilerinin uyum puan ortalamaları diğer lise türlerine göre biraz daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(3,513)}=.460$, $p>.05$. Bu sonuç, benzerlik uyumu puan ortalamaları farklı lise türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. MTAL öğrencilerinin benzerlik uyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=14.08$), diğer lise türlerinden biraz daha yüksek görünmektedir. Fen lisesi öğrencilerinin benzerlik uyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=13.45$), diğer lise türlerinden biraz daha düşük görünmektedir. MTAL öğrencilerinin uyum puan ortalamaları diğer lise türlerine göre biraz daha yüksek olduğu gözlenmiş olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.2.4. Baba Öğrenim Durumuna Göre

Öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puan ortalamalarına yönelik Tek Yönlü ANOVA sonuçları Tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6.

Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	
EABB										
Mezuni yet yok	45	27.47	8.63	Gruplar arası	504.740	4	126.185	1.50	.199	
İlkokul	103	29.93	8.78	Gruplar içi	42921.19	512	83.830	5		
Ortaokul	100	27.29	9.34	Toplam	43425.93	516				
Lise	113	27.84	8.83							
Ünv. ve diğer	156	27.41	9.63							
Toplam	517	27.99	9.17							
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	

EABD	Mezuni yet yok	45	17.56	5.13	Gruplar arası	269.276	4	67.319	2.620	.034
	İlkokul	103	17.29	4.86	Gruplar içi	13155.72	512	25.695		
	Ortaokul	100	17.83	5.10	Toplam	13424.99	516			
	Lise	113	18.72	5.39						
	Ünv. ve diğer	156	19.09	4.92						
	Toplam	517	18.28	5.10						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	
Tamamlayıcı uyum	Mezuni yet yok	45	21.24	5.91	Gruplar arası	132.068	4	33.017	.821	.512
	İlkokul	103	21.13	6.59	Gruplar içi	20578.18	512	40.192		
	Ortaokul	100	21.98	6.64	Toplam	20710.25	516			
	Lise	113	22.49	6.52						
	Ünv. ve diğer	156	22.17	5.95						
	Toplam	517	21.92	6.33						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	
Benzerlik uyum	Mezuni yet yok	45	14.22	3.86	Gruplar arası	111.054	4	27.763	1.780	.132
	İlkokul	103	12.99	3.82	Gruplar içi	7972.505	512	15.602		
	Ortaokul	100	13.81	4.00	Toplam	8083.558	516			
	Lise	113	14.22	4.01						
	Ünv. ve diğer	156	14.14	3.98						
	Toplam	517	13.87	3.96						

Tablo 6 incelendiğinde baba öğrenim durumuna göre ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(4,512)}=1.505$, $p>.05$. Bu sonuç baba öğrenim durumlarına göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı göstermektedir.

Öğrencilerin baba öğrenim durumuna göre ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir $F_{(4,512)}=2.620$, $p<.05$. Bu sonuca göre baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları da yükselmektedir. Ebeveyn akademik başarı

desteği puan ortalamaları açısından yapılan T-testi sonuçlarına göre babaları ilkököl mezunu olan öğrencileri ile babaları lise mezunu olan öğrenciler ($t_{.05;214}=2.047$), babaları ilkököl mezunu olan öğrencileri ile babaları ünv. ve diğer mezunu olan öğrenciler ($t_{.05;257}=2.894$) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Öğrencilerin baba öğrenim durumuna göre tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(4,512)}=.821$, $p>.05$. Bu sonuç baba öğrenim durumlarına göre öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Öğrencilerin baba öğrenim durumuna göre benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(4,512)}=1.780$, $p>.05$. Bu sonuç $F_{(4,512)}=1.780$, $p>.05$. Bu sonuç, baba öğrenim durumlarına göre öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

4.2.5. Anne Öğrenim Durumuna Göre

Öğrencilerin anne öğrenim durumu değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puan ortalamalarına yönelik Tek Yönlü ANOVA sonuçları sonuçları Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7.

Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamaları Tek Yönlü ANOVA Sonuçları (n=517)

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	
EABB	Mezuni yet yok	136	28.82	8.46	Gruplar arası	996.226	4	249.057	3.005	.018
	İlkokul	154	27.79	8.59	Gruplar içi	42429.70	512	82.871		
	Ortaokul	77	24.92	9.15	Toplam	43425.93	516			
	Lise	85	29.30	9.90						
	Ünv. ve diğer	65	28.60	10.36						
	Toplam	517	27.98	9.17						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p	
EABD	Mezuni yet yok	136	17.38	5.00	Gruplar arası	314.977	4	78.744	3.075	.016

	İlkokul	154	17.87	5.16	arası Grupl ar içi Topla m	13110.02 1 13424.99 8	512	25.606		
	Ortaoku l	77	18.92	5.20			516			
	Lise	85	18.77	4.61						
	Ünv. ve diğer	65	19.67	5.31						
	Toplam	517	18.27	5.10						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Tamamlayıcı uyum	Mezuni yet yok	136	21.97	6.88	Grupl ar arası	169.638	4	42.410	1.057	.377
	İlkokul	154	21.13	5.85	Grupl ar içi	20540.617	512	40.118		
	Ortaoku l	77	22.74	6.03	Topla m	20710.255	516			
	Lise	85	22.41	6.36						
	Ünv. ve diğer	65	22.03	6.55						
	Toplam	517	21.92	6.33						
f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss	Var.K	KT	sd	KO	F	p
Benzerlik uyum	Mezuni yet yok	136	13.73	4.00	Grupl ar arası	32.892	4	8.223	.522	.720
	İlkokul	154	13.59	3.71	Grupl ar içi	8050.666	512	15.755		
	Ortaoku l	77	14.24	4.02	Topla m	8083.558	516			
	Lise	85	14.11	4.15						
	Ünv. ve diğer	65	14.08	4.18						
	Toplam	517	13.87	3.96						

Öğrencilerin anne öğrenim durumuna göre ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir $F_{(4,512)}=3.005$, $p<.05$. Sonuçlara göre, annesi lise mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları ($\bar{x}=29.30$) diğer gruplardan biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı pua ortalamaları ($\bar{x}=24.92$) ise diğer gruplardan daha düşük olarak bulunmuştur. Bu sonuç anne öğrenim durumlarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin anne öğrenim durumuna göre ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir

$F_{(4,512)}=3.075$, $p<.05$. Sonuçlara göre annesi üniversite ve diğer mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları ($\bar{x}=19.67$) diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Annesinin mezuniyeti olmayan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları ($\bar{x}=17.38$) ise diğer gruplardan daha düşük olarak bulunmuştur. Bu sonuç anne öğrenim durumlarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin anne öğrenim durumuna göre tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(4,512)}=.821$, $p>.05$. Bu sonuç, annelerin mezuniyet durumlarına (mezuniyet yok, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve diğer) göre benzerlik uyum puan ortalamaları birbirine benzediğini göstermektedir. Özetle anne öğrenim durumlarına göre öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı göstermektedir.

Öğrencilerin anne öğrenim durumuna göre benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(4,512)}=1.780$, $p>.05$. Bu sonuç, annelerin mezuniyet durumlarına (mezuniyet yok, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve diğer) göre benzerlik uyum puan ortalamaları birbirine benzediğini göstermektedir. Özetle anne öğrenim durumlarına göre öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı göstermektedir.

4.2.6. Algılanan sosyoekonomik Duruma Göre

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik durum değişkenine ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puan ortalamalarına yönelik ilişkin Kruskal-Wallis test sonuçları sonuçları Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8.

Öğrencilerin Algılanan sosyoekonomik Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamalarına ilişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları (n=517)

	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
EABB	A) Düşük	75	31.30	309.07	2	12.630	.002	A> B
	B) Orta	414	27.25	247.43				
	C) Yüksek	28	29.92	295.89				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
EABD	A) Düşük	75	16.74	221.53	2	6.293	.043	A<B
	B) Orta	414	18.51	263.77				
	C) Yüksek	28	18.85	288.91				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U

Tamamlayıcı uyum	A) Düşük	75	19.56	208.28	2	12.899	.002	A<B
	B) Orta	414	22.15	264.54				C>A
	C) Yüksek	28	24.60	312.91				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
Benzerlik uyum	A) Düşük	75	12.37	206.15	2	11.126	.004	A<B
	B) Orta	414	14.10	266.50				C>A
	C) Yüksek	28	14.46	280.64				

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=12.630$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.299$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=6.293$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.287$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre tamamlayıcı uyum puan ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=612.899$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda tamamlayıcı uyum puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.024$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.999$, $p<.01$), anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre benzerlik uyum puan ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=11.126$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda benzerlik uyum puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.250$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.135$, $p<.01$), anlamlı farklılık bulunmuştur.

4.2.7. Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durum değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puan

ortalamlarına ilişkin Kruskal-Wallis test sonuçları sonuçları Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9.

Öğrencilerin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyum (EEKU) Ölçeği Puan Ortalamalarına ilişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları (n=517)

	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
EABB	A) Düşük	37	32.08	321.89	2	8.422	.015	A>B C<A
	B) Orta	329	27.98	259.56				
	C) Yüksek	151	27.00	242.37				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
EABD	A) Düşük	37	16.45	208.93	2	24.690	.000	A<B B>C C>A
	B) Orta	329	27.98	242.24				
	C) Yüksek	151	19.82	307.91				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
Tamamla yıcı uyum	A) Düşük	37	18.83	196.19	2	18.051	.000	A<B B<C C>A
	B) Orta	329	21.50	248.55				
	C) Yüksek	151	23.56	297.15				
	Gruplar	n	$\bar{x}$	$X_{sıra}$	sd	X^2	p	U
Benzerlik uyum	A) Düşük	37	12.08	194.58	2	13.736	.001	A<B B<C C>A
	B) Orta	329	13.68	251.87				
	C) Yüksek	151	14.73	288.80				

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=8.422$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.400$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.913$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=24.690$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=1.407$, $p<.01$), orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=4.525$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.437$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre tamamlayıcı uyum puan ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=18.051$, $p<.05$].

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda tamamlayıcı uyum puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.029$, $p<.01$), orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.316$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.674$, $p<.01$), anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre benzerlik uyum puan ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur [$X^2_{(2)}=13.736$, $p<.05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda Benzerlik uyum puan ortalamaları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.168$, $p<.01$), orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=2.499$, $p<.01$), düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine ($z=3.563$, $p<.01$), anlamlı farklılık bulunmuştur.

4.3. Basit Doğrusal Korelasyon

Öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği puanları ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği puanlarına ilişkin Basit Doğrusal Korelasyon test sonuçlara Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 10.

Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği (EABBD) Ölçeği ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (EEKU) Ölçeği Arasındaki Basit Doğrusal Korelasyon

		EABB	EABD
Tamamlayıcı uyum	r	-.245**	.523**
	p	.000	.000
Benzerlik uyum	r	-.230**	.522**
	p	.000	.000

Tablo 10 incelendiğinde ebeveyn akademik başarı baskısı ile tamamlayıcı uyum puan ortalamaları arasındaki korelasyon negatif ve zayıf bir ilişki ($r = -.245$) olarak bulunmuştur. Bu ebeveyn akademik başarı baskısı artıkça tamamlayıcı uyumun azaldığını göstermektedir. ebeveyn akademik başarı desteği ile tamamlayıcı uyum puanları arasındaki korelasyon pozitif ve orta düzeyde bir ilişki ($r = .523$) olarak bulunmuştur. Bu ebeveyn akademik başarı desteği artıkça tamamlayıcı uyumun arttığını göstermektedir. Ebeveyn akademik başarı baskısı ile benzerlik uyum puan ortalamaları arasındaki korelasyon negatif ve zayıf bir ilişki ($r = -.230$) olarak bulunmuştur. Bu ebeveyn akademik başarı baskısı

artıkça benzerlik uyumunun azaldığını göstermektedir. Ebeveyn akademik başarı desteği ile benzerlik uyum puan ortalamaları arasındaki korelasyon pozitif ve orta düzeyde bir ilişki ($r = .522$) olarak bulunmuştur. Bu ebeveyn akademik başarı desteği artıkça benzerlik uyumunun arttığını göstermektedir. Korelasyon katsayıları ile birlikte p değerleri de verilmiştir. P değeri, korelasyonun anlamlı olup olmadığını gösterir. Genellikle $p < .05$ değeri anlamlı kabul edilir. Tablodaki tüm korelasyonlar için p değeri .000 olarak verilmiştir, bu da tüm korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumunu çeşitli demografik değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumu; cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne-baba öğrenim durumu, algılanan sosyoekonomik durum ve algılanan akademik başarı durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen ebeveyn kariyer uyumunu arasındaki ilişkiye de bakılmıştır.

Aşağıda, sırasıyla araştırmanın amacına ilişkin elde edilen sonuçlar, ilgili literatür doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre kız ve erkek öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puanları birbirinden farklı olduğu bulunmuştur. Buna göre erkek öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puan ortalaması kız öğrencilere göre daha yüksektir. Bulunan bu sonuç istatistiksel açıdan anlamlıdır. Ebeveyn akademik başarı desteği puanları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Her iki cinsiyetin de ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutu olan tamamlayıcı uyum puanları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak kız öğrencilerin tamamlayıcı uyum puan ortalaması erkek öğrencilere göre biraz daha yüksektir. Ergen-ebeveyn kariyer uyumu bir diğer alt boyutu olan benzerlik uyum puanları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak kız öğrencilerin benzerlik uyum puan ortalaması erkek öğrencilere göre biraz daha yüksektir.

Ebeveyn akademik başarı baskısı konusunun cinsiyet faktörüne göre incelendiği araştırmalara bakıldığında Kapıkıran (2016), erkeklerde akademik başarı baskısının anlamlı şekilde kadınlara göre daha fazla olduğunu tespit edilmiştir. Yıldırım (2023), ebeveyn akademik başarı baskısının cinsiyete göre farklılaştığını, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre ebeveynlerinden daha fazla akademik başarıya dönük baskı algıladıkları sonucunu bulmuştur. Çamurcu ve Kaynak Ekici (2024), ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmada,

algılanan ebeveyn başarı baskısı konusundaki aşırı yüksek beklenti alt boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek beklenti ve başarı baskısına maruz kaldığını saptamıştır. Sangma, Akoijam, Maisnam, Visi, Vanlalduhsaki (2018) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin akademik performansları üzerindeki ebeveyn ve öğretmen baskısına ilişkin algılarını değerlendirmek, öğrencilerin başa çıkma stratejilerini belirlemek ve baskının cinsiyet, sınıf, aile tipi, ikamet yeri ve akademik performans gibi diğer değişkenlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada ebeveyn baskısının yaygınlığının yüksek olduğunu ve erkek öğrencilerin kızlardan daha fazla baskıdan etkilendiğini saptamışlardır.

Bu doğrultuda erkek ergenlerin kız ergenlere kıyasla daha yüksek bir beklenti düzeyine sahip oldukları; soyun devamlılığının erkek tarafından sağlandığı düşüncesi ve ebeveynlerin yaşlılığı döneminde aile ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü bir kaynak olarak görmek gibi içinde bulundukları kültürün ve sahip oldukları ailevi değerlerin etkili olduğu göz önünde bulundurulmalı (Çamurcu ve Kaynak Ekici, 2024). Türkiye’de cinsiyet bağlamında erkeklerin mutlak surette bir meslek ya da iş sahibi olmaları aileleri tarafından istenen ve beklenen bir durumdur (Yıldırım, 2023). Toplumumuzda ailelerin, ailevi ve kültürel değerler kapsamında, erkek bireylerden beklentileri ve erkeklere yükledikleri sorumluluklar, gelecek ile ilgili akademik beklentilerin olması, erkek öğrencilerin ebeveynlerinden akademik başarı baskısı algılamalarına neden olabileceği söylenebilir. Tüm bu düşünce yapıları göz önüne alındığında ebeveynler, erkek çocuklarından daha fazla beklenti içerisine girmekte, bu durum erkek çocuklarında ebeveyn başarı baskısını kızlara göre daha fazla hissetmesine neden olduğu söylenebilir.

Akademik başarı desteği puanları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı, her iki cinsiyetin de ebeveyn akademik başarı desteği puan ortalamalarının istatistiksel olarak birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Bu konuda ülkemizde yapılan araştırmalara incelendiğinde araştırma sonuçlarımıza paralellik gösteren sonuçlar elde eden Kapıkıran (2016) ve Yıldırım (2023), akademik başarı desteği puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Ringeisen ve Raufelder (2015) algılanan ebeveyn akademik desteği, ebeveyn akademik baskısı ve sınav kaygısının arasındaki ilişkileri cinsiyet bağlamında inceledikleri çalışmada, kızlarda algılanan anne baskısının sınav kaygısının boyutları olan duygusallık, müdahale ve güven eksikliği ile pozitif yönde bir ilişki olduğu; algılanan anne desteğinin ise sınav kaygısının boyutlarından olan güven eksikliği ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit

edilmiştir. Erkek öğrencilerde algılanan baba baskısının sınav kaygısı müdahale boyutuyla pozitif ilişkili; algılanan baba desteğinin sınav kaygı endişe boyutuyla negatif bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Türkiyede son yıllarda kariyer gelişimi ve meslek edinme sürecinde okul eğitiminine verilen önem göz önüne alındığında anne babaların, çocuklarının okul ve ders başarıları ile ilgilenme, okul ortamında yaşanan problemler ve bu problemleri çözmede çocuklarına destek sunmaları, başarılı olmaları açısından gerekli olan desteği sağlamaya çalışmaları ve genel olarak destekte bulunmalarında cinsiyet ayrımı yapmadıkları ve eşit düzeyde akademik başarı desteği sundukları düşünülebilir.

Ergen-ebeveyn kariyeruyumu alt boyutları olan tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyum puanları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Sanatı (2019), lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumlarını çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında cinsiyet faktörüne göre ergen-ebeveyn kariyer uyumlarının farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Ulaş Kılıç (2018), tarafından yapılan araştırmaya göre üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz-yetenkinliği düzeyi cinsiyet faktörüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde ergen-ebeveyn kariyeruyumu konusunda cinsiyete göre farklılaşmanın olmaması değişen toplum yapısıyla açıklanabilir. Daha önceleri geneleksi aile yapısına sahip olan toplumda kız çocukların genellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi kısa süreli ve bir okul eğitimi gerektirmeyen işlere yönlendirilirken, erkek ise kazanç bakımından getirisi yüksek olan ve uzun eğitim süreçleri gerektiren iş ve mesleklere yönlendirilmektedir (Temel ve Aksoy, 2010). Günümüzde kız çocuklarının okullaşma oranının artması, iş gücü piyasasında kadınların daha fazla yer alması ve kadınların, erkeklere özgü olduğu düşünülen meslekleri yapabiliyor oluşunun fark edilmesi ebeveynlerin erkek ve kız çocuklarının kendi istekleri doğrultusunda mesleklerle yönelmeleri konusunda daha uyumlu oldukları söylenebilir.

Sınıf düzeyine değişkenine göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı test puanlarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Sınıf düzeyi değişkeninin ebeveyn akademik başarı baskısı üzerinde bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanları arasında istatistiksel olarak

anlamalı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan analiz çalışmalarında 9. sınıf öğrencilerinin ortalama ebeveyn akademik başarı desteği puanı, 10., 11. ve 12. sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde bulgumuzla benzer bir sonuca ulaşmış çalışmalar olduğu görülmektedir. Gülbetekin ve Tunç (2022) öğrencilerin devam ettikleri sınıf değişkenine göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteğini inceledikleri çalışmalarında, 9. sınıfa devam eden öğrencilerinin ebeveyn başarı desteğinin diğer sınıflara göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır. Karacabey (2012) çalışmasında, 10. sınıf öğrencilerinin ebeveyn akademik desteğinin, 11. sınıf öğrencilerine oranla daha yüksek düzeyde olduğu saptamıştır. Banaz (1992) sınıf düzeyi yükseldikçe ebeveyn akademik desteğinin de yükseldiğini saptamışlardır. Köküsoy (2008), Güneş ve Bacanlı (2020) tarafında yapılan çalışmalarda ise sınıf düzeyinin ebeveyn desteğini etkileyen bir faktör olmadığını ortaya koymuştur. Bu bilgiler ışında değerlendirildiğinde 9. sınıf öğrencilerinin lise öğrenimlerinin ilk yılı olması sebebiyle yeni okul ve ders ortamına alışma sürecinde oldukları için daha fazla aile desteği aldığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutu olan tamamlayıcı uyum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Bu sonuç tamamlayıcı uyum puanlarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu bir diğer alt boyutu olan benzerlik uyumu puanlarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. 9. sınıf öğrencilerinin ortalama benzerlik uyumu puanı, diğer sınıflardan biraz daha yüksek görünmektedir. 12. sınıf öğrencilerinin ortalama benzerlik uyumu puanı, diğer sınıflardan daha düşük görünmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Göncü Akbaş ve Okutan (2020) 11. ve 12. sınıfa devam eden öğrencilerin meslek seçimi ve aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının sosyodemografik değişkenlere göre incelendiği araştırmada öğrencilerin genel kariyer kaygılarının ve aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının düşük, meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutu olan benzerlik uyumunun daha yüksek 12. Sınıf öğrencilerinin ise daha düşük olması yaş ve ergenlik gelişim süreçleri ile açıklanabilir. 9. sınıf öğrencileri yaş olarak daha küçük ve kariyer farkındalıkları gelişmemişken, 12. sınıf öğrencileri daha büyük ve kariyer olgunlukları daha yüksektir.

Okul türü değişkenine göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı ve başarı desteği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Bütün lise türlerinde ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği puan ortalamalarının istatistiksel olarak birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde araştırmaya sonuçlarına paralel olarak Gülbetekin ve Tunç (2022) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmışlardır. Kapıkıran ve Özgüngör (2009) lise öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmada, lise öğrencilerinin akademik başarı düzeylerini en iyi yordayan araştırma değişkenleri arasında ilk sırada okul türü değişkeninin olduğunu saptamışlardır. Sosyal desteğin daha ziyade genel liselerde okuyan ergenlerin akademik davranışlarına olumlu yönde etkileri olduğunu saptamışlardır.

Öğrencilerin eğitim gördüğü okul türü değişkenleri ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutları olan tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını saptanmıştır.

Araştırma sonucumuzdan farklı olarak Sanatı (2019), tarafından lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumlarını çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında okul türü faktörüne göre ergen-ebeveyn kariyer uyumlarının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmış, meslek lisesi öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu puanları, anadolu lisesi okul türü öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Noack, Kracke, Gniewosz ve Dietrich (2010) ergenlerin mesleki keşifleri üzerinde okul ve ebeveyn etkilerini inceledikleri araştırmada; olumlu ebeveynliğin mesleki keşfi yordadığı, ergenler ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tarzını ne kadar olumlu algıarlarsa, o kadar fazla keşif yaptıklarını bildirmişlerdir. Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz (2018) mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim gören ergenlerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri fen lisesinde eğitim gören ergenlere göre daha yüksek düzeyde olduğu, meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin ise okul türü faktörüne göre kayda değer bir farklılık göstermediği sonucunu bulmuşlardır. Göncü Akbaş ve Okutan (2020) 11. ve 12. sınıfta eğitim gören öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada, okul türü faktörüne göre aile etkisine yönelik kariyer kaygılarında anlamlı düzeyde fark saptamamışlardır. Meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri okul türü değişkenine göre incelediklerinde meslek lisesinde eğitim gören öğrencilerin kaygı düzeyleri anadolu lisesi ve özel lisede eğitim gören öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu bilgiler ışında genel bir değerlendirme yapmak gerekirse okul türü değişkeninin ebeveyn başarı baskısı ve desteği üzerinde bir etkisi olmadığı gibi ergen ebeveyn kariyer uyumunu da etkilememekdir.

Baba öğrenim durumuna göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını fakat ebeveyn akademik başarı desteği boyutundan anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanları ortalamalarıda yükselmektedir. Ebeveyn akademik başarı desteği puanları açısından yapılan analiz sonuçlarına göre babaları ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babaları lise mezunu olan öğrenciler lehine, babaları ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babaları üniversite ve diğer mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Anne öğrenim durumuna göre öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı ve ebeveyn akademik başarı desteği boyutlarındaanlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, annesi lise mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı baskısı puanları ise diğer gruplardan daha düşük olarak bulunmuştur. Sonuçlara göre annesi üniversite ve diğer mezunu olan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu görölmektedir. Annesinin herhangi bir okul mezuniyeti olmayan öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği puanları ise diğer gruplardan daha düşük olarak bulunmuştur. Gülbetkin ve Tunç (2022), tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmaya göre okur-yazar olmayan annelerin, daha üst öğrenim kurumlarından mezun olan annelere göre, çocuklarına daha fazla akademik başarı baskısı uyguladığı sonucuna ulmuşlardır. Çamurcu ve Kaynak Ekici (2024) anne ve babanın öğrenim durumu, ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı tespit etmiştir. Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu (2016), anne ve baba eğitim durumuna göre öğrencilerin akademik başarı puanları arasında anlamlı farklılık gösterdiğini saptamıştır. Yapılan araştırmada anne eğitim düzeyinin arttıkça, öğrencilerin başarılarına pozitif yönde katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kapıkıran ve Özgünger (2009), akademik güdülenme yordayıcıları olarak algılanan aile desteği ve annenin eğitim düzeyi olduğu ve bu ilişkilerin okul türüne göre farklılaştığını saptamıştır. Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu (2016) anne ve baba eğitim durumuna göre

öğrencilerin akademik başarı puanlarının anlamlı farklılık gösterdiğini bulmuşlardır. Yapılan araştırma verileri benzer araştırma verileri ışığında değerlendirildiğinde anne ve baba eğitim düzeyi özellikle ebeveyn akademik başarı desteği üzerinde etkili olmaktadır. Erdoğan (2007), çalışmasında anne-babanın öğrenim durumu ile öğrencinin gelişimi ve başarısı arasında bir ilişki olduğunu, anne-babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuklarındaki başarı güdüsünü, harekete geçirmekte daha üstün oldukları saptamıştır. Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin akademik başarısına sunulan destek artmaktadır. Gerek eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin eğitim hayatı içerisinde çocuklarına sundukları alternatiflerin farkında olması ve bu imkanları çocuklarına sunmanın önemini kavramış olmaları gerek ise olumlu ebeveyn tutumları konusunda bilinçli olmaları çocukları tarafından destek olarak algılanmasına yol açabilmektedir. Ebeveynlerin kariyer süreçlerini bilmeleri, çocuk kariyer gelişimine destek olabilmeleri için önemlidir (Bakır ve Büyükgöze-Kavas, 2021). Kariyer gelişim sürecinin ön koşulu olan eğitim süreçleri hakkında bilgi sahibi olmaları, eğitim imkanlarını bilmeleri, çocuklarını tanımaları, uygun bir şekilde yönlendirme ve destek olmalarını gerektirir. Ebeveynin eğitim düzeyi yükseldikçe belirtilen kariyer ve eğitim süreçleri hakkında bilgi düzeyleri artışı ve çocuğa bu anlamda daha fazla destek sundukları söylenebilir. Spera (2005) tarafından yapılan bir derleme çalışmasında anne baba davranışları ve anne babalık stilleri ile ergenlerin akademik başarıları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Eğitim ve kültür düzeyi düşük ailelerin çocuklar için eğitim olanaklarının farkında olmaması, olumlu ebeveyn tutumlarından ziyade baskıcı ve otoriter tutumlar sergilemeleri daha olasıdır. Bu durum çocukların akademik başarılarının gelişmesi için eksik destek sunumu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca araştırmada sonuçlarında ebeveyn akademik başarı baskısının anne eğitim düzeyine göre farklılaştığını fakat baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu duruma annenin ev içinde çocukla daha fazla zaman geçirmesi, çocuğun akademik faaliyetlere ne kadar zaman ayırdıklarının farkında olmaları ve bu durumu çocuğa yansıtması olarak düşünülebilir.

Öğrencilerin baba öğrenim durumuna göre ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutları olan tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olmadığını belirlenmiştir. Baba öğrenim durumunun ergen-ebeveyn kariyer uyumu üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin anne öğrenim durumuna göre ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt

boyutları olan tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını belirlenmiştir. Baba öğrenim durumunda olduğu gibi anne eğitim durumunun da ergen-ebeveyn kariyer uyumu üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sanatı (2019) lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun farklı değişkenler göre incelendiği çalışmada, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından farklılaşma olduğu görülmüştür. Baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum puanlarının yükseldiği görülmüştür. Aynı şekilde anne eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum puanlarının yükseldiğini saptamıştır. Paloş ve Drobot (2010) ergenlerin kariyer seçiminde verilen destek tarzının, anne babanın eğitim seviyesinden etkilendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Göncü Akbaş ve Okutan (2020) baba eğitim durumuna göre öğrencilerin genel kariyer kaygıları, aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarında farklılık olmadığı, genel kariyer kaygısı ve aile etkisine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin ise anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir.

Kapıkıran ve Özgüngör (2009) Anne eğitim durumunun meslek lisesinde okuyan öğrencilerin akademik başarısını pozitif yönde yordadığı, anadolu lisesi öğrencilerinin güdülenme düzeylerini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Önceki çalışmalar annenin eğitim düzeyinin ergen öğrenciler üzerinde olumlu etkilerini desteklemektedir. Annenin eğitim durumunun etkileri farklı durumlarda değişebilmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan anneler, çocuklarının anadolu lisesini kazanmaları büyük bir başarı olarak değerlendirildiğinden çocuklarına karşı olumlu tutumlar sergileyebilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan anneler, çocuklarının anadolu lisesini kazanmış olmaları ile yetinmeyip daha iyisi olması için çocuklarına karşı daha yüksek beklenti içerisinde olurlar. Annenin eğitim durumu ile ilgili bir diğer husus, çocukların beklentileri ile ilişkili olabileceği; eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocukları anadolu liselerini kazandıklarında annelerinden daha yüksek bir eğitim seviyesine ulaşmış, başarılı çocuklar, olarak algılanırken; eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocukları ise annelerinin eğitim düzeyine ulaşamamanın neden olduğu kaygıdan ötürü daha düşük güdülenme düzeyine sahip olduğu ifade edilmektedir.

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre ebeveyn akademik başarı baskısı puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan analiz çalışmaları sonucunda ebeveyn akademik başarı baskısı puanları açısından farkın düşük

sosyoekonomik düzey ile orta sosyoekonomik düzey olarak belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre ebeveyn akademik başarı desteği puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Akademik başarı desteği puanları açısından farkın düşük ile orta sosyo ekonomik düzey olarak belirten öğrenciler arasında orta sosyoekonomik düzey olarak belirten öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzey düştükçe; ebeveyn akademik başarı baskısının arttığı, ebeveyn başarı desteğinin azaldığı saptanmıştır. Sosyoekonomik durumunu orta düzey gören öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteği, sosyoekonomik durumunu düşük düzey olarak algılayan öğrencilere göre daha fazla iken, sosyoekonomik durumunu yüksek düzey olarak algılayan öğrenciler ile bir farklılık bulunamamıştır.

Ailenin gelir durumu çocuğa sunulan akademik destek veya akademik baskıda belirleyici rol üstlenmektedir. Bu konuda yapılan Gülbetekin ve Tunç (2021) tarafından yapılan benzer bir çalışmada; lise öğrencilerinin aile gelir durumuna göre, gelirleri giderinden az olanların, gelirleri giderlerine eşit olanlara göre daha yüksek düzeyde ebeveyn akademik başarı baskısına maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Ailelerin gelir durumu düştükçe uyguladıkları akademik başarı baskısı artmakta, başarı desteği azalmaktadır. Orta ve üst gelir düzeyine sahip olduğunu düşünen öğrencilerde akademik başarı desteği artarken, başarı baskısı azalmaktadır. Ailenin sahip olduğu ekonomik durumun göz önünde bulundurulduğunda düşük sosyoekonomik gelir düzeyindeki ailelerin çocuğa akademik yaşantılarla ilgili sunduğu imkanlar azalırken çocuktan akademik beklentilerin yükseldiğini ve bunun destek alamayan öğrenci tarafından akademik baskı olarak algılandığı söylenebilir. Sosyoekonomik düzeyi orta ve yüksek aileler, eğitim süreçleri konusunda bilgili olmasalar bile çocuklarının farklı eğitim desteği veren kişi ve kurumlardan ücret karşılığı yararlanabilmesini sağladığı için bu durumun çocuk tarafından destek olarak algılandığı çıkartılabilir. Sosyoekonomik durumları yüksek olan ebeveyleyler çocuklarına yaptıkları yatırımlar yoluyla başarılı bir şekilde gelişimini sağlayabilir, çocuğun eğitim sorunları ile yakından ilgilenip zamanında çözebilirler (Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu, 2016). Bu durum düşük sosyo ekonomik koşullarda olan aileler için çok gerçekleştirilebilir olamadığından çocuk karşılaştığı eğitim sorunları ile kendi başına mücadele etmek durumunda kalabilir. Ayrıca sosyoekonomik durumu düşük olan aileler eğitimi, mevcut ekonomik koşullardan çıkış yolu olarak görüp bu yüzden çocuklarına daha fazla akademik baskı uyguladığı şeklinde çıkarımda

bulunulabilir.

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutu olan tamamlayıcı uyum puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Tamamlayıcı uyum puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine, anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik duruma göre bir diğer alt boyut olan benzerlik uyum puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Benzerlik uyum puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeyleri, orta ve yüksek sosyoekonomik düzey olarak algılayan öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Sosyoekonomik durumlarını orta ve yüksek düzey olarak belirten öğrenciler arasında ergen-ebeveyn kariyer uyum düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanamamıştır.

Sosyoekonomik düzey ve çocukların aileleri ile kariyer uyumunu inceleyen alinyazı incelediğinde yapılan çalışmaya paralel sonuçlar ve destekleyen literatür çalışmalarının olduğu görülmektedir. Güneş ve Bacanlı (2020) tarafından yapılan çalışmada, kariyere ilişkin ebeveyn desteği düşük sosyoekonomik düzey ile orta ve yüksek sosyoekonomik düzeyden gelen ortaokul öğrencilerine göre düşük sosyoekonomik düzey ortaokul lehine anlamlı düzeyde fark olduğunu saptamıştır. Ailenin sahip olduğu ekonomik durum ergenin kariyer gelişimini pozitif veya negatif yönde etkileyebilmektedir (Whiston ve Keller, 2004). Kariyer kararı vermede ve kariyer gelişiminde sosyoekonomik düzeyin etkisi olduğunu, üst sosyoekonomik düzeyden gelen ailelerin çocuklarına bireysel ve mesleki özellikleri fark etmelerine imkan sağlayacak fırsatlar sunmaktalar (Lent ve diğerleri, 2000). Yüksek sosyoekonomik düzeye sahip aileler çocuklarına kariyer seçenekleri ve bu kariyer seçenekleri hakkında bilgi kaynaklarına ulaşım konusunda yol gösterici olabilmektedir (Kush ve Cochran, 1993). Algılanan sosyo ekonomik düzey yükseldikçe kariyer gelişimi düzeyinin de yükseldiği söylenebilir (Yayla ve Bacanlı, 2011). Tüm bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, sosyoekonomik düzeyin ergen-ebeveny kariyer uyumunu etkilediği; daha üst sosyoekonomik düzeye sahip çocukların aileleri ile uyumlu kariyer gelişime sahip olduğu buna karşın düşük sosyoekonomik

düzeyden gelen çocukların aileleri ile bu uyumu yakalayamadığı söylenebilir. Düşük sosyoekonomik düzeyden gelen ailelerin önceliklerinin daha erken veya daha fazla maddi getiri sağlayacak mesleklere yönlendirme olabileceği, üst sosyo ekonomik düzeyden gelen ailelerde ise çocuğun ilgi ve yetenekleri ile uyumlu çocuğun ve ailenin bilgi sahibi olduğu mesleklere yönlendirmeler yaptığı söylenebilir.

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre ebeveyn akademik başarı baskısı puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda ebeveyn akademik başarı baskısı puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında düşük olarak belirten öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre ebeveyn akademik başarı desteği puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda ebeveyn akademik başarı desteği puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Başarı düzeyini düşük olarak olarak algılayan öğrenciler, başarı düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilere göre ebeveynleri tarafından daha fazla akademik baskıya maruz kalmaktadır. Başarı düzeyini orta düzey olarak algılayan öğrencilerin, başarı düzeyini yüksek ve düşük olarak alılayan öğrencilere göre daha fazla ebeveyn akademik başarı desteği aldıkları görülmektedir.

Bulunan sonuç mevcut literatür çalışmaları içinde değerlendirildiğinde ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ebeveyn beklentileri ile ilişkilidir. Ebeveynlerin çocukların başarısına yönelik beklenti içinde olmaları ve bu beklentiye karşılamak için çocuklarına baskı uygulayarak ders çalıştırma ve akademik başarıyı artırmaya yönelik zorlamaları doğal bir durumdur. Yüksek düzeydeki ebeveyn beklentileri akademik başarı baskısı olarak kendini göstermekte ve bu baskıları uygulamadaki temel gaye öğrencinin akademik başarı elde etmesini sağlamaktır (Haspolat ve Yalçın, 2022). Ebeveynlerin eğitime ilişkin beklenti ve istekleri, çocuklarının akademik başarıları ile olumlu bir ilişki göstermektedir (Şengönül, 2019). Kapıkıran (2016) annesabaların başarı baskısı ile ergen öğrencilerin başarı güdüsü arasında negatif, başarı destekleri ile pozitif yönde ilişkiler olduğunu saptanmıştır. Öğrencinin gösterdiği düşük başarı düzeyi bu baskının sebebi

olduğu gibi sonucu da olabilmektedir. Yıldırım (2023), annebaba başarı baskısı ile ders notları arasında negatif, başarı desteği ile pozitif yönde ilişki olduğunu belirlemiştir. Ebeveynler tarafından uygulanan akademik başarı baskısı ergenlerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmelerine ve akademik olarak başarısız olmalarına neden olmaktadır (Kapıkıran, 2020). Ritchwood, Carthron ve Decoster (2015) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynleri ve öğretmenlerini tarafından daha fazla baskıya maruz kalan öğrencilerin, sınav kaygılarının yüksek, dikkatini sürdürme becerisinin az, sınav güvenlerinin daha düşük, sınavlarda zihin bulanıklığının daha fazla ve zayıf zaman yönetimi durumlarını yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Yüksek başarı düzeyine sahip öğrencilerin velilerinde daha yüksek başarı beklentileri oluşabilmekte ve bu çocuk tarafından akademik baskı olarak algıladıkları düşünülmekte. Orta düzey başarıya sahip olduğunu düşünen öğrencilerin ebeveynleri tarafından sunulan akademik desteğin temelinde öğrencinin potansiyelini geliştirmeye yönelik çabanın varlığının sebep olduğu söylenebilir. Yüksek başarı düzeyine sahip olduğunu düşünen öğrenci, potansiyelini zorladığı için orta düzey başarıya sahip öğrenciye kıyasla daha fazla baskıya maruz kaldığını düşünebilir. Ebeveynler tarafından gösterilen bu akademik baskı öğrencinin okul ve ders yaşamını etkilediği gibi ruhsal durumunu da etkileyebilir. Ebeveynlerinin akademik başarı baskısına maruz kalan çocuklarda ciddi psikolojik problemler ortaya çıkabilmektedir (Kapıkıran, 2016). Öğrencilerin ebeveynleri tarafından algıladıkları başarı baskısı, düşük ve yüksek başarı düzeyine sahip öğrenciler tarafından daha fazla hissedilirken orta düzey başarıya sahip öğrenciler tarafından fazla hissedilmemektedir.

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutu olan tamamlayıcı uyum puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmeye yönelik yapılan analiz sonucunda tamamlayıcı uyum puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine, anlamlı farklılık bulunmuştur. Aynı şekilde öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre diğer alt boyut olan benzerlik uyum puanlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda benzerlik uyum puanları açısından farkın düşük ile orta belirten öğrenciler arasında orta olarak belirten öğrenciler lehine, orta ile yüksek belirten öğrenciler arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine, düşük ile yüksek belirten öğrenciler

arasında yüksek olarak belirten öğrenciler lehine, anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin başarı düzeyleri yüksek olduğunda ergen-ebeveyn kariyer uyumu düzeyleri de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde; Bacanlı ve Sürücü (2011), Yayla ve Bacanlı (2011), Güneş (2015), Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz (2018), Öksüz ve Karalar (2020) tarafından yapılan araştırmalarda bulunan sonuçlar, çalışmamızda yer alan sonuçları destekler niteliktedir. Yapılan bu çalışmalarda öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin algılanan akademik başarıya göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca ülkemizde Sanatı (2019) tarafından yapılan, lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçladığı bu çalışmada lise öğrencilerinde ergen- ebeveyn kariyer uyumu akademik başarı düzeyi değişkenleri açısından farklılaşma olmadığını saptamıştır. Öğrencinin algıladığı akademik başarı düzeyi yüksek olan çocuğun, ebeveyni ile kariyer uyumuna sahip olmasının nedeni; kendinin ve ailenin beklentilerin farkında olması ile açıklanabilir. Aile kariyer beklentilerinin farkında olan, kendi potansiyelini bilen öğrenci ailenin ve kendisinin kariyer beklentilerine uygun çalışmalar yürütebileceği söylenebilir. Elde edilen sonuç, ergen ebeveyn uymu olan öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olduğu şeklinde de ifade edilebilir.

Ebeveyn akademik başarı baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutundan olan tamamlayıcı uyum puanları arasındaki korelasyon negatif ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Yani ebeveyn akademik başarı baskısı arttıkça tamamlayıcı uyumun azaldığı saptanmıştır. Ebeveyn akademik başarı desteği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutundan olan tamamlayıcı uyum puanları arasındaki korelasyon pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olarak bulunmuştur. Yani ebeveyn akademik başarı desteği arttıkça tamamlayıcı uyumun arttığını göstermektedir. Ebeveyn akademik başarı baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu alt boyutundan olan benzerlik uyum puanları arasındaki korelasyon negatif ve zayıf bir ilişki olarak bulunmuştur. Yani ebeveyn akademik başarı baskısı arttıkça benzerlik uyumunun azaldığını göstermektedir. Ebeveyn akademik başarı desteği ile benzerlik uyum puanları arasındaki korelasyon pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olarak bulunmuştur. Yani ebeveyn akademik başarı desteği arttıkça benzerlik uyumunun arttığı tespit edilmiştir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse ebeveyn akademik başarı baskısı arttıkça ergen-ebeveyn kariyer uyumu negatif yönde etkilenmekte, ebeveyn başarı desteği arttıkça ergen-ebeveyn kariyer uyumu pozitif yönde etkilenmektedir.

Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu arasındaki ilişkileri doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalara bakıldığında ebeveyn başarı baskısı ve desteğinin, ebeveyn beklentileri ve tutumları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Buradaki ebeveyn beklentilerinin çocuklarının akademik olarak başarılı olup istendik yönde bir kariyere sahip olmalarını sağlamak olduğu söylenebilir. Huang (2017) kariyer karar verme sürecinde ailesel etkinin açık ve gizli yollarla etkili olduğu saptamış, ergenlerin kariyer süreçleri ve mesleklere ilişkin görüş ve değerlerini ailelerinin beklentilerine göre şekillendirdiklerini belirtmiştir. Sawitria ve Dewi (2015) kariyer ile ilgili konularda ergen-ebeveyn kariyer uyumunun akademik uyum ve kariyer keşfetme arasında kısmi bir aracı görevi gördüğünü saptamışlardır. Anne babaların çocuğa karşı tutumuna bağlı olarak lise öğrencilerinin kariyer kaygıları değişkenlik gösterdiğini bulmuştur. Demokratik bir tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının kariyer kaygı düzeyleri ilgisiz tutum sergiyen ebeveynlerin çocuklarına göre düşüktür. Buna göre ilgisiz anne baba tutumu, öğrencilerin kariyer kaygısı yaşamalarına neden olmaktadır (Göncü Akbaş ve Okutan, 2020). Anne-babalar tarafından ergenlere gösterilen akademik başarı baskısı ve yüksek beklentiler olumsuz ebeveyn tutumları olarak değerlendirilebilir.

Ebeveyn desteği konusunda yapılan bazı çalışmalara bakıldığında çocuğa gösterilen ebeveyn desteğinin kariyer gelişimi üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Whiston ve Keller (2008) yaptıkları çalışmada ebeveyn davranışlarının ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ortaokul öğrencilerinin kariyer olgunluğu üzerinde ebeveyn desteğinin, belirli ebeveyn eylemlerinden daha belirleyici olduğunu saptamışlardır. Dietrich ve Kracke (2009) ebeveyn desteğinin kariyer araştırması ile olumlu yönde ilişkili, katılım ve müdahale eksikliği, karar verme güçlükleri ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Göncü Akbaş ve Okutan (2020) anne babaların çocuğa karşı tutumuna bağlı olarak lise öğrencilerinin kariyer kaygıları değişkenlik göstermektedir.

Araştırma sonucu bu veriler ışında değerlendirildiğinde ebeveynlerin akademik başarı baskısını olumsuz ebeveyn tutumu olduğunu ve yüksek ebeveyn beklentileri sonucu oluştuğunu değerlendirmek gerekir. Bu akademik başarı baskısına yönelik davranışların ergen-ebeveyn kariyer uyumunu olumsuz anlamda etkilediği söylenebilir. Aynı şekilde ebeveyn akademik başarı desteğinin de olumlu ebeveyn tutumları neticesinde geliştiğini bunun da ergen-ebeveyn kariyer uyumuna olumlu katkıda bulunduğu ifade edilebilir.

BÖLÜM VI

6. ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonucunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Ebeveyn akademik başarı baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu arasında negatif, ebeveyn akademik başarı desteği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Okul psikolojik danışmanları tarafından velilere yönelik, ebeveyn tutumları ve çocuk yetiştirmede baskı ve desteğin çocuğun kariyer gelişimi üzerine etkilerine yönelik farkındalık artırıcı bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

Başarı düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin başarı düzeyi yüksek ve orta düzey olarak algılayan öğrencilere göre daha fazla ebeveynlerinden başarı baskısını gördüğü fakat başarı desteği görmediğini göstermektedir. Okullarda düşük akademik başarı gösteren öğrencilerin velilerine yönelik olarak başarı baskısı ve desteğinin öğrencinin eğitimindeki önemi konusunda çalışmalar yapılabilir.

Baba öğrenim durumuna göre babaları üniversite ve üstü mezun olan öğrenciler diğer gruplara göre daha fazla ebeveyn başarı desteği aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Başarı düzeyi lise ve altı olan babalara yönelik öğrenci akademik başarı desteği konusunda uygulayacağı yöntemler hakkında bilgilendirme çalışması yapılabilir.

Anne öğrenim durumuna göre bakıldığında annesi lise mezunu olan öğrenciler daha çok ebeveyn akademik başarı baskısında maruz kalmaktadır. Annesi üniversite mezunu olan öğrenciler daha çok ebeveyn başarı desteği alırken, annesi okuma yazma bilmeyen öğrenciler daha az başarı desteği görmemektedir. Öğrencinin akademik başarı hayatı için düşük eğitim düzeyine sahip annelere yönelik grup rehberliği ve müşavirlik hizmetleri alan çalışanları tarafından sunulabilir.

Algılanan sosyoekonomik duruma göre; düşük ekonomik koşullara sahip olduğunu düşünen öğrenciler daha fazla ebeveyn akademik başarı baskısı, daha az ebeveyn akademik başarı desteği gördükleri araştırma sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik düzeyi düşük bölge okullarında çalışan okul psikolojik danışmanları öğrencilerin akademik başarıları geliştirmeleri için bu bilgiler ışığında öğretmenlere ve velilere yönelik bilgilendirme

çalışmaları yapılabilir.

Algılanan sosyoekonomik duruma göre; düşük ekonomik koşullara sahip olduğunu düşünen öğrencilerin ergen-ebeveyn kariyer uyumları, sosyoekonomik düzeyi orta ve yüksek algılayan öğrencilere göre düşüktür. Sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerde faaliyet gösteren kariyer ve tercih kurum ve danışmanları yürüttükleri yönlendirme faaliyetlerinde bu durumu göz önünde bulundurabilirler.

Cinsiyet durumuna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla başarı baskısına maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu konuda alan araştırmacıları erkeklerin daha fazla başarı baskısı yaşamasına neden olan durumları veya bu algıya yol açan toplumsal cinsiyet algılarını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

Sınıf düzeyine göre 9. sınıfta eğitim gören öğrencilerin, 10.,11. ve 12. sınıfta eğitim görenlere göre daha fazla ebeveyn akademik başarı desteği gördüğü belirlenmiştir. 9. Sınıf dışında diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilerin ebeveyn akademik başarı desteğini düşük olarak görmelerinin nedenleri araştırmacılar tarafından araştırılabilir.

Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği, ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile ilişkisi incelenmiştir. Öğrencilerin algılanan ebeveyn başarı baskısının ve desteğin ile ilişkili olabileceği düşünülen, akademik beklentilere ilişkin stres, öz yeterlik, benlik saygısı, psikolojik sağlamlık, kariyer karar verme güçlükleri ve kariyer karar verme stilleri gibi farklı değişkenlerle çalışılması, ebeveyn akademik baskısı ve desteğinin öğrenci üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinde akademik başarı baskısı ve desteği ile ergen-ebeveyn kariyer uyumunu birlikte araştıran çalışma yoktur. Bu konuda daha fazla çalışmalara yer verilmesi; literatüre katkı sağlaması, anne-babalara ve öğrencilere doğru rehberlik yapılması açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırma Diyarbakır ili merkez ilçelerinde farklı lise türlerinde öğrenime devam eden öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Bu çalışmaya benzer ya da farklı değişkenlerle araştırma yapmak isteyen araştırmacılar, farklı eğitim bölgelerinde; ilkokul ve ortaokul gibi farklı kademelerde okuyan öğrencilerin de dahil edildiği çalışmalar yapılabilir.

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Nitel ya da karma desenlerin kullanılarak daha derinlemesine çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aslanargun, E. ve Özakça, B. (2015). Akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin başarı düzeylerine ailelerinin katkıda bulunma biçimleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 9-21. <https://doi.org/10.18037/ausbd.77527>
- Aslanargun, E., Bozkurt, S. ve Sarioğlu, S. (2016). The impacts of socioeconomic variables on the academic success of the students. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 214-234.
- Aşık, G. ve Akgül, H. (2022). Üniversite öğrencilerinin kariyer stresleri, kariyer kararında ailenin etkisi ve kariyer kararı verme yetkinlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 192-212. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1083796>
- Avcı, S. ve Çakır, M. (2021). Lise öğrencilerinde akademik dayanıklılık ve başarının belirleyicileri olarak ebeveynlerin duygusal desteği, öznel iyi oluş, ustalık hedef yönelimleri ve okula aidiyet duygusu. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 235-252.
- Bacanlı, H. (2011). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*: Nobel Yayıncılık.
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bacanlı, F., Doğan, H. ve Hamamcı, Z. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (44), 284-299.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 198-211.
- Bacanlı, F., Yıldız Akyol, E., Kaynak, S. ve Özhan, M.B. (2018). Ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği'ni türkçeye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(2), 389-407. <https://doi.org/10.12984/egeefd.396759>

- Bakır, V. ve Büyükgöze-Kavas, A. (2021). Çocukların kariyer gelişiminde ebeveyn desteği ve sosyo-demografik özelliklerin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 119-136. <https://doi.org/10.53444/deubefd.780311>
- Balı, O. ve Dönmez, B. (2023). Gerçekçi olmayan aile beklentileri ölçeği'nin türk kültüründe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 213-226. <https://doi.org/10.9779.pauefd.1050082>
- Banaz, M. (1992). *Lise öğrencilerinde sosyal destek kaynakları ve stres ile ruh sağlığı arasındaki ilişki*. (Yayın no: 36949) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bircan, Y.H. (2020). *Üniversite son sınıf öğrencilerinde kariyer uyumunun psikososyal değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayın no: 633516) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Boerchi, D. & Tagliabue, S. (2016). Assessing students' perception of parental careerrelated support: development of a new scale and a new taxonomy. *Int J Educ Vocat Guidance*. <https://doi.org/10.1007/s10775-017-9354-1>
- Bozdağ, S. (2022). *Özel yetenekli çocuklarda ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile akademik motivasyon arasındaki ilişkiler: öz düzenlemenin aracı rolü*. (Yayın no: 717691) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bulut, B. ve Bacanlı, F. (2022). Mesleki olgunluğun yordayıcıları olarak aile etkisi, yaşam yönelimi ve kariyer kararı verme durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 239-256.
- Bülbül, Ö., Türk Kurtça, T., Ekşi, F. ve Ekşi, H. (2021). Ebeveyn-birey kariyer hedefleri çelişkileri ölçeği'nin türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(3), 1085-1100. <https://doi.org/10.30703/cije.813116>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (20.Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. (3.Baskı). Pegem Akademi.

- Chen, X., Liu, M. & Li, D. (2000). Parental warmth, control, and indulgence and their relations to adjustment in chinese children: a longitudinal study. *Journal of Family Psychology* 2000, 14(3), 401-419. <https://doi:10.1037//0893-3200.14.3.401>
- Corey, P., & Chen, C. P. (2019). Young women's experiences of parental pressure in the context of their career exploration. *Australian Journal of Career Development*, 28(2), 151–163. <https://doi:10.1177/1038416219830102>
- Çamurcu, Ş. ve Kaynak Ekici, K. B. (2024). Ergenlerde algılanan ebeveyn akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(1), 511-535. <https://doi.org/10.37217/tebd.1384957>
- Dietrich, J., & Kracke, B. (2009). Career-specific parental behaviors in adolescents' development. *Journal of Vocational Behavior*, 75(2), 109–119. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.03.005>
- Dietrich, J. & Salmela-Aro, K. (2013). Parental involvement and adolescents' career goal pursuit during the post-school transition. *Journal of Adolescence*, 36, 121-128. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.10.009>
- Dik, B. J., & Duffy, R. D. (2009). Calling and vocation at work: Definitions and prospects for research and practice. *The Counseling Psychologist*, 37(3), 424-450. <https://doi.org/10.1177/0011000008316430>
- Duru, H. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları, kariyer kararı verme güçlükleri ve kariyer kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkilerinin incelenmesi*. (Yayın no: 590612) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Eraslan Çapan, B. ve Korkut Owen, F. (2020). Fetem öğrencilerinin kariyer seçme nedenleri, kariyer bilgi kaynakları ve ihtiyaçları. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(1), 1-31.
- Erdoğan, M. Y. (2007). Ana-baba tutumları ve öğretmen davranışları ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiler. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 33-46.
- Gati, I., & Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 331-340.

<https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2001.tb01978.x>

- Gati, I., Levin, N., & Landman-Tal, S. (2019). Decision-making models and career guidance. *In International handbook of career guidance*, 115-145.
- Göncü Akbaş, M. ve Okutan, E. (2020). Lise öğrencilerinin kariyer kaygısına yönelik alan araştırması: Antalya ili örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 158-187.
- Guan, Y., Wang, F., Liu, H., Ji, Y., Jia, X., Fang, Z., & Li, C. (2015). Career-specific parental behaviors, career exploration and career adaptability: A three-wave investigation among Chinese undergraduates. *Journal of Vocational Behavior*, 86, 95-103. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.10.007>
- Gülbetekin, E. ve Tunç, Y. (2022). Lise öğrencilerinin ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile akademik güdülenmesi arasındaki ilişki. *Turkish Journal of Child Adolescent Mental Health*, 29(3), 174-188. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2021.86658>
- Güleç, S. (2020). Lise öğrencilerinde anne baba tutumları ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkide yetkinlik beklentilerinin aracı rolü. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 175-190.
- Güner, N. ve Selçuk, Z. (2004). Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları (4. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Güneş, A. (2015). *Kariyere ilişkin ebeveyn desteği ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması*. (Yayın no: 378269) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Güneş, A. ve Bacanlı, B. (2020). Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği'nin Türk Ortaokul Öğrencilerine Uyarlanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 733-756. <https://doi.org/10.37217/tebd.686875>
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J., & Johnston, J. A. (2014). *Career Counseling: Holism, Diversity and Strengths* (4th ed.). Alexandria: American Counseling Association.
- Harter, S. (1999). *The Construction of the Self: A Developmental Perspective*. New York: Guilford Press.

- Hartung, P. J., & Subich, L. M. (2010). Developing self in work and career: Concepts, cases, and contexts. *American Psychological Association*.
- Haspolat, N.K. (2021). *Yüksek başarılı öğrencilerde psikolojik belirtilerin birey, aile ve okul ile ilgili değişkenler tarafından yordanması*. (Yayın no: 671427) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Haspolat, N.K. ve Yalçın, İ. (2022). Yüksek başarılı öğrencilerde ebeveyn başarı baskısı ölçeği geliştirme çalışması. *Milli Eğitim*, 51(236), 3413-3442, <https://doi.org/10.37669/milliegitim.992912>
- Hofmann, J. & Neuenschwander, M.P. (2022). Career decision, work adjustment and person–job fit of adolescents: *Moderating Effects of Parental Support Journal of Career Development*, 49(1) 76–89. <https://doi:10.1177/0894845321995960>
- Huang, Y. (2017). *Parental influence on second generation Chinese-American youth's career choice and development*. [Master's thesis, The City University of New York].
- Kağızmanlı, N. ve Peker, A. (2018). Ebeveyn tutumlarının ergenlerin akademik güdülenme düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 210-224. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.338252>
- Kapıkıran, Ş. ve Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-30.
- Kapıkıran, Ş. (2016). Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeğinin psikometrik değerlendirmeleri ve yapısal geçerlik: Ortaokul ve lise öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 62- 83. <https://doi.org/10.12984/eed.07848>
- Kapıkıran, Ş. (2020). Ergenlerde ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide dayanıklılığın aracı rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 409-430. <https://doi.org/10.9779/pauefd.521230>
- Karacabey, Ç. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek ile intihar olasılığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Tuzla ilçesi örneği)*. (Yayın no: 322474) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Karacan Özdemir, N. ve As, Y.C. (2022). Ergenlerin ve ailelerinin çocuklarının geleceklere attıkları kariyer değerleri ve kariyer umuları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 215-225. <https://doi.org/10.18863/pgy.1126173>
- Karamenderes, A. ve Siyez, D. M. (2022). Kariyere ilişkin ebeveyn destek algısı ölçeği (kiedaö): geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 23(1), 35 -49. <https://doi:10.12984/eggefd.902340>
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Kaya, İ. (2020). Ergenlerde akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişki. *Uluslararası Toplum Dergisi*, 16, 5567-5584. <https://doi:10.26466/opus.791965>
- Kaymakcı, D., Ekşi, H., ve Yaman, K.G. (2022). The mediating role of emotion regulation on the effect of parental pressure for greater academic performance on gaming addiction. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 12(66), 495-512. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.1175196>
- Kracke, B., Schmitt-Rodermund, E. (2001). Adolescents' career exploration in the context of educational and occupational transitions. *Navigating through adolescence*, 26-29.
- Kesici, Ş. (2005). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 329-339.
- Kerka, S. (2000). Parenting and Career Development. ERIC Digest No. 214.
- Koçakoğlu, M. G. ve Yalçın, B. (2020). Kariyer gelişim sürecinde aile. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(37), 1921-1929. <https://doi.org/10.31576/smryj.658>
- Köküsoy, K. (2008). *Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi*. (Yayın no: 219568). [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Kracke, B., & Noack, P. (2005). Die Rolle der Eltern für die Berufsorientierung von Jugendlichen [The role of parents in adolescents' career development]. In B. H. Schuster, H.-P. Kuhn, & H. Uhlenhorff (Eds.), *Entwicklung in sozialen Beziehungen* (pp. 169–193). Stuttgart: Lucius & Lucius. <https://doi.org/10.1515/9783110508185-009>
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. (6.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Kush, K., & Cochran, L. (1993). Enhancing a sense of agency through career planning. *Journal of Counseling Psychology*, 40, 434-439
- Kutlu, A. ve Apaydın, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarının kariyer gelişimleri ile ilişkisi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 54-72.
- Kuzgun, Y. (2006). İlköğretimde meslek gelişimi. Y. Kuzgun (Editör), *İlköğretimde Meslek Gelişimi* (s. 125-149). VI. Baskı. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Lankard, B.A.(1995). Family Role in Career Development. ERIC Digest No. 164.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36–49. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>
- Leung, S. A., Hou, Z.-J., Gati, I., & Li, X. (2011). Effects of parental expectations and cultural-values orientation on career decision-making difficulties of Chinese University students. *Journal of Vocational Behavior*, 78(1), 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.08.004>
- Muhcı, Ö. (2023). Genç yetişkinlerin algıladığı ebeveyn tutumları ve öznel iyi oluşları ile kariyer uyumluluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayın no: 829636) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F. ve Çetin Gündüz, H. (2018). Lise öğrencilerinde kariyer kararsızlığı ve kariyer kaygısı: *Yapısal eşitlik modellemesi üzerine bir araştırma*. 78, 23-42. <https://doi:10.14689/ejer.2018.78.2>
- Noack, P., Kracke, B., Gniewosz, B. & Dietrich, J. (2010). Parental and school effects on students' occupational exploration: A longitudinal and multilevel analysis. *Journal of*

Vocational Behavior, 77(1), 50-57. <https://doi:10.1016/j.jvb.2010.02.006>

Nyarko-Sampson, E. (2013). Tutors' participation in guidance and counselling programmes in Colleges of Education in northern Ghana. *Ife Psychologia: an International Journal*, 21(2), 141-149.

Otto, L. B. (2000). Youth perspectives on parental career influence. *Journal of Career Development*, 27(2), 111-118. <https://doi.org/10.1177/089484530002700205>

Öksüz, Y., ve Karalar, M. (2020). Ortaokul öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinliğinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(1), 158-174. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.499321>

Özbay, Y. ve Erkan, S. (2009). *Ergenlik Dönemi ve Sorunları*. Pegem Akademi.

Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257

Özyürek, R. (2010). Holland'ın Mesleki Tercih Kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(30), 20-35.

Özyürek, R., ve Kılıç-atıcı, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 33-42. <https://doi.org/10.17066/pdrd.81965>

Paloş, R. & Drobot, L. (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 3407–3411.

Riley, P.J. (2003). The relationship between parental warmth and parental pressure to achieve with adolescent depression and anxiety in chine. Number: 1417289

Ringeisen, T. & Raufelder, D. (2015). The interplay of parental support, parental pressure and test anxiety–gender differences in adolescents. *Journal of Adolescence*, 45, 67-79. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.08.018>

Ritchwood, T. D., Carthron, D. & Decoster, J. (2015). The impact of perceived teacher and parental pressure on adolescents' study skills and reports of test anxiety. *Journal of Best Practices in Health Professions Diversity*, 8(1), 1006-1019.

- Sanatı, A. (2019). *Lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayın no: 594772) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sangma, Z.M., Akoijam, B.S., Maisnam, A.B. & Vanlaldhuhsaki, V.V. (2018). Perception of students on parental and teachers' pressure on their academic performance. *Journal of Dental and Medical Sciences*, 17 (1), 68-75. <https://doi.org/10.9790/0853-1701016875>
- Savickas, M. L. (2002). Career Construction: A developmental theory of vocational behavior. D. Brown (Eds.), In: *Career Choice and Development*, 149-205.
- Sawitri, D. R., Creed, P. A. & Zimmer-Gembeck, M. J. (2012). The Adolescent–Parent Career Congruence Scale Development and Initial Validation. *Journal of Career Assessment*, 21(2), 210-226. <https://doi:10.1177/1069072712466723>
- Sawitri, D. R., Creed, P. A. & Zimmer-Gembeck, M. J. (2013). The Adolescent–Parent Career Congruence Scale Development and Initial Validation. *Journal of Career Assessment*, 21(2), 210-226. <https://doi:10.1177/1069072712466723>
- Sawitri, D. R., Creed, P. A. & Zimmer-Gembeck, M. J. (2013). Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. <https://doi:10.1007/s10775-013-9247-x>
- Sawitri, D. R., Creed, P. A. & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(2), 161–180. <https://doi.org/10.1007/s10775-013-9247-x>
- Sawitri, D.R. & Dewi, K.S. (2015). Academic fit, adolescent-parent career congruence, and career exploration in university students. *Procedia Environmental. Sciences*, 23, 105 – 109. <https://doi.org/10.1016/j.proenv.2015.01.016>.
- Sharf, R. S. (2017). *Applying career development theory to counseling*. Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Siyez, D. M. (2011). *Gelişimsel yaklaşımlar*. Binnur Yeşilyaprak (Editör), Mesleki

Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya (171- 217). Pegem Yayıncılık.

Steinberg, L. (2001). We Know Some Things: Parent–Adolescent Relationships in Retrospect and Prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1-19.

Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282–298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)

Suryadi, B., Sawitri, D. R., Hayat, B., & Putra, M. D. K. (2020). The influence of adolescent-parent career congruence and counselor roles in vocational guidance on the career orientation of students. *International Journal of Instruction*, 13(2), 45-60. <https://doi.org/10.29333/iji.2020.1324a>

Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational psychology review*, 17(2), 125-146.

Şeker, G. (2022). Liseye geçişte kariyer planlaması: umut ve aile desteğinin rolü. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(7), 687-702.

Şengönül, T. (2019). Anne-baba ilgisinin çocukların okul başarısı üzerindeki etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 268-292. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.549463>

Taş, M. ve Özmen, M. (2019). Meslek seçiminde aile desteği ve kariyer uyum yetenekleri ilişkisi: olumlu gelecek beklentisinin aracılık rolü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 736-761. <https://doi.org/10.33692>

Taylor, B.J., Harris, M.B. & Taylor, S. (2004). Parents Have Their Say About Their College-Age Children's Career Decisions. www.jobweb.com

Tecimer, S. (2017). *Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile rolünün farklı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayın no:) [Yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Temel, Z. F., ve Aksoy, A. B., (2010). *Ergen ve Gelişimi*. Nobel Yayınevi.

Trusty, J., Watts, R.E. & Erdman, P. (1997). Predictors of parents' involvement in their

teens' career development. *Journal of Career Development*, 23(3), 189-201.

Uğurlu, O. (2007). *Kariyer değerleri: lise öğrencilerinin kariyer değerleri üzerine bir araştırma. Dönem projesi.* Ankara Üniversitesi İnsan Kaynakları Yönetimi ve Kariyer Danışmanlığı Anabilim Dalı, Ankara.

Ulaş Kılıç, Ö. (2018). Üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme yetkinliği düzeylerini etkileyen değişkenler. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 248-275. <https://doi:10.26466/opus.462704>

Yavuzer, H. (2000). Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi.

Yayla, A. ve Bacanlı, F. (2011). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile kararverme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1148-1159.

Yeşilyaprak, B (2018). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya.* (9.Baskı). Pegem Akademi.

Yıldırım-Kurtuluş, H. Meral, K. ve Kurtuluş, E. (2021). Ergen- ebeveyn kariyer uyumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişki: benlik saygısının aracı rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 280-297. <https://doi:10.21733/ibad.931260>

Yıldırım, O. (2023). *Ergenlerde akademik başarı baskısı ve desteğiyle yaşam doyumu arasındaki ilişkide bilişsel çarpıtmaların aracı rolü.* (Yayın no: 782466) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Young, R.A. (1994). Helping adolescents with career development: the active role of parents. *The career development Quarterly*, 42 (3), 195-203. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1994.tb00934.x>

Young, R. A., Valach, L., Ball, J., Paseluikho, M. A., Wong, Y. S., DeVries, R. J., . . . Turkel, H. (2001). Career development in adolescence as a family project. *Journal of Counseling Psychology*, 48(2), 190-202. <https://doi.org/10.1037/00220167.48.2.1>

Zhang, Y., Deng, G., Zhang, Z., Zhou, Q., Gao, X., Di, L., ... Zhao, Q. (2015). A cross sectional study between the prevalence of chronic pain and academic pressure in adolescents in China (Shanghai). *BMC Musculoskeletal Disorders*, 16(1), 1-9.

<https://doi:10.1186/s12891-015-0625-z>

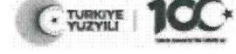
- Zhou, T., Cheng, G., Wu, X., Li, R., Li, C., Tian, G., He, S. & Yan, Y.(2021). The associations between sleep duration, academic pressure and depressive symptoms among chinese adolescents: Results from china family panel studies. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 6134. <https://doi.org/10.3390/ijerph18116134>
- Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist*, 32(4), 493–568. <https://doi.org/10.1177/0011000004265660>.
- Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2008). The role of parental influences on young adolescents' career development. *Journal of Career Assessment*, 16(2), 198-217. <https://doi.org/10.1177/1069072707313206>
- Wright, S. L., & Perrone, K. M. (2010). An examination of the role of attachment and efficacy in life satisfaction. *The Counseling Psychologist*, 38(6), 796–823.

EKLER

Ek 1. Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-30769799-44-93644659
Konu : Araştırma İzni (Elif ARSLAN ZEYTİN)

04.01.2024

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Nolu Genelgesi
b) İnönü Üniversitesi Rektörlüğünün 21/12/2023 tarih ve 385756 sayılı yazısı.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Elif ARSLAN ZEYTİN'in "**Lise Öğrencilerinde Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ile Ergen Ebeveyn Kariyer Uyumunun İncelenmesi**" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Merkez ilçelerdeki Devlet liseleri, fen lisesi Anadolu liseleri, Meslek ve Teknik Anadolu liseleri, İmam Hatip Anadolu lise öğrencilerine uygulama talebi ilgi (b) yazıda belirtilmektedir.

Söz konusu araştırma çalışmasının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin Genel amaçlarına uygun olarak ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde gönüllülük esasına bağlı olarak yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Selahattin BALKAN
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
Murat KÜÇÜKALİ
İl Millî Eğitim Müdürü

- EK:
1- Anket Belgeleri
2- Değerlendirme Formu

T.C
KAYAPINAR KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14325447-44-94351010
Konu : Araştırma İzni (Elif ARSLAN ZEYTİN)

15.01.2024

DAĞITIM YERİNE

İlgi : İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 05.01.2024 tarih ve 93762223 sayılı yazısı.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Elif ARSLAN ZEYTİN'in "**Lise Öğrencilerinde Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ile Ergen Ebeveyn Kariyer Uyumunun İncelenmesi**" konulu araştırma çalışmasını ile ilgili müdürlük onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Zülfü ÖZKAN
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek: İlgili yazı (4 Sayfa)

Dağıtım:
Tüm Lise Müdürlüklerine

Ek 2. İnönü Üniversitesi Etik Kurul İzni

Etik Kurul Otomasyonu: 14/12/2023-E.383614

Etik Kurul Otomasyonu

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu			
Oturum Tarihi : 14-12-2023		Oturum Sayısı : 16	
		Karar Sayısı : 15	
Etik Açından Uygun			
Çalışma Adı	Lise Öğrencilerinde Ebeveyn Akademik Başarı Desteği ve Baskısı ile Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumunun İncelenmesi		
Araştırmacılar	Prof.Dr. Mustafa KUTLU (Danışman) Yükseklisans Öğrencisi elif arslan zeytin (Yürütücü)		
Başkan	Prof.Dr. Hakan ÖZDEMİR		
Kurul Üyeleri			
Kullanıcı Mehmet YILMAZ		Prof.Dr. Yusuf BATAR	
Prof.Dr. Mehmet ÖNAL		Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR	
Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK		Prof.Dr. Nesrin SİS	
Prof.Dr. Lütfiye ÖZDEMİR			

Ek 3. Tez Danışmanı Değişiklik Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 22/01/2024-398997

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-84504069-050.04--398997
Konu : YKK 18.01.2024 (2024/3-01,02,03)

22/01/2024

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Enstitümüz Yönetim Kurulunun, 18.01.2024 tarihli 3. oturumunda almış olduğu 2024/3-01,02,03 sayılı kararları yazımız ekinde gönderilmiştir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç.Dr. Eyüp İZCİ
Enstitü Müdürü

 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	YÖNETİM KURULU KARARI FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-002
		Yayın Tarihi	19.08.2019
		Revizyon No	
		Revizyon Tarihi	
		Sayfa No	

YÖNETİM KURULU KARARI		
Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
18.01.2024	3	2024/3-02

Enstitümüz, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Elif ARSLAN ZEYTİN**'in danışman değişikliğine ilişkin, Anabilim Dalı Başkanlığının 17.01.2024 tarih ve 395962 sayılı yazısı ve ekleri görüşüldü.

Yapılan görüşmelerden sonra, adı geçen öğrencinin tez danışmanlığını yürüten Prof. Dr. Mustafa KUTLU'nun yerine, Dr. Öğr. Üyesi Nuri ERDEMİR'in atanması teklifinin "İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği" nin 10. Maddesi uyarınca kabulüne oybirliği ile karar verildi.

Başkan	Doç. Dr. Eyüp İZCİ Enstitü Müdürü		İmza
Doç. Dr. İsmail ŞAN Müdür Yrd.	İmza	Doç. Dr. Meltem YURTÇU Müdür Yrd.	İmza
Prof. Cemal YURGA Üye	İmza	Prof. Dr. Hasan KAVRUK Üye	İmza
Prof. Dr. Nevzat BAYRİ Üye	İmza	Mehmet TOY Raporör / Enstitü Sekreteri	İmza

Ek 4. Araştırma İçin Ölçek Kullanım İzinleri

Re: ergen-ebeveyn kariyer uyumu ölçeği izin dilekçesi

1 ek (714 KB)

Ergen_ebeveyn kariyer uyumu Ölç ve Alt Ölç.pdf;

Merhaba Elif,

Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'ni yüksek lisans tez çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve ilgili makaleyi ekte gönderiyorum. Kolay gelsin. Başarılar dilerim.

elif

N

d

S

Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği"ni izniniz
z memnun olurum. iyi çalışmalar

--

Prof. Dr. Feride Bacanlı

Gazi University

Fac

Psy

e-n

we

E88C8A0C,

Merhaba Elif Arslan

Ebeveyn Akad

6 Kas 2023 1

Merhaba

Ölçeği"ni

olum. iy

Baskısı Ve Desteği
ilirsenez memnun

Ek 5. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Öğrenciler,

Bu form; İnönü Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programında, Dr.Öğr.Üyesi Nuri ERDEMİR danışmanlığında, Elif ARSLAN ZEYTİN tarafından yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde ebeveyn akademik başarı desteği ve baskısı ile ergen-ebeveyn kariyer uyumunu çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırma boyunca sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Araştırma sonuçlarının sağlıklı olması açısından lütfen soru ve ifadeleri dikkatli okuyunuz, hiçbir soruyu yanıtsız bırakmayınız. Formu cevaplarken, sizden istenen her bir soruyu dikkatli bir şekilde okuyarak o sorunun altında verilen size en uygun seçeneğin önündeki patantezin içine çarpı (X) işareti koyunuz. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından ve araştırma amacıyla değerlendirilecek ve kullanılacaktır. Elde edilecek bilgiler bilimsel amaçla kullanılacaktır. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır. Katılımınız ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz?

- 1.() Kız 2.() Erkek

2. Sınıf düzeyiniz?

- 1.() 9.sınıf 2.() 10.sınıf 3.() 11.sınıf 4.() 12.sınıf

3. Okuduğunuz okulun türü aşağıdakilerden hangisidir?

- 1.() Fen Lisesi 2.() Anadolu Lisesi
3.() Anadolu İmam Hatip Lisesi 4.() Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

4. Babanızın öğrenim durumu nedir?

- 1.() Okur-yazar değil 2.() Okur-yazar 3.() İlkokul mezunu 4.() Ortaokul mezunu
5.() Lise mezunu 6.() Üniversite mezunu 7.() Lisansüstü(Yüksek lisans, doktora)

5. Annenizin öğrenim durumu nedir?

- 1.() Okur-yazar değil 2.() Okur-yazar 3.() İlkokul mezunu 4.() Ortaokulu mezunu
5.() Lise mezunu 6.() Üniversite mezunu 7.() Yüksek lisans, doktora

6. Anne/Baba birliktelik durumu nasıldır?

- 1.() Beraber 2.() Boşanmış 3.() Diğer.....

7. Sosyoekonomik düzeyinizi nasıl algılıyorsunuz?

- 1.() Düşük 2.() Orta 3.() Yüksek

8. Akademik başarı düzeyiniz nedir?

- 1.() Düşük 2.() Orta 3.() İyi

Ek 6. Ebeveyn Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (Örnek Maddeler)

Ebeveyn Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği (Örnek Maddeler)		Hiçbir zaman	Çok az	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	Annem ve babam derslerimde başarılı olmadıgımda bana kızar.					
3	Annem ve babamın istediği kadar başarılı olmadıgımda beni kardeşim veya arkadaşlarımla kıyaslar.					
5	Annem ve babam ödevlerimi yapmam için sürekli uyarır.					
7	Annem ve babam önceki başarıma göre, daha iyi bir başarı elde etsem bile, yeterince başarılı olmadığımı söyler.					
9	Annem ve babam sıklıkla ev ödevleri ve projeler dışında ek çalışmalar yapmam için zorlar.					
11	Annem ve babam başarılı olmam için her türlü desteği verir.					
13	Annem ve babam başarılı olduğumu söyler.					
15	Annem ve babam derslerimde yüksek başarı elde ettiğimde beni över.					

Ek 7. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği (Örnek Maddeler)

Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği (Örnek Maddeler)		Hiç uygun değil	Uygun değil	Kararsızım	Uygun	Cok uygun
1	Ebeveynlerim ilgi duyduğum kariyer alanlarını keşfetmem için beni cesaretlendirir.					
3	Ebeveynlerimin yönelmemi istediği kariyer alanları ile ilgilenirim.					
4	Ebeveynlerim kariyer ilgilerim için ihtiyacım olan bilgiyi nasıl edineceğimi gösterir. (kariyer tanıtım günlerine gitmek, bazı kişilerle görüşmek)					
6	Ebeveynlerim gelecek kariyerim için yaptığım planları onaylar.					
7	Ebeveynlerim ve ben benzer kariyer ilgilerine sahibiz.					
9	Ebeveynlerim benim için kendi istediğim kariyerin aynısını ister.					
11	Ebeveynlerim kariyer amaçlarımı gerçekleştirmek için şimdiye kadar gösterdiğim çabadan memnundur.					